AZ ÚJ EZÓPUS

I.

A rádió és a zongora

A rádió és a zongora ugyanabban a szobában laktak, sőt egymás tőszomszédságában. Mikor lakótársakként összekerültek, állandó volt köztük a torzsalkodás. A zongora régebben ott lakott és tekintélyes, megbecsült kedvence volt az otthonnak. De mióta a rádió odakerült, megszégyenítő napok virradtak reá! Alig foglalkoztak vele, a rádió lett a kedvenc. A rádió ezerszer többet tudott, mint a zongora. S mindent, amit tudott, szebben tudta. Rövid idő alatt teljes győzelmet aratott. A zongora fedele hónapokon át nem nyílt ki többé, takarójára fényképek és virágvázák kerültek. Ez nagyon fájt neki. Némán szenvedett. S amellett reggeltől estig hallani kellett diadalmas ellenségét: a rádió már korán reggel harsány testgyakorlással kezdte, attól kezdve aztán egész nap zenélt, szavalt, híreket ujságolt, bömbölt, labdarugó-mérkőzéseket közvetített, okszerű trágyázásra oktatott és ami legjobban fájt a zongorának, zongoraszámokat is muzsikált a leghíresebb művészek előadásában.

Ettől a sikertől a rádió elszemtelenedett. Gyakran megtagadta a munkát. Ha nem volt kedve dolgozni, krákogott, recsegett és sípolt. Orvosul szerelőt hivattak hozzá, az elkezdte érzékeny testrészeit csavargatni, amitől a rádió eszére tért és megint rendesen működött egy darabig. Aztán megint szeszélyes lett és járta a bolondját.

— Nézd, — mondta a zongora, — mi mind a ketten szerelmesek vagyunk gazdánkba. Nekem, mint szerelmes nőnek nem érdekem, hogy kioktassalak. De önzetlenül mégis figyelmeztetlek: ennek rossz vége lesz.

— Te, csak ne taníts engem. Akit mind a ketten szeretünk, az engem nem nélkülözhet. A világ minden tarkaságát elébe tudom ontani. Megbecsülhetetlen dolgokra tanítom. Varázslatom folytán ott tudok lenni a földgömb minden nevezetes eseményénél személyesen. Minden ujságot tőlem hall meg legelőször. Nyelvekre oktatom, művelem, gyönyörködtetem. Én megengedhetem magamnak, hogy néha szeszélyes legyek. Te pedig annál kevésbé kellesz neki, mert bukásod folytán le vagy hangolva. A lehangolt nőt senki sem szereti.

A zongora nem felelt, csak szomorkodott tovább és várt. S ime, még aznap alkonyatkor mi történt: a rádió gombját egy politikai beszéd kellős közepén elcsavarta egy kéz. Mingyárt utána felnyílt a zongora fedele, a billentyűkön ujjak szaladtak végig. A zongora, bár kissé lehangoltan, de teljes igyekezettel énekelni kezdte a Holdvilág-szonátát.

— Mi történt itt? — kérdezte a mellőzött rádió megdöbbenve.

— Sokat tudsz, — felelte a zongora, — de nem vagy bölcs. Ez mindig így volt, mióta a világ áll. A férfiak attól a nőtől, aki mindenkié, mindig visszatérnek ahhoz, aki csak az övék.

II.

A gáz

Az ostromlott városban a folyóparton sétálgatva találkoztak egymással az egyszerű gyujtó és az öngyujtó. Az egyszerű gyujtó síma fehér ruhát viselt és piros kalapot. Az öngyujtó azonban színaranyból való ruhát hordott.

— Miért fogadod olyan zordul a köszönésemet, — mondta a gyujtószál, — hiszen rokonok vagyunk. Mind a ketten a Tűzistentől származunk.

— Elég távoli rokonság. És ne feledkezzünk meg a társadalmi különbségről. Nálad csak a gáz büdösebb.

— Szegény vagyok, az igaz. De frontharcos voltam. A gázt pedig ne szidd. Békés úriember, főz és világít.

— Az nekem nem imponál. Én a háború szülötte vagyok. Ha nem tudnád származásom titkát,

elmondhatom. A félkarú rokkantak nem tudtak téged használni feleségeddel együtt, azzal a szegletes vén skatulyával. Erre feltaláltak engem. És oly remekül sikerültem, hogy elterjedtem az egész világon. Innen is látszik, hogy a háború átka áldásos eredményeket is hozhat.

— Azért mégsem kellene ennyire fenn hordani a tűzkövedet. Azt hallom, hogy néha hasznavehetetlen vagy a mesterségedben. Én bezzeg sohasem mondom fel a szolgálatot.

— Ki mondta rólam ezt a rágalmat? Idenézz, te nyavalyás.

Megkattant az öngyujtó és remekül lángolni kezdett. A gyujtószál tűzbe jött, megdörzsölte a fejét és ő is lángolni kezdett. Ekkor repülőgép berregése hallatszott a fejök felett. Gázbomba esett le közvetlen melléjök. A bomba rájuk ordított:

— Mit jár a szátok, nem tudjátok, hogy háború van?

Az öngyujtó némán megdermedt, a gyujtószál könyörögni kezdett a fojtóan terjedő rokonnak:

— Engem ne bánts. Éppen az imént védtelek.

— Az nekem mindegy, én nem ismerek sem társadalmi, sem egyéb szempontokat. Én a háború vagyok.

És a két láng egyszerre kialudt.

III.

Az írógép és a töltőtoll

Abban a boltban, ahol jövőjük eldőltét várták, hogy kikerüljenek az életbe, sokat beszélgetett egymással az írógép és a töltőtoll. Szüntelenül vetélkedtek egymással.

— Nézd, — mondta az írógép, — minden vita hiábavaló. Mind a ketten cselédeknek születtünk. Cselédben az a jobb, aki gyors munkás. A statisztika régen eldöntötte, hogy én kétszer olyan gyorsan tudom követni az emberi gondolatot, mint te.

A töltőtoll hallgatott. Nem tudott ellenérvet találni.

Nemsokára mindkettőjüket megvették. Két író jött be az üzletbe. Egyik megvette az írógépet, mert nagysikerű író volt és elég pénzzel rendelkezett. A töltőtollat a még nem neves, kezdő író vette meg. Ettől kezdve az írógép és a töltőtoll évekig nem hallottak egymásról. Évek multán véletlenül találkoztak.

— Hova mégy? — kérdezte a töltőtoll.

— Meghalni, — válaszolt az írógép keserűen, — búcsúzz el tőlem örökre. Történetem az, hogy rendkívüli gyorsasággal tudtam követni gazdám gondolatait. Ahogy gondolt valamit, azt én hihetetlen sebességgel rögtön leírtam. Ez bőbeszédűvé és terjengőssé tette stílusát. Könyvei kevésbé tetszettek. Elszegényedett. Most kénytelen volt engem eladni.

Visznek a gyárba, hogy testemet felboncolják. Hű munkámért jobb sorsot érdemeltem volna. Te hova mégy?

— Nagyon előkelő helyre, — válaszolt büszkén a töltőtoll, — én jobban jártam nálad. Igen lassan követtem gazdám gondolatait s ő ráért ezalatt gondolatait jobban megformálni. Irásmódja tömör lett és gondos. Könyvei egyre nagyobb hírre tettek szert. Most jubileuma alkalmából, mivel világhírű ember, a nemzet arany töltőtollal lepte meg, ő pedig engem a múzeumnak ajándékozott. Magam is halhatatlan lettem, örök életemet végtelen nyugdíjban, munka nélkül, üvegbura alatt fogom tölteni. Mindenesetre szeretném az én burámra és a te jeltelen sírodra is felvésetni: lassan járj, tovább érsz. Isten veled. Sajnállak.

— Isten veled. Gyűlöllek.

A VADÁSZFEGYVER

I.

Ahelyett, hogy az előtte fekvő kérvényeket nézte volna, a levegőbe nézett Gyoroki, személyzeti főnök. S a levegőben egy női mosoly villogott előtte. Fekete szempárt és nagyon piros ajkat idézett fel a maga elé képzelt mosoly, a női fej féloldalt visszafordulva kihívóan és forrón pillantott hátra.

Gyoroki könnyed izgalommal rámosolygott az üres szobában a mosoly emlékére. Előző napon történt, hogy Vica, a rendkívül csinos özvegy, így nézett rá búcsúzáskor. Ezt a mosolyt nem lehetett félreérteni. És Gyoroki tétlen tünődése közben már el is határozta, hogy ezt a félreérthetetlen kihívást nem hagyja válasz nélkül. De az elhatározással egy időben nagyot sajogva jelentkezett a lelkiismerete. A felesége jutott eszébe.

Felesége, a szelíd és kedves Mária. A megtestesült odaadás és jóság. Akivel öt éve él nyugalmas és derék házaséletet. Jó érzései fellázadva tiltakoztak a hűtlenség ellen, amelyre elszánta magát. De aztán saját érzéseivel alkudozni kezdett. Érezte, hogy a kínálkozó és csábító kalandnak ellenállni nincs elég ereje. Aztán meg Mária nem fog meg-

tudni semmit soha. Amit az ember nem tud, az nincs.

Ösztönszerűen nyúlt volna már a telefon után, de eszébe jutott, hogy hiába hívná fel a szép özvegyet, az ma egész napra kirándult. Csak este lehet majd felhívni. De hogyan hívja fel? Hazulról nem lehet. Valamilyen ürügy alatt le kell majd mennie az utcára, hogy a sarki nyilvános állomásról, vagy a szomszéd kávéházból hívja fel.

Ezt el is határozta. Még egyszer felidézte magában azt a feketeszemű, forró mosolyt, aztán, arcán még az öröm ízével, nekifogott a kérvényeknek.

II.

Később eszébe jutott, hogy otthon ebéd után szüksége lesz a statisztikai évkönyvre, azt pedig a mult héten kölcsön kérte tőle a nyugalmazott tábornok, aki egy házban lakott vele, egy emelettel feljebb. A tábornok a minap valami olyat mesélt, hogy utazni készül. Szép lesz, ha lezárja lakását és a kölcsönadott könyvet nem lehet visszakapni.

Feltárcsázta lakását. A szobalány jelentkezett.

— A nagyságos asszony nincs itthon.

— Nincs otthon? Hiszen azt mondta, hogy egész délelőtt otthon marad.

— Nincs itthon, nagyságos úr, kérem. Egy félórája ment el. Takszit hozatott.

— Úgy. Ha hazajön, mingyárt hívjon fel. Nem telefonált senki?

— Csak Iványi úr telefonált. A nagyságos asszonyt kereste.

— Jól van. Isten áldja meg.

Letette a kagylót és csodálkozott. Miért mondta reggel Mária, hogy egész délelőtt otthon marad? Mi jött közbe, hogy mégis elment hazulról? És miért nem hívta fel előbb, ha hirtelen el kellett mennie? Ez az asszony maga volt a tapintat és gyengédség. „Azért hívlak, drágám, mert most lemegyek az óráshoz, nehogy hiába keress. Félóra mulva itthon vagyok." Most se szó, se beszéd: elmegy.

Vállat vont és kedvetlenül dolgozott tovább. De nem tudott odafigyelni. Bosszankodott. Pontosan nem is tudta, miért. De egyszer csak hirtelen felnézett, mintha rákiáltottak volna. Iványi. Mit telefonozgat az ő lakására ez az Iványi? Délelőtt, mikor ő biztosan nincsen otthon? Ismert szoknyavadász, folyton nők után koslat. Csak nem merészkedett Máriára emelni a szemét? Elfutotta a düh a puszta gondolatra is. Úgy fogta meg a kezeügyébe eső léniát, mintha bele akarná döfni valakibe.

III.

Nemsokára hivatta az államtitkár. A szabadságok beosztását kellett elintézni. Több mint másfél óráig tanácskoztak. Két óra elmult, mire végeztek. A felesége bizonyára kereste közben. Most már mindegy. Sietett haza.

Az asszony mosolyogva, nyájasan várta, mint mindig. Érdeklődött, hogy sok dolog volt-e a hivatalban. Gyoroki kurta válaszokat adott. Leültek ebé-

delni. Némán. Mária, ha férjét fáradtnak látta, nem szólt hozzá, hogy ne idegesítse. Ő szótlanul vagdosta a húst. Olykor félszeme sarkából lopva az asszonyra nézett. Szelíd, kedves angyalarc. Lehet, hogy ilyen arc mögött csalfaság és hazugság lakozzék? Sajnos, lehet. Ő maga rá az élő példa. Hiszen képes volt ma reggel nyiltan és szeretettel nézni felesége arcába, pedig Vica mosolya járt az eszében. Sohasem lehet tudni, mi lakik egy homlok mögött.

— Hol voltál délelőtt? — vetette fel hirtelen a kérdést.

Lehetetlen volt észre nem vennie, hogy az asszony elpirul. És nem is válaszolt rögtön. Csak egy másodpercet késlekedett, de áruló másodpercet.

— Lementem a tisztítóba. Mikor feljöttem, kerestelek is, de azt mondták, hogy bent vagy az államtitkárnál.

— Igen. Azért kerestelek, mert valamit meg kell néznem abban a könyvben, amit a tábornok elvitt olvasni. Félek, hogy elutazik.

— Csak a jövő héten utazik. A könyvet rögtön lehozatom.

Megint hosszabb szünet következett.

— A tisztító itt van a tulsó sarkon. Miért mégy oda takszival?

Az asszony megint elpirult. És megint nem azonnal felelt.

— Még más utam is volt. El kellett szaladnom a mamához.

Újra szünet. S végül a feketénél Gyoroki feltette a kérdést:

— Mit akart ez az Iványi?

— Semmit, — felelt az asszony szemmellátható zavarban, — csak éppen... felhívott.

Csend következett. Házaséletük első kínos csöndje. Aztán Gyoroki felállott.

— Most ledőlök és délután dolgozom. Jön ide valaki?

— Irmáék jönnek ötkor bridzsezni.

Nem felelt, vonult be a szobájába. Ledőlt, de szó sem lehetett arról, hogy aludjék. Behúnyta a szemét, hallgatta a ház csendjét, de gondolatai viharosan zakatolva forogtak, számolgattak, latolgattak. Volt pillanat, mikor riadtan felült és megrendülve motyogta maga elé: „a feleségem megcsal". Mennél többször gondolta végig a gyanujeleket, a borzasztó valóság annál kétségtelenebbnek látszott előtte.

Felkelt a diványról, járt-kelt izgatottan. Megállt a szoba közepén cél nélkül. Megint járkált Miért nem veszi elé az asszonyt, miért nem ragadja torkon, miért nem szedi ki belőle az igazságot? Hogy nem kezdi azonnal az összes hazugságok tisztázását, azt maga sem tudta megérteni. Csak gyötrődött így egyedül, még fel is nyögött kínzó dühében és érezte, hogy könnyes a szeme.

Ötkor nem szólt senkinek semmit, kiosont a fürdőszoba felé és lement az utcára. Céltalanul ődöngött, beült egy kávéházba, ott sem bírta, gyalogolni kezdett egyre gyorsabb léptekkel, a végén már majdnem futott.

IV.

Kilenckor ment haza. A kártyázók már elmentek.

— Gyere be a szobámba, — mondta az asszonynak.

Kulccsal bezárta az ajtót. Aztán megragadta az asszony csuklóját.

— Most rögtön mindent el fogsz mondani. Egész sor hazugságon kaptalak rajta.

Ebben a pillanatban kopogtattak. A szobalány szólt be a lezárt ajtón át.

— Vica nagyságos asszony kéreti a telefonhoz a nagyságos urat.

— Pukkadjon meg, — ordított ki, — menjen a fenébe, mondja meg neki! És most ne zavarjon!

S az asszonyhoz fordult:

— Ki vele! Mindent elmondani, mert megfojtalak.

V.

A megoldás nagyon egyszerűnek bizonyult. Egy hét választotta el őket a házassági évfordulótól. Mária egy féléve rakta élére a pénzt titokban, hogy megvalósítsa férje régi álmát: megvegye a vadászfegyvert. Ezt meglepetésnek szánta. Iványival beszélt össze, ismerőseik közül az egyetlennel, aki nagy vadász volt és jól értett puskához. Ketten együtt mentek ma délelőtt kiválasztani a fegyvert. Még

mellékesen kiderült valami: Iványi elárulta bizalmasan az asszonynak, hogy titokban eljegyezte a Rády-lányt, akibe fülig belebolondult, de a dolog még nem nyilvános.

Negyed tizenegykor ültek vacsorához. Holtfáradtan, de boldogan, nevetve, kicsit lámpalázasan. Gyoroki odaszólt a szobalánynak:

— Mit mondott maga Vica nagyságos asszonynak?

— Azt mondtam, hogy a nagyságos úr nem akar a telefonhoz jönni, mert bezárkózott a nagyságos asszonnyal.

— És ő mit felelt?

— Semmit. Lecsapta a kagylót.

Gyoroki nevetett és vállatvont. Közben lopva Mária arcára nézett. És bölcs, mindentudó, megbocsátó mosolyt látott rajta.

OSZK

A VAK

Mivel pontosan tudta, hogy hány lépést kell tennie a bejárat küszöbétől a kavicsos úton a kertajtóig, egész biztonságosan nyujtotta maga elé balkezét, hogy a kilincs abba akadjon. És valóban ott volt a kilincs. Kinyitotta a kertajtót és kilépett a csendes kültelki útra, az Artillery Walkra, amely a bunhilli-rétek felé vezetett. Mély csend volt itt a nyári délutánon, London távoli lármája nem hallatszott eddig.

A vak ember jobbkeze botot fogott. Azt rézsútosan maga elé tartotta és lépésenként megkoppintotta vele az országutat. Tizenöt esztendeje volt már teljesen világtalan, a járkálásban tökéletes gyakorlatra tett szert. Hallása rendkívül kifínomodott. Sokkal hamarabb meghallotta a távoli szekérzörgést és lódobogást, mint a látók. És tisztán meg tudta mondani, rakott-e a közeledő szekér, milyen gyorsan halad, vagy hány lovas közeledik. Egész biztonságosan járkált a szabadban is. Ilyenkor délután, ha szépen sütött a nap, és a köd nem fenyegette köszvényes tagjait, szeretett gyalogolni a mezők felé.

— Jó délutánt, Milton úr, — mondta két közeledő ember közül az egyik.

— Jó délutánt Holborn úr, — felelte ő.

Azonnal megismerte a hangot. Sőt megismerte a másik ember lépéseit is: az öreg Holborn fia volt az. Most jöttek hazafelé a mezőkről. A két pár kopogó láb elhaladt, s a vak ember folytatta útját. Jó tíz percnyi gyaloglás után már fülelni kezdett a különböző neszekre, hogy a környezet felől tájékozódjék, mert azt a bizonyos lócát kereste, ahol szeretett lepihenni és gondolkozni. Egy bizonyos kutya ugatásáról ismert rá az út kellő pontjára: ha a házőrző mérges csaholással a kerítéshez rohant, még nyolcvan lépést kellett tennie, ott volt a lóca.

Megtalálta tapogató botjával és leült. Élősövény tövében állott ez a lóca, a sövény mögött gyümölcsös terült el, amelynek fái között nem volt lakóház. Itt szeretett eltünődni dolgairól. Most előre elkészített céllal jött ide. A feleségéről akart gondolkozni. Pipáját, dohányát és tűzszerszámát vette elő, szikrát csiholt és rágyujtott.

Valaha látta a füstöt, mikor dohányzott. Maga elé idézte a látványt. A fehér felleget képzelgette lelki szemeivel, amint íróasztala mellett terjengett valaha. És most sajátmagát is látni egyekezett, ahogy itt pipázik a padon: középtermetű, ösztövér, szőkésősz hajú, koránál fiatalabbnak látszó ember, szárközépig érő nagy szürke kabátban, vastag gyapjúharisnya a lábaszárán, lábán csattos cipő, fején magas kalap. Botja mellette a lócán. És pipázik a behunyt szemű ember, fújja a füstöt, fehér felleget, mögötte a sövény zöld alapja. De vajjon milyen a táj? Erre a tájra már vak korában költözött. Nem volt képe a tájról. Járt ugyan errefelé látókorában, de annak em-

lékét már képtelen volt felidézni. És így számtalanféle tájat rajzolt magának, ha erről gondolkozott. Rajzolt szelíd vonalú, lankás domboktól övezett képet, amelyen csak itt-ott vöröslik holmi téglaház, ha Bunhill felé néz. Rajzolt építettebbet, lakottabbat, amelynek épületei között kevesebb a zöld. Házcsoportokat hol ide rakott képzeletében, hol amoda. Játéka volt ez képzeletének, gyermek módján játszogatott vele. De szomorú gyermek módján, mert a játék mélyén mindig ott volt az irgalmatlan szó: soha többé. Soha többé nem fogja látni a látók világát, ezt a maga külön Elveszett Paradicsomát.

Régesrégi emlék jutott eszébe. Harminc éves. Mikor jómódú fiatalember, pályáját kezdő költő gyanánt utazgatott Európában és eljutott Firenzébe, ott figyelmeztették, hogy érdekes volna meglátogatnia a világhírű tudóst, Galileit, akit az inkvizició örökös házi fogságra ítélt s aki vakon, öregen, betegen senyved külvárosi villájában. Ő fiatal volt, friss, egészséges. Felment a vén fogolyhoz. Jó sokáig ült nála, latinul beszélgettek. S a beszélgetésben felmerült, hogy ő szeretne majd egyszer valami hatalmas, nagy alkotást írni Isten és ember összeköttetéséről. Ez a vágy akkor már az Elveszett Paradicsom magva volt. Ő Homéroszhoz hasonlította Galileit. És Galilei búcsúzáskor így szólt hozzá:

— Isten őrízze meg attól, hogy öregségére megvakuljon.

Ő elbizakodott bizonyossággal és vidáman felelt:

— Ez aligha fog bekövetkezni. Olyan szemem van, mint a sasnak.

Az öreg olasz tudós rég elporladt azóta, s ő ime itt van vakon, öregen és betegen. Egyetlen támasza és vigasztalása a felesége. A kimondhatalan hálát érdemlő, jóságos, egyszerű Elizabeth. A harmadik feleség. Aki még arra is képes, hogy a három felnőtt lányt féken tartsa. Azokban semmi öröme nincs: önzők, tiszteletlenek, lusták; ha diktálni szeretne nekik, mindenféle ürüggyel kibujnak alóla, mert amit apjok diktál, azt únják. Éveken át még lopták is, összebeszéltek a cselédséggel és megdézsmálták a háztartási pénzt. Mióta Elizabeth ott van a háznál, azóta rendben megy minden.

De vajjon milyen asszony ez az Elizabeth külsőleg? Már teljesen vak volt, mikor ezt az asszonyt elvette. Nem látta soha. Ugynevezett értelmi házasságot kötöttek, Paget doktor hozta össze a pártit. S ebből a részvéten, józan érdekeken, kölcsönös belátáson alapuló házasságból később kivirult a szerelem. A hatvan felé közeledő vak költő és a lánynak idős, de asszonynak még fiatal Minshull Elizabeth a józan csókokon át megtalálták az őszi szerelem méltán szenvedélyes mámorát. Milyen lehet Elizabeth? Az asszony arcával is úgy volt, mint az otthonát környező tájjal. Ezerféleképpen maga elé képzelte, mintha Isten után még egyszer meg akarná teremteni. Gyakran végigfuttatta ujjait gyengéd becézéssel az asszony arcán, hogy kitapogassa orra formáját, álla alkotását, orcái domborulatát. Szemöldökét kereste ujjai hegyével, s síma hajának választékát kutatta

tenyerével. És ezeket az elemeket igyekezett képzeletében képpé összerakni. De még mindig ezerfélének képzelhette. Ezerarcú felesége volt neki. Sőt bizonyos tekintetben ezer felesége. Mert az az asszony, akit most képzelt maga elé, merőben különbözött attól, aki egy óra mulva jelent meg képzeletében.

Most lépteket hallott. Két ember járkált a gyümölcsösben. Talán a gyümölcsös tulajdonosai, akik eljöttek megnézni a termést. Beszélgettek. Őt a sövény miatt nem láthatták.

— Az imént Miltont láttam itt az országúton, mielőtt veled találkoztam. Mondják, hogy naponta erre sétál.

— Igen. Én a feleségét láttam tegnap.

— Még nem láttam. Milyen asszony?

A lócán mozdulatlanul fülelő vak embernek megdobbant a szíve. Izgatottan várta a sövényen túlról a választ.

— Hogy is mondjam — felelte a kérdezett —, jól megtermett, derék asszony. Az arcában van valami, ami nekem nem tetszik, de sokaknak nagyon tetszik.

— Miért? Milyen?

— Tudom is én. Olyan izé. Olyan különös.

Aztán elhaladtak a hangok. A vak izgatottan töprengett tovább. Az az ember, aki Elizabethről beszélt, nem tudta megmondani, hogy Elizabeth milyen. De hogyan is mondhatta volna. Az ilyen feladat a legnagyobb íróknak is ritkán sikerül, pedig ez a mesterségök. Hiába minden: látni kellene az asszonyt. Csak egyetlen egyszer, egy pillanatra. S ez

nem következhet be soha. Az orvosok már rég eldöntötték, hogy ez a vakság gyógyíthatatlan. És most már mindig így marad: ezer felesége van, akiket képzeletében ismer, s van egy, akit soha nem ismerhet. Ha öregedő szerelmének fellobbanásával magához vonja az asszonyt és megcsókolja, megfejthetetlen titkot csókol meg, amely mindig új marad és mindig titok.

Hirtelen felrezzent. Igen távolról lépteket hallott. Semmi kétség: ez az Elizabeth járásának hangja. S valóban, pár perc mulva már hallotta a mély és sajátságosan kellemes hangot.

— Tudtam, hogy itt megtalállak, John. Gyere haza, mert az ég elborult és köd jön.

— Mindjárt, drágám. Ülj le egy kicsit.

Az asszony leült. Szappanának jól ismert illata megcsapta a vak ember orrát.

— Miről gondolkozol?

— Rólad.

— Ó, ez kedves, — nevetett az asszony, — és mit sütöttél ki rólam?

— Azt, hogy milyen csodálatos és erős az a szerelem, amit érzek irántad. A Tantalusz szerelme ez, és éppen ezért csillapíthatatlan. Ha egyetlenegyszer láttalak volna, talán megtörténhetnék, hogy közömbössé válsz nekem. De így mindig szeretlek, amíg élek. A vak ember szerelme sokkal több, mint a látóé, mert a látás véges, de a képzelet határtalan.

A két kéz fogta egymást a lócán és a vak ember feje az asszonytól elfordulva, kutatóan nézett bele a semmibe.

VÉGZETES VÉBER

(Mindig az asztalvégen húzódik meg az az ember, aki ezt a történetet elmondja. Vékony, fakószőke férfi, folyton félénk és üldözött arckifejezése van, félénksége folytán mindig túlzottan nyájas, túlzott nyájassága folytán mindig zavart.)

Ne is kérdezzétek, hogy mi lelt. Rossz kedvem van. Nem akarom elmondani, hogy miért. Még beszélni is kellemetlen róla. De különben, bánom is én, mégis elmondom. Azért van rossz kedvem, mert Véberrel álmodtam. Nem tudjátok, ki az a Véber. Volt osztálytársam. Nyolc évig ültem vele egy padban.

Jó, jó, tudom, hogy álmokban hinni badarság. Értelmes embernek merem magam mondani, sőt közepesen műveltnek. Tudom, hogy az álmokban nem a jövő rejlik, hanem részint a jelen, részint a régmult. Nem is azért van rossz kedvem, mintha Véber „rosszat jelentene". De akkor is lehangol Véber, ha ébren jut eszembe. Magamban elneveztem végzetes Vébernek.

Emlékszem ma is, hogy mikor az első gimnáziumban az első órán megjelentem és az osztályfőnök beosztott bennünket a padokba, milyen ösztönszerű idegenkedést éreztem Véber iránt. Fekete

fiú volt, nálam jóval alacsonyabb. Nagyon széles vállа volt és feltűnően nagy feje. Arca olyan, mint a púposoké, akik — nem tudom, megfigyeltétek-e már — mintha valamennyien egy családból származnának. Aki csak az arcát látta, akár megesküdhetett volna, hogy ez a fiú púpos. Pedig nem volt az. Egyenesen nőtt a háta, különben is a legerősebb fiúnak számított az osztályban. Ijesztő testi erő lakott benne. Fejét szülei tökkopaszra nyiratták, de azért meglátszott, hogy a haja elől háromszög-alakban mélyen benyúlik a homlokába. Mikor először kezet nyujtott nekem, vigyorgott. Valami kárörvendő, gonosz vigyorgással, amelytől érthetetlenül dobogni kezdett a szívem. Békának éreztem őt s a békától mindig irtóztam.

A napra azért is emlékszem, mert otthon aznap tudtam meg, hogy apám tönkrement, s nekünk a piactéri nagy, kétemeletes házból el kell költöznünk a külvárosba, a hintót és a lovakat el kell adni. Anyám egész nap sírt. Anyám sírása összekeveredett bennem Véber félelmes vigyorgásával.

Pár nap alatt már kialakult közöttünk az a viszony, hogy a tízóraimat megfeleztem vele. Nekem mindig csomagoltak otthon tízórait, neki nem. Rendes adófizetője lettem. Hogy ezt meg is lehetne tagadni, az nem fordult meg a fejemben. Féltem is tőle, de még ezenfelül éreztem valamit iránta, ami egyéb volt, ijesztőbb és több. Nyolc esztendeig minden áldott nap elvette a tízóraim felét.

Miatta lettem rossz tanuló. Természettől fogva igyekvő lettem volna és engedelmes. Buta sem vol-

tam, s amit a tanárok magyaráztak, az érdekelt. De Véber nem hagyott figyelni. Piszkált, lökdösött, nyugtalanított, rendetlenkedett. De ha nyugodtan ült volna is: kénytelen voltam valami meghatározhatatlan oknál fogva mindig őt figyelni.

A másodikban tőle kaptam meg a vörhenyt. Ő könnyűszerrel megúszta, én három hónapig feküdtem belé és soká úgy volt, hogy részint megsiketülök, részint valami izületi gyulladás folytán egész életemre bicegni fogok. A betegágyban sokat sírtam. Magyaráztam, hogy ez mind Véber miatt van. De ezt olyan zavarosan adtam elő, hogy azt hitték: félrebeszélek. Mikor először mentem megint iskolába, az úton elhatároztam, hogy Véber mellől más padba fogok kéredzkedni. De ahogy beléptem a helyemre és ő csúfondárosan rám vigyorgott, már tudtam, hogy nem lesz elég lelkierőm odaállni kérésemmel a katedra elé. Nem is volt.

A negyedikben kezdtem zsebpénzt kapni. Ezt inkább Véber költötte el, mint én. Mindig elkéregette tőlem a krajcárjaimat.

— Nem, nem adok, — próbáltam néha dadogva lázadni ellene.

— Dehogy nem adsz, — felelte ő nyugodtan és tartotta a tenyerét.

Adtam. Mindig adtam. Ő jól élt. Bőrlabdája volt, s engem nem hagyott játszani vele. Névtelen képeslapot írt Berczel Irénkének. Pedig annak én szerettem volna írni. De nem maradt pénzem.

Mikor hetedikesek voltunk, a pedellus meglátta az osztály egy kompániáját besurrani egy városvégi

csapszékbe. Feljelentette őket. Az osztályfőnök nyomozást indított. Véber is elővették, s ő rám hivatkozott, mint mentőtanura: aznap este nálam volt.

Az osztályfőnök kihallgatott. Remegve fedeztem Véber. Egyre konokabbul keveredtem bele a hazugságba. Végül becsületszavamat adtam, hogy igazat beszélek. De mégis kitűnt, hogy hazudtam. Magaviseletből mind a ketten „kevésbé szabályszerű" osztályzatot kaptunk, de azonfelül az osztályfőnök magához kérette apámat és komolyan megintette, hogy a jellemem hitvány irányban fejlődik. Apámat ez súlyosan leverte. Szenvedett miattam. Elhidegült tőlem. Azon a nyáron meg is halt és úgy halt meg, hogy neheztelt rám azért a fájdalomért, amit okoztam neki.

Az írásbeli érettségin az őrködő tanár hirtelen ránkcsapott, hogy puskát keressen. Én nem puskáztam. Véber puskázott, de az utolsó pillanatban rendkívül ügyesen az én írásaim közé dugta a tilos jegyzetet. Nálam találták meg. Hiába esküdöztem, akkor már konok hazudozó hírem volt a tanárok előtt. Véber nem bukott meg, engem megbuktattak. Pótvizsgát kellett tennem.

De ekkor fellélegzettem. Véber a kolozsvári egyetemre ment, mert ott rokonai laktak. Én a pesti egyetemre kerültem és lassan-lassan felocsudtam a végzetes Véber emlékének nyomása alól. Megszereztem az ügyvédi oklevelet, irodát nyitottam, ment valahogy. Megházasodtam. Féléves házas voltam, mikor kitört a háború. Be kellett vonulnom. A bevonulás előtti napon Véber megint felbukkant. Vá-

ratlanul felkeresett lakásomon. Nagy meglepetéssel hallottam, hogy állását a postatakaréknál otthagyta és import-export-vállalatot alapított. Felkért jogtanácsosnak. De óvadékot kért. Tisztán láttam, hogy a legnagyobb gazságot csinálja, én pedig a legnagyobb hülyeséget. De odaadtam a pénzt. Szerződést kötöttem vele, hogy míg odaleszek, havonta állandó összeget fizet a feleségemnek jövendő jövedelmeim terhére, hiszen a háború úgysem tart tovább egy félévnél.

A frontra nem írt. A feleségemtől viszont eleinte rendesen kaptam hírt, később hanyagabbul. Már rég az orosz fronton voltam, mikor Vébertől is megkaptam az első levelet. Anyagi nehézségekről panaszkodott. Egy óra mulva fejlövést kaptam. Négy hónapig feküdtem. Aztán hazakerültem szabadságra. A feleségemet nem találtam a lezárt lakásban. Anyósomhoz futottam. Ő nagy hímezés-hámozás után megvallotta, hogy az asszony válni akar. Hozzámegy Véberhez. Vállat vontam, nem is csodálkoztam. Az asszonyt csak a válóper főtárgyalásán láttam. Ott volt Véber is. Hozzám lépett és kezet nyújtott. Én elfordultam. Könnyes volt a szemem, mert akkor még szerettem az asszonyt. Véber rám kiáltott:

— Kérlek, ahogy akarod. Állok rendelkezésedre. Az anyagiakat sem fogom elhanyagolni, meg lehetsz győződve.

Nem is hanyagolta el. Jegyzéket küldött és abból kitűnt, hogy a feleségemnek jóval többet fizetett vissza, mint az óvadék. De a különbözetre nem tart

igényt. Én ezt már a fronton kaptam meg. Kórházban, mert két napja vérhasban feküdtem.

Mikor leszereltem, nagy szerencse ért. A százados-som, a Surányi-gépgyár egyik tulajdonosa, aki a fronton nagyon megszeretett, maga melé vett titkárnak. Boldogan álltam be, az irodámat úgysem tudtam volna megnyitni. A kommünt elég jól megúsztuk, aztán következett a jó élet. Surányi nemcsak jó fizetést adott, hanem spekulációkba is bevett. Három év mulva csinos összeg megtakarított pénzem volt. Mai pénzben, mondjuk, tizenkétezer pengő. A pénzt kis bankban tartottam, ahol nagyobb kamatot adtak rá. De a bankról rosszakat hallottam egy szombati napon. Azonnal kivettem a pénzt. Magamnál tartottam, mert másik bankba tenni már nem értem rá.

Vasárnap délelőtt Surányi megjelent a lakásomon. Ő tudta, hogy a pénzem nálam van.

— Ne kérdezz semmit, azonnal adj ide tizezer pengőt. Pénzre van szükségem, a bankok nincsenek nyitva.

Örömmel adtam oda a pénzt jóbarátomnak, hivatali főnökömnek, Budapest egyik ismert gazdag emberének. Ő még annyit mondott, hogy este felhív telefonon, aztán elrohant.

Este felhívott. Elmondta, hogy egész éjjel lumpolt, hajnal felé elvitték valami züllött kártyaklubba. Belekeveredett a játékba. Vesztett. Italos fővel váltót adott a veszteségről. Mivel nagyon kényes a váltóira, azért akart mindenáron még délelőtt fizetni.

— De ez jó lecke volt nekem, — mondta jókedvűen, — most jó darabig nem megyek lokálba.

— Miféle alakokkal keveredtél össze? — kérdeztem én. — Üres váltót hordanak maguknál?

— Valami Véber nyerte el a pénzemet. Téged különben jól ismer. Azt mondja, hogy osztálytársad volt. Na, szervusz, holnap reggel látjuk egymást és visszaadom a tízezret.

Már le is tette a kagylót. Soká tünődtem, hogy felhívom és elmondom, ki ez a Véber nekem. De resteltem. Egész éjjel nem aludtam valami rémes rossz érzéstől. Másnap reggel bementem a gyárba és ott azt hallottam, hogy Surányi Márton éjjel agyszélhüdést kapott és meghalt.

A pénzt nem kaptam meg soha. Tanuim nem voltak, feljegyzés nem maradt. Azt eszeltem ugyan ki, hogy elmentem a rendőrségre és Vébert feljelentettem hamis játék miatt. De ennek egyrészt nem volt a világon semmi értelme, másrészt kiderült, hogy Véber még vasárnap délben elutazott. Valószínűleg külföldre, az asszonnyal együtt. Azóta nem hallottam róla. Elég jól is ment a dolgom. A gépgyár után, ahonnan kitettek, megkaptam a mostani állásomat. Tisztességesen megvagyok. De ma éjjel megjelent álmomban.

Hát ezért van rossz kedvem.

(A történetet hallgató urak egyike, az orvos, megszólalt:

— Olyan furcsán lélegzel. Nincs neked lázad? Pincér, hozzon csak egy hőmérőt. Van hőmérőjük?

Volt hőmérő. A fakószőke, vékony ember megmérte a lázát. Mikor kivette a hőmérőt a hóna alól és rápillantott, kesernyésen elmosolyodott.

— Harmincnyolc egy. Gondolhattam volna. Fizetek. Na, doktor, mit szólsz ehhez?

— Semmit, — felelte az orvos, — te ma éjjel öntudatlanul már érezted a betegségedet, tehát az álom szabad társítása hozzákapcsolta a bajhoz ennek a Vébernek a képét. Azért nem kell babonásnak lenned, ez természetes.

— Mondom, hogy nem vagyok babonás. De tudom, hogy Véber nekem végzetem. Kérek egy kis taxit.)

NYÉKYÉK DEBRECENBEN

Rendes embernek illendő dolog megismernie hazáját. Nyékyék pedig még sohasem voltak Debrecenben. Holott Debrecenről sok minden megtapasztalni való dolgot hallani. Ott a nagy templom, amelyben Kossuth Lajos trónfosztó országgyűlést tartott. Ott a Déry-múzeum mindenféle szép látnivalóval. Ott a Nagyerdő, amelynek fái között a nóta bizonysága szerint is vadgalambok turbékolnak. Ott vannak az új egyetem remek épületei. A civiseket is érdemes megnézni, ahogyan ott pompáznak kálomista méltóságukban a templom tövében vasárnap délelőtt. Aztán a Hortobágyra is érdemes kipillantani; akinek szerencséje van, még délibábot is láthat.

— Menjünk el Debrecenbe, — mondta egy szép napon Nyéky a feleségének, — nézzük meg. Írunk Pistáéknak, ők is örülni fognak. Két régi osztálytársam is van ott, azokat is értesítem.

— Nagyszerű, — örült az asszony, — hány napra csomagoljak?

Így történt, hogy Nyékyék elmentek Debrecenbe. Miskolctól nem messze van Debrecen, az összeköttetés sem rossz. Mert azt még nem is mondtam, hogy Nyékyék miskolci lakosok. Nyéky ott

köztiszteletben álló úriember, a soffőrök messziről megsüvegelik, ismeri mindenki.

Egyszóval elmentek Debrecenbe, ahol a másik nóta szerint pulykakakast szokás vásárolni. De ők nem vettek pulykakakast. Szárnyasfélével a Bika szolgált nekik. Ismerős társaságban ott ebédeltek, miután egy napot már igen érdekesen eltöltöttek a sok látnivalóval s előző este jó sokáig fennmaradtak. Másodnap délelőtt is sok volt a járkálnivaló. Mi tűrés-tagadás, majdnem összerogytak a fáradtságtól, mire ebédhez kerültek.

Nyékyné még csak győzte valahogy, de Nyékynek alaposan zúgott a feje. Az előző esti mulatság a hajnali órákig tartott, alig aludt egy-két órát, a sok jövés-menés és a hőség úgy ráfeküdt, hogy eszmélni is alig tudott. Ebéd közepéig még ment valahogy a dolog, de ahogy kezdett jóllakni, egyre jobban fátyolosodott az agya. Mindnyájan emberek vagyunk, mindnyájan tudjuk, hogyan van ez.

És még hozzá a tegnap esti borvitát is folytatni kellett. Mert az éjszakai mulatás során számos borfajta merült fel. Csupa hozzáértő úriember üldögélt a társaságban, a borok ennélfogva magas színvonalú szakvita tárgyai lettek. Több részletkérdés tisztázatlan maradt. Ezeket a részletkérdéseket most délben kellett szóvá tenni. Egyik bor jött a másik után. Tessék elképzelni Nyékyt. Az ebéd pedig húzódott, húzódott. Nyéky rettenetes erőfeszítéssel kényszerítette szemhéjait, hogy ne csukódjanak össze.

Késő délutánra járt az idő, mikor egyszer kint találta magát a Bika előtt. Volt valami homályos tudata arról, hogy taxi miatt jött ki az utcára, mialatt a felesége felment a szobába csomagolni.

Ott álltak a taxik az utcán békességes sorban. Az első kocsi soffőrje már ugrott is le és nyitotta az ajtót.

— Alázatos szolgája, nagyságos uram, hova tetszik?

Nyéky felnézett. A soffőr a sors különös rendelése folytán éppen miskolci fiú volt. Átjött ide állásba, Debrecenbe. De az ismerős soffőri orca látása egyszeriben kitörölte Debrecent a Nyéky tudatából. A helyzet olyan volt, amely már sokszor előfordult miskolci életében. Avasi mulatságok után ez az arc állott a taxi kitáruló ajtaja előtt. S mindig ugyanígy kérdezte:

— Alázatos szolgálja, nagyságos uram, hova tetszik?

— Urak utcája négy, — felelte ő gépiesen és bekászálódott a kocsiba. Három másodperc mulva már aludt. Mivel pedig Debrecenben Urak utcája nincsen, viszont a soffőr ismerős volt Miskolcon, a kocsi elindult a Bika elől, egyenesen neki az országútnak Miskolc felé. Nyéky békésen horkolt a kocsi mélyén. Hogy öt percig aludt-e, vagy három óra hosszat, azt természetesen nem tudta, mikor felébredt.

— Itthon vagyunk, nagyságos uram.

Erre a szóra rezzent fel. Megdörzsölte a szemét és kikeveredett a kocsiból. Gépiesen megnézte, mit mutat a taxi-óra. Félálmú állapotában még csodálkozott kissé, hogy milyen sok a fizetendő összeg. De nemsokára már bent volt a hálószobájában. És csakhamar magára húzván a paplant, édesded álomba merült megint.

Nyékyné kilépett a Bikából, mögötte a szálló embere hozta a poggyászt. Az ismerősök már kezdték a búcsúzkodást. Ő körülpillantott, az urát kereste. De nem látta sehol.

— Hol van az uram? — kérdezte.

Néztek a többiek is, de nem látták. Vártak egy darabig, hogy majd csak elékerül. De Nyéky nem került elé. Az idő pedig sürgetett. Végre is abban maradtak, hogy Nyéky szórakozottságában elkódorgott, vagy eltévedt, de annyi esze bizonyára lesz, hogy kitalál a vasúthoz. A vonat indulását tudja.

Kimentek tehát az állomásra. Ott végigjárták a várótermeket, a perront: Nyéky nem volt sehol. Egyre nagyobb lett az izgalom. A vonat befutott.

— Szálljon csak fel, nagyságos asszony. Lehet, hogy a tolongásban elvétettük s ő fent lesz a vonaton.

Nyékyné felszállt. Le sem telepedett, mindjárt végigjárta a vonatot. Férje sehol. Ekkor már komolyan megijedt. Elkezdett mindenfélét képzelni. Sírva is fakadt a szakasz sarkában. Elhatározta, hogy amint Miskolcra érkezik, csak éppen leteszi a poggyászt, aztán siet a rendőrségre.

Sírva állított be a lakásra. És ott találta férjét, aki az igazak álmát aludta az ágyban. Boldogan rázta fel:

— Hát te itthon vagy?

Az alvó felriadt és feleségére meredt. Álmosan motyogta:

— Persze, hogy itthon. Hol legyek?

— De hogy jöttél haza?

— Hogy jöttem volna? Taxival, ahogy szoktam. Hagyj aludni.

Azzal tovább aludt. S ha most valaki ezt a történetet emlegeti neki, nagy haragra gerjed és az illetőt meghívja az avasi pincébe haragjában. Hát még arra hogyan fog haragudni, aki nekem elmondta, hogy én aztán itt ország-világ előtt kifecsegjem...

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

LE A ZSARNOKSÁGGAL!

Tavasz van, feltámadás van, mindenki jókedvű, örül és pezseg. Az egész világ a jókedvűeké, az egész világ nagy kongresszushoz hasonlít, amelyen a jókedvűek győztek és átvették a tavaszi hatalmat. A bánatosok elenyésző kisebbségben maradtak. Senki rájuk sem néz.

Ez nem igazság. Szót kell emelni érdekökben. Kivált Klári mellett kell szót emelnem és nyilvánosan megtárgyalni az általános kikeleti öröm közepette az ő bánatának okát. Bánatának az az oka, hogy a minap romlott el a férjhezmenése. És már nem is az első.

Majd elmondom pontosan, elejétől kezdve, Klári hajótöréseinek történetét.

Klári tavaly előtt volt huszonnégyéves. Csinos leány, jómódú, tud törődni a háztartásával, meg is tanulta azt a kis franciát, meg zongorát, amit gyüjtőnéven polgári körök általános műveltségnek szoktak nevezni. Nem mondom, van nála a világon szebb leány is, okosabb is. Klári nem jelentékeny egyéniség. De hát neki is van helye a nap alatt, nemcsak a dúsgazdag amerikai leányoknak, vagy a tündérszép grófkisasszonyoknak. Nem is kívánt soha túl-

sokat: egy hozzáillő, rendes, szerény, derék fiatalembert kívánt volna, akibe beleszeressen, akihez hozzámenjen, s akivel aztán leélje az életét szépen, nagy regények nélkül, nyugalmas polgári módon.

Ezelőtt két évvel megtetszett neki Stubnya Sándor. Talán ismerik ezt a Stubnyát: olyan hórihorgas, hirtelenszőke fiú, elég jó bankállása van neki. Roppant nagyra van vele, hogy angolul tud és hogy egyszer járt a Rivierán. Klárival egy bálon ismerkedtek meg. Másnap Stubnya telefonált és engedelmet kért, hogy tiszteletét tehesse. Erre Klári a mama jóváhagyásával mindjárt ebédre hívta meg.

Mielőtt az ebédre rátérnék, el kell mondanom a Klári mamáját. Klári mamája pontosan olyan, mint Klári, csak húsz évvel idősebb kiadásban. És az a csodálatos, hogy noha rendkívül hasonlítanak egymáshoz, Klári mamája igen csúnya. Ami Kláriban telt, az benne csúnyán elhízott. Ami Kláriban leányos, az benne kellemetlenül szegletes. Tisztára leányának rosszindulatú karrikatúrája az egész asszony. Már puszta jelenléte is óriási tehertétel Klárira, mert aki együtt látja őket, riadtan gondol arra, hogy ebből a kedves, csinos leányból ilyen csúf satrafa fog válni az évek haladtával.

De nemcsak külsejével van baj, hanem belsejével is. A sors az uralom mohó és zsarnoki vágyát szorította belé. Szegény köhögős urát félelmes papucs alatt tartja, leányával pedig úgy rendelkezik, mint leltári tárggyal. Amellett álláspontjaiban konok, makacs és meggyőzhetetlen.

Egyszóval meghívták ebédre ezt a Stubnyát. A fiatalember elkezdett társalogni a modern kozmetikáról. Kifejtette nézetét, hogy a rúzs, meg a többi szépítőszer igenis hozzátartozik a mai korhoz és esztétikailag igen tetszetős. Ezt nem ok nélkül firtatta az asztalnál, mert a mama Kláriról aznap szigorúan leparancsolt minden kozmetikát. És a fiatalember fejtegetéseibe keményen vágott bele:

— Az én leányomnak ezt hiába magyarázza. Az én leányom nem úgynevezett mai leány. Az a férfi, aki az én leányomat valaha elveszi, megbízható, derék, házias feleséget fog kapni.

— Hogyne, hogyne, — vélte Stubnya, — de én úgy gondolom, hogy a kettőt össze lehet egyeztetni...

— Nem lehet, — vágott bele élesen a mama, — már mondtam, hogy az én leányom nem úgynevezett modern leány.

Stubnya megszeppent és más beszédtárgyra tért. Az ebéd további része nyomott hangulatban folyt le. Még kétszer eljött a házhoz Stubnya, aztán szépen elmaradt. Félesztendő mulva elvette Hoffer Sárit, aki nevezetes volt arról, hogy ő hordta Pesten a legelső piros körmök egyikét. De most már nem festi a körmét, van egy kisfia, azzal törődik. És Stubnyát is a gyerek érdekli, nem a felesége körme.

Ez a dolog tehát nem sikerült. Nem volt nagy tragédia, mert Klári nem volt nagyon szerelmes, csak éppen nagyon tetszett neki a fiatalember. Két hétig sírt, aztán a dolog elfelejtődött.

Pár hónap mulva egy nyári kiránduláson nagyon összemelegedett Barát Rezsővel, a gazdag építész, Barát fiával. Ez a Barát Rezső kicsit pohos és erősen rövidlátó, de áldott jó fiú. A kirándulás után ő is vizitelt Kláriéknál. A látogatás előtti napon a mama bevitte Klárit a városba.

— Majd megmutatom én ezeknek a nyavalyásoknak, — mondta, — hogy tudsz te modern is lenni, ha kell.

Vett neki egy olyan rikító délutáni ruhát, hogy attól az ember a kezét is összecsaphatta. Nem azon, hogy a mama ilyet ad Klárira, hanem hogy ilyet egyáltalában gyártanak. Aztán kirúzsozta a leányát, új hajviseletet erőszakolt a fejére, kikente-fente „mondain" jelenségnek. Ha Klári csak egy mukkal is védekezni próbált, könyörtelenül letorkolta:

— Engem ne taníts. Ezt én jobban tudom, hogy hogyan kell.

Jött a fiatalember. Rá sem ért megjegyzést tenni. A mama azonnal rákezdte:

— Képzelje, egy ismerősünknek eszébe jutott, hogy a leányomnak a filmhez kellene mennie...

— De mama, — nyögött fel ijedten Klári.

— Hallgass. Igenis remekül érvényesülnél a filmen azzal az igazi modern típusoddal, ami ma kell.

A fiatalember meghökkenve nézett hol Klárira, hol a mamára.

— Ezt nem is képzeltem volna Klárikáról, hogy ilyesmi megfordul a fejében.

— Neki nem is, — vágta rá diadalmasan a mama, — hanem az a sok fiatalember beszéli tele a fejét, aki mind mászkál utána és mind szerelmes bele. De hát őt nem kell félteni. Igazi mai leány az én leányom, zsebreteszi valamennyit.

Barát Rezső esze nélkül menekült ettől a háztól. Soha többet még tájékukra sem jött. Mint egy jóbarátjának elmondotta: azért, mert már kezdett alaposan beleszeretni Kláriba és félt, hogy elmérgesedik a dolog. Szándékosan elutazott felejteni, s mikor hetek mulva megjött, nem jelentkezett többé. Egyébként pár hete vőlegény. A Szoboszlay-leányt veszi el, azt a vézna, szelid kis jószágot.

Klári megint sírt. Most már nem két hétig, hanem két hónapig. Közben pedig huszonötéves lett, majd huszonhatéves lett. Olykor felbukkant egy-két fiatalember, aki komoly érdeklődést mutatott. De meg sem melegedhettek Klári körül, mert a mama valami bámulatos leleményességgel eszelte ki, hogyan lehet mindegyiket elriasztani. A zsugori fiatalembernek arról lelkesedett, hogy Klári milyen remekül tud pezsgő mellett cigányozni. A mulatós jelöltnek pedig hosszasan magyarázta, hogy Klári a legszolidabb lény a világon, akit tízóra után semmiféle erőhatalommal nem lehet visszatartani a hazamenéstől.

Az idén aztán Klári fellázadt. Ugyanis beleszeretett Raskó Barnába. Amit nem lehet csodálni. Raskó Barna igen csinos és elegáns fiatalember, a minisztériumban biztos az előhaladása, dúsgazdag

államtitkár nagybátyjának ő az egyetlen örököse, egyszóval ő a férjhezmenendő leányok álma. Klári fülig beleszeretett. És csodák csodája: ez a kiváló párti, aki válogathat a legkitűnőbb leányokban, minden jel szerint maga is érdeklődött Klári iránt.

— Végre valaki, — mondta Klárinak a maga elkényeztetett módján, — aki nem célozgat rögtön arra, hogy vegyem el.

— Nem is mennék magához, — vágta vissza rögtön Klári, — ahhoz szeretnem kellene. Már pedig arról szó sincs.

Raskó Barna nagyot nézett. És ettől kezdve sűrűn telefonálgatott. Klári reggeltől estig a boldog remény izgalmában élt, ujjongott, vergődött. Ekkor történt, hogy anyjával kenyértörésre vitte a dolgot.

— Mama, — mondta neki, — te nekem mindig elrontottad a dolgomat, mihelyt valaki tetszett nekem. Most komolyan szerelmes vagyok, most ez nem tréfa. Nagyon kérlek, ne beszélj Barnával. Ne dicsérj neki, ne társalogj vele. Bízd rám az egészet. Mert ha ezt is elrontod, nem tudom mit csinálok.

A mama elsápadt a megdöbbenéstől ekkora vakmerőség hallatára. Hatalmas orkánban készült kitörni, de ezúttal férje is szót emelt. Elszántan előzte meg a vihart:

— Klárinak igaza van. Igenis, akármilyen szemeket meresztesz rám, igaza van. Ahogy az én életemre ráültél, ugyanúgy megnyomorítod az övét is. Hagyd most már békében, csinálja ő maga, ahogy tudja, mert most már elég volt. És vedd tudomásul, hogy ha sokat okoskodol, elválok.

A mama dühében sírva fakadt. De sem férje, sem leánya nem sajnálták. Erre dacosan kijelentette, hogy rendben van, az ő segítségére ne számítsanak. És ha Barna jött, ő tüntetően visszavonult. A beszélgető fiatalokkal a papa üldögélt. Persze, csak úgy módjával. Minduntalan kiment egy-egy negyedórára a szalónból, néha egy félórára is. És ha visszajött, akkor köhögött.

A fiatalok kezdték nagyon érteni egymást. Barnát úgy izgatta a leány, aki őhozzá, a tökéleteshez, nem akar feleségül jönni, hogy teljesen belekeveredett Kláriba. Sőt már célzásokat is kezdett tenni, hogy Klári „egyes dolgokban revideálhatná az álláspontját". Klári igen ügyesen viselkedett: nem értette el a célzásokat. És elérkezett a nap, mikor Barnának forma szerint nyilatkoznia kellett. Ez most már kétségtelen volt.

A fiatalok a szalónban ültek, a mama az ebédlőben horgolt. És várt. Dühös volt, mert tudta, hogy férje ott ül a fiatalokkal. S nem hallotta, hogy kiment volna. Miért nem hagyja már őket kettesben az a vén oktondi?

Végre lépések hallatszottak a szalón felől. A mama fel sem nézett. Dohogva mondta:

— Na, csakhogy hagyod őket! Két hónapja igyekszik Klári hurokra csalni ezt a fickót, és mikor végre beleharapna, akkor nem hagyod őket kettesben.

A lépések megálltak. A papa nem felelt. Kissé gyanús volt a csend. A mama felnézett. És majdnem elájult. Mert nem a papa állott előtte, hanem

maga Raskó Barna. Aki azért lépett be az ebédlőbe, hogy megkérje a Klári kezét a mamától is. De attól, amit hallott, elállt a szava. Csak néztek egymásra ketten, bambán, mereven. Végre a fiatalember megszólalt:

— Hát így vagyunk?

Azzal sarkon fordult, Klárinak nem is köszönt, elment. Hazulról szakítólevelet írt, az inasával küldte el.

Mindenki megértheti ezek után, hogy Klári miért olyan bánatos. Szerencsére magánértesülésem van arról, hogy Raskó Barna meggondolta a dolgot. Egy barátjának megmondta, hogy akárhogy van, akármint van, Klári nélkül ő nem tud élni. Egy-két napig még bírja, de a vége úgy is az lesz, hogy felhívja telefonon. Azt azonban ki fogja kötni, hogy leendő anyósa csak az ő hozzájárulásával tehet majd látogatást a házánál.

Ha rajtam állna, soha be nem engedném a küszöbön. Még szerencse, hogy ilyen mama kevés van a világon!

A FIATALODÓ EMBER

I.

Az előzményeket nem tudom pontosan, viszont nem is fontosak. A fiatal anya valamivel lekötelezte a tündérkirálynét, mire a tündérkirályné megígérte neki, hogy egy kérését teljesíti. A fiatal anya elgondolkozott.

— Mondd, tündérkirályné, lesz nekem még gyermekem?

— Lesz. Most kislányod van. Lesz még egy fiad.

— Várjál csak. Ha azon gondolkozom, hogy mi a legnagyobb fájdalom, amitől őt meg szeretném kímélni, az öregedés jut eszembe. Magam is rettegek a megöregedéstől. Tedd azt, tündérkirályné, hogy a fiam öregen kezdje meg az életet és folyton fiatalodjék.

— Meggondoltad, hogy mit kérsz, asszony?

— Igen, igen, ezt tedd meg nekem. A fiam gazdag lesz. Pénz nem kell. Mi egyebet kívánhatnék neki?

— Jól van. Ha ragaszkodol hozzá, legyen kívánságod szerint.

II.

A gyermek megszületett. Olyan csecsemő volt, mint a többi. De nyomban elkezdett nőni. Másnap reggel hetvenesztendős, fehérszakállú ember állt az anya előtt. Már a nagypapa ruháit hordta. Az anya cseppet sem csodálkozott ezen. Úgy lett, ahogy a tündérkirályné megigérte.

— Hogy érzed magad, kisfiam?

— Köszönöm, mama, remekül.De vigyél el délután a fogorvoshoz. Fogsort szeretnék, egyetlen fogam sincs.

— Meglesz, angyalom. Más baj nincs?

— Semmi. Bölcs vagyok, nyugodt és elégedett. Ha elgondolom, hogy így fogok élni hetven évet, nyugalmasan, magasan a lelki viharok fölött, minden emberi gyengeségen mosolyogva, akkor kimondhatatlanul örvendek.

— De nem így lesz, angyalom, hanem még szebben. Folyton fiatalodni fogsz. Egyre fiatalabb, erősebb és csinosabb leszel.

Az agg majd kibújt a bőréből örömében.

III.

Élt, éldegélt és hatvanéves lett. Szakállában megjelent néhány fekete szál. Sokat utazott. Az utcán és társaságban kezdte megnézni a nőket. Különösen egy húszéves szőke leány ragadta meg figyelmét. Ez szerette tarkója mögé fűzni karjait és kihívóan mosolyogni, hátradőlve, piros szájában fehér

fogak tündöklöttek. A hatvanéves egyre többet gondolt rá, végül megvallotta magának, hogy szerelmes. Eleinte szégyenkezett, aztán dacosan mondta:

— Miért ne? Nem vagyok még egészen agg. Azaz helyesebben: nem vagyok már egészen agg.

Megkérte a szőke leány kezét. Az a szeme közé kacagott és vén csacsinak nevezte. Ő most érezte élete első nagy fájdalmát.

— Kár volt ezt a lelki csapást megérni, — mondta, — de csak várjunk. Majd eljön az én időm is.

IV.

Ötvenéves korában kinőtt a haja koponyáján, amely eddig tükörsima volt. Elhatározta, hogy szakállát leborotváltatja. Állandóan társaságba járt és mindig udvarolt. De orvoshoz is állandóan járnia kellett, mert a legkülönbözőbb és legérthetetlenebb idegbajok üldözték. Sok baja volt a fogorvossal, mert fogainak fele kinőtt, foghíjjasan nem járhatott, folyton bonyolult betéteket kellett szájában hordania, amelyek még hozzá rövid időnként változtak.

— Mi az ördög van velem, doktor úr? Eddig teljesen egészséges voltam.

— Hja, ez olyan határkor a férfiasság és az öregség között. Az átmenet nagyon nehéz, azt bizony megsínyli az ember.

Két goromba megaláztatás is érte. Volt egy szerelme, akit feleségül akart venni. El is vette volna, de a hölgy az esküvő előtti napon megszökött egy

huszonhatéves mérnökkel. Majd egy másik asszony, akibe a feje búbjáig belekeveredett: nyiltan megcsalta egy szerelmesszínésszel.

— Hogy tehetted ezt? Jó voltam hozzád és hű. Mindennel elláttalak. Esküdöztél, hogy szeretsz.

— Szeretlek is, de ez más. Őszintén szólva, öreg vagy hozzám.

V.

Negyvenéves korában elvesztette vagyonát. Mert ahogy évei fogytak, úgy fogyott velök élettapasztalata is. Azelőtt bölcs volt s az élet bármilyen vonatkozásában megtalálta a helyes utat. Most azok, akik öregebbek és tapasztaltabbak voltak nála, túljártak az eszén és kelepcébe csalták.

Ebben az időben élte meg élete egyetlen igazi szerelmét. Egy olasz diplomata leányával ismerkedett meg, aki komoly volt, kedves, nagyon művelt és harmincéves. Ő a leány kedvéért remekül megtanult olaszul. Az apa nem idegenkedett a kérőtől, de mikor ennek vagyoni romlása bekövetkezett, visszavonta beleegyezését.

— Én kitartok melletted, szívem, — mondta a leány, — atyámat Uruguayba helyezték. Gyere te is oda, maradj mellettem, szívós akarattal mindent elérünk.

— De hogyan menjek, angyalom? Még útiköltségem sincsen. Csak várj rám türelmesen, míg megélhetést teremtek magamnak.

Három évig leveleztek. Akkor a levelek ritkulni kezdtek. A leányt elvette a követségi titkár.

VI.

Harmincéves korában valami kishivatalnoki álláshoz jutott. Bajszát már borotválta. De ez is volt egyetlen fényűzése. El kellett tartania öregedő anyját és testvérnénjét, aki években már utólérte, pártában maradt, fonnyadt, kedvetlen harmincegyéves leány lett belőle.

Ekkor rendkívüli lehetőség tárult ki előtte. Nagy állásba mehetett volna külföldre, de az olasz nyelvtudást megkövetelték.

— Minden hiába, — mondta lehorgasztott fejjel, — nem tudok olaszul.

— Hogy-hogy nem tudsz, — kiáltották a nők, — hiszen negyvenéves korodban remekül beszéltél.

— Akkor igen. De kiment a fejemből. Most harmincéves vagyok, tehát nem tudhatok. Egyetlen szóra sem emlékszem.

VII.

Húszéves korában, mikor az egyetemre járt, megismerkedett egy idősebb özveggyel. Az valaha táncosnő volt, abból kiöregedett, férjhez ment és négy gyerekkel a nyakán abból élt, hogy drágán adott ki hónapos szobákat. Ő vakon beleszeretett az özvegybe. Anyjának bejelentette, hogy házasodik. Anyja rémülten csapta össze kezét.

— Megőrültél? Húszéves csinos fiatalember létedre hagytad, hogy egy negyvenéves asszony behálózzon?

— Mit csináljak, — felelt ő vállat vonva, — semmi élettapasztalatom nincs.

VIII.

El is vette feleségül az özvegyet. De a dolog tarthatatlan lett, mert ő tovább fiatalodott. A harmadévi tanfolyam után beiratkozott a másodikba, majd az elsőbe, aztán letette az érettségit. Utána a gimnáziumba iratkozott. Mikor tizennégyéves lett, akkor töltötte be felesége a negyvenhatot. De válni akkor sem akart. A megoldást egy motorkerékpár hozta meg, amely az asszonyt halálra gázolta. De a négy gyerek, mind idősebb nála, a nyakán maradt.

— Mennyi gond, — sóhajtozott az anya, — szeretnék már meghalni és nem tudni semmiről semmit.

— Én is nagyon elfáradtam, — felelte a fiú, — és hogy bírjak ennyi bajt, keservet, gondot tizennégyéves gyerekfejemmel. Ó csak már mennél gyorsabban csecsemő lehetnék.

IX.

Egyszer hatéves korában így szólt:

— Emlékszem, hogy öreg koromban milyen elégedett és boldog voltam. Azóta csak fájdalmat kaptam az élettől. Anyám, én nem átkozlak, de tudd meg, hogy boldogtalanná tettél.

Aztán már kezdett élete folyására nem emlékezni. Elfelejtett írni és olvasni. Majd beszélni és járni is elfelejtett. Vézna, szerencsétlen kis csecsemő lett belőle. Végül aztán, mivel agg édesanyja nem tudta táplálni, éhen halt.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ELŐJEGYZÉSI NAPTÁR

I.

A vacsora elég unalmas volt. Vilma fél egykor rápillantott a karkötő-órájára és elhatározta, hogy hazamegy, még pedig angolosan. Csak egy üres szobán kellett észrevétlenül átjutnia. Ugyanebben a házban lakott, egy emelettel lejjebb.

De az a szoba nem volt üres. Az ajtón túljutott ugyan Vilma, de a háziasszony hangja megállította. A háziasszony ott ült kettesben egy szmokingos és névtelen fiatalemberrel.

— Nem engedlek elszökni, Vilma! Raskóval még nem is beszélgettél. Ülj ide, azonnal hozok konyakot.

Vilma kényszeredett mosollyal leült. Volt némi fáradt gúny a pillantásában, mikor ránézett a fiatalemberre. Az azonban hasonló gúnnyal mosolygott, mikor a pillantást viszonozta.

— Hogy könnyebb legyen, — mondta a fiatalember, — Raskó András vagyok, nőtlen, katolikus vallású, harmincnyolcéves, mérnök. Látogatóba jöttem haza Magyarországra, Mexikóban van állandó foglalkozásom, négy hetet töltöttem itthon és holnap reggel a bécsi gyorssal utazom.

— Harmincnyolc? — csodálkozott Vilma. — Annyinak igazán nem látszik.

Beszélgetés közben jobban megnézte a férfit. Így már valószínűbb volt a harmincnyolc. De meglátszott rajta, hogy vigyáz magára. A külseje tucatkülső volt, sem csúf, sem csinos. De a szeme akárkinek feltűnhetett. És már a következő öt perc alatt kitűnt, hogy nagyon művelt és nagyon értelmes ember. A háziasszony hozta a konyakot, de látván, hogy a beszélgetés jól halad, azonnal el is tűnt.

A következő tíz perc alatt már az tűnt ki, hogy ízlésük és nézeteik könyvek és muzsika dolgában meglepően egyeznek. És a következő két óra alatt Vilma azon vette észre magát, hogy ritkán beszélt életében ilyen vonzó és érdekes emberrel. Észre sem vették, hogy közben a vendégek mind elszállingóztak. Három óra előtt valamivel Vilma ijedten vette észre, hogy négy bridgező öregúron kívül ők az egyedüli vendégek. A házikisasszony a kártyásoknak kibicelt.

Ekkor a mexikói mérnök így szólt:

— Nézze, én holnap reggel azzal a vággyal utazom el, hogy nagyon szeretném megismerni magát. Jobban. Egészen. Még pedig azért szeretném megismerni, hogy ha anyagilag jogom lesz többet is mondani, akkor esetleg többet is mondhassak.

— Erről most ne beszéljünk, — szólt komolyan Vilma, — de megismerni én is szeretném magát. Mint maga mondja: egészen. Gondolja, hogy levelezzünk?

— Az bizony jó volna. Maga milyen levélíró?

— Nagyon rossz. Csak egészen rideg, sótlan és kurta leveleket tudok írni.

— Sajnos, én is így vagyok vele. Levelezéssel nem sokra megyünk. De ez talán nem is fontos. Maga olyan mély benyomást tett rám, hogy jövőre ilyenkor ott tudom folytatni a beszélgetést, ahol abbahagytuk. Csak az a kérdés, hogy maga fog-e rám emlékezni?

— Ugyanannyira, — válaszolt Vilma merészen, — mint maga énrám.

— Helyes. Jövő ilyenkor megint itt leszek. Minden év január ötödikére haza szoktam jönni. Ezen a napon haltak meg a szüleim, ezt a napot és hozzá még a következő négy hetet mindig itthon töltöm. Írja be biztonság okáért az előjegyzési naptárába, december harmincegyedikéhez ezt a mondatot: „Jövő év január ötre bejegyzendő Raskó". Tudniillik, mikor újév napján előveszi az új naptárt, mindjárt beírhatja. Az idei naptárban január öt már nincs benne. Hatodikán már vagy felhív engem telefonon, vagy nem hív fel. A Dunapalotában lakom. Helyes?

Vilma kezet nyujtott és a férfi szemébe nézett.

— Helyes. A viszontlátásra.

Így búcsúztak el, könnyedén, derűsen, igen erős kézszorítással. Vilma hazament, lefeküdt és soká gondolkozott az ágyban. A férfi harmincnyolcéves, ő huszonhat. A férfi nőtlen, ő leány. Hogy nagy hatással voltak egymásra, az kétségtelen. Vajjon mi fejlődhetik ebből?

Még soká tünődött, aztán hirtelen felkattantotta az éjjeli szekrény lámpáját, kiugrott az ágy-

ból, elővette a naptárt és Szilveszter napjához csakugyan beírta: „Jövő év január ötre bejegyzendő Raskó". Mosolygott és visszafeküdt.

II.

Másnap reggel tíz órakor kelt fel. Első gondolata a férfinak szólt. Kikereste a menetrendben a bécsi vonatot és azt számolgatta, hogy az most merre jár. Egy óra mulva eszébe jutott valami: odaszólt telefonon a szálló portásához, hogy Raskó mérnök elutazott-e. Igen, elutazott, a bécsi gyorssal, reggel. Aztán felhívta barátnőjét, a tegnapi háziasszonyt. Attól megtudta, hogy a mérnököt alig ismerik, egy közös ismerős hozta el. Csak annyit tudnak róla, hogy fiatalon vándorolt ki, dúsgazdag ember lett, de aztán tönkrement. Most semmije sincs, csak valami szerény állása.

Másnap még gondolt rá, egy hét mulva is gondolt rá, aztán lassan elfelejtette. Vagy nem is felejtette el, csak lelke valamelyik igen keveset használt fiókjában tartotta az emlékét. S az emlék abban a fiókban elporosodott és megfakult. A mérnök nem írt egy képeslapot sem.

Mikor az év végefelé megpillantotta a naptári bejegyzést, meghökkent. Aztán kinevette saját regényes hiszékenységét. De azért beírta az új naptárba január ötödikére: „Raskó mérnök telefon".

Január ötödikén nem jutott hozzá a telefonáláshoz. Másnap elfelejtette. Harmadnap kelletlenül nekifogott, de a szálló telefonja folyton mással beszélt. Elúnta. Egy hét mulva megint eszébe jutott,

de éppen aznap elromlott a telefonja. Így telt az idő, mikor február legelején megint eszébe jutott a dolog. Felhívta. Raskó jelentkezett.

— Itt Kőrössy Vilma beszél. Kíváncsi vagyok, vajjon emlékszik-e rám.

— Ezt nem szabad kérdeznie, — felelte a férfihang nyugodtan, — már napok óta halogatom az utat, csak ezt a telefont vártam.

— Miért nem hívott fel maga?

— Mert ha maga nem hív fel, akkor az én hívásomnak úgy sincsen semmi értelme. Van ideje velem találkozni? Délben el akartam utazni és már csomagoltam is. De ha akarja, csak holnap reggel megyek.

Megállapodtak, hogy együtt vacsoráznak. Este fél kilenckor a férfi taxija pontosan ott állt a kapu előtt. Kis kocsmába mentek, Budára. S a mérnök valóban ott folytatta a beszélgetést, ahol egy éve elhagyták.

Együtt ültek reggel két óráig. Tovább is ültek volna még, de Vilmának nyolckor fel kellett kelnie, hogy anyját elkísérje a belgyógyászati klinikára. De így is beszélgettek öt óra hosszat. A férfi elmondta küzdelmeit és lassan érlelődő üzleti reményeit, de erről kevesebbet beszélt. Inkább általános dolgokról diskuráltak. Mint két régesrégi jó ismerős, mint két bizalmas barát. Vilma néha kíváncsian tette fel magában a kérdést: szerelmes-e ebbe az emberbe? De nem tudott felelni.

Hazafelé a gépkocsiban még mindig beszélgettek. Nagy Wagner-vita fejlődött ki köztük, érdekes és tanulságos. Mikor a kocsi megállott, hirtelen elhallgattak mind a ketten.

— Milyen kár, — mondta Vilma csendesen.

— Nem tesz semmit, — szólt derűsen a férfi, — csak írja be szépen megint a nevemet az előjegyzési naptárba. És gondoljon rám addig is annyit, mint én magára.

A kapuban, mikor a házmester jött, Raskó kezet csókolt. Nem forrón, hanem gyengéden és sokáig. És úgy mondta, mintha csak egy napra válnának el:

— Viszontlátásra.

III.

Ezen a nyáron lépett a Vilma életébe Exner Ervin, a tenniszbajnok. Tréninggel kezdődött az egész, aztán sétálni kezdtek együtt. Aztán egy este, mikor nagy társasággal mulatóhelyen voltak, Exner pezsgőzött egy kicsit és szerelmet vallott. Vilma kinevette. De a bajnok másnap folytatta a vallomást és kijelentette, hogy elválik a feleségétől, akitől úgyis különváltan él.

Csakugyan be is adta a válópert. Erre egy szép napon Exner felesége megjelent Vilma lakásán és borzasztó botrányt csapott. Vilma szülei sápadtan csittították az őrjöngve kiabáló asszonyt. Emésztő izgalmak hetei és hónapjai következtek. Az asszony kijelentette, hogy semmi áron nem válik. És lassanként a férfi is kezdett lanyhulni. Vilma ekkorra már úgy érezte, hogy embertelenül szerelmes ebbe a pipogya, gerinctelen, folyton hazudozó férfiszépségbe. Karácsonykor élte át a legválságosabb napokat. Mikor a naptárban meglátta a Raskó-féle bejegyzést, dühösen szakította ki az egész oldalt. Senki

másra nem tudott gondolni, csak erre a himpellérre, aki az életét tönkretette.

Exner már találkozni sem akart vele, arra való hivatkozással, hogy fél a feleségétől, aki revolverrel les rájuk. És a nővérét küldte Vilmához csittítás céljából. Ez Lenzburger báróné volt, kedves és jóságos asszony, aki nagy fáradsággal közvetítette köztük a lelki vitákat. Az ő révén Vilma kivívta, hogy aznap, mikor Exnerné kétségtelenül vidékre utazott, találkozzék az udvarlóval. A Dunapalotában adtak légyottot, déli tizenkét órára.

Vilma várt egy óra hosszat. A bajnok nem jött. Erre végső kétségbeesésében, könnyes szemmel kiment a portáshoz, nem küldött-e legalább üzenetet. S a portáspultnál ott állt előtte Raskó.

— Ez megható, — mondta a mérnök, — hogy telefon helyett személyesen jött. Nem felejtette el január ötödikét. Ezzel nagy örömet szerzett nekem. De valami baja van? Mintha ki volna sírva a szeme.

— Nagyon nagy bajom van, — szólt Vilma és azonnal zokogni kezdett, — vigyen el innen valahova, valami nem feltűnő helyre... azonnal...

A mérnök beültette egy taxiba és csak ennyit mondott: fel a Jánoshegyre. Megvárta, míg Vilma jól kisírja magát. Aztán elkezdte lassan, gyengéden, tapintatosan faggatni. Vilma beszélt. Kimondhatatlanul jól esett neki, hogy kedvére panaszkodhatik. A kocsi csak ment a havas úton. Aztán visszafordultak és egy budai cukrászdánál kiszálltak. Ott még két óra hosszat beszélgettek. Késő délután jutott eszükbe, hogy az ebédről megfeledkeztek.

Raskó igen gyengéden vigasztalta Vilmát. Megmagyarázta, hogy Vilma ebbe az emberbe egyáltalán nem szerelmes, csak az izgalmas hajsza kergette bele ebbe az idegállapotba.

— Olyan nő, mint maga, nem szerethet ilyen embert. Ez teljesen lehetetlen.

Vilma lemondóan legyintett, szemét megint elfutotta a könny. De a vigasztalás nagyon jól esett neki. És ettől kezdve mindennap órákat töltött Raskóval. Megtárgyalta vele a válóper minden részletét. Szóról szóra elmondta neki a telefonbeszélgetéseket. Összehozta Lenzburger bárónéval. Tanácskoztak, tárgyaltak, vitatkoztak. Raskó tanácsokat adott, igyekezett Vilmát szórakoztatni, figyelmét lekötni, színházba vitte, kirándulásokat szervezett. És egy szép napon így szólt:

— Nekem el kell utaznom.

— Nem, — kiáltott fel Vilma ijedten.

— Sajnos, muszáj. Az állásomról van szó. De nyugodtan megyek. Maga ezt az embert nem szereti és egy pillanatig sem szerette. Jövőre visszajövök és majd meglátja, ketten együtt fogunk nevetni az egész Exner-történeten. Mindenesetre írja be a napot a naptárjába.

Vilma beírta ugyan e napot, de cudarul szenvedett. Háromszoros altató nélkül nem tudott aludni. Soha, egy percig sem gondolt másra, mint a haszontalan fráterre, aki miatt így kínlódik.

IV.

Exner nővérével melegen összebarátkozott. Angyali jóságú nő volt ez, aki sajátmagára vette felelőtlen testvérbátyja felelősségét. Gyakran meglátogatta Vilmát, meg is hívta, ismerősöket mutatott be neki. És mire az esztendő fele elmult, a véres seb már kezdett hegedni, viszont Vilma azon vette magát észre, hogy igen előkelő körre tett szert. Nyolctíz összejáró ember társaságába került, akik között nem volt más, csak arisztokrata. Lenzburger báró két unokafivére, ezeknek feleségei és két-három középkorú úr, aki a kompániához tartozott.

— Igenis, sznob vagyok, — mondta otthon Vilma, — hagyjatok békén. Eleget szenvedtem, hogy most olyasmivel vigasztaljam magam, ami örömet szerez.

Sok öröme volt. A lóversenyre járt ki újsütetű barátaival. Színházi páholyban grófokkal jelent meg. Illusztrált lapokban megjelent a képe. És hiába restellte hiúságát, bizsergő mámort okozott neki, mikor a csoportkép aláírását olvasta: „Jobbról balra: Baróthy báró, Lenzburger báró, Kőrössy Vilma, Thun Ernő gróf, Lenzburger báróné . . . “

Decemberben a társaság elhatározta, hogy lemennek Egyiptomba. Igen olcsó társasutazást találtak és Vilma annyit nyert apró, öt pengős tétjeivel a versenyen, hogy az útiköltség semmi gondot nem okozott. Csak akkor érzett kellemetlen ütést a lelkiismeretén, mikor naptárában megpillantotta a bejegyzést. Meleg hálát érzett Raskó iránt és tudta,

hogy nem volna szabad elutaznia, mikor az megjön Európába. De az előkelő társaság varázsának nem tudott ellenállni. Úgy döntött, hogy mégis utazik.

Újév másodnapján indult. Indulás előtt levelet hagyott a szállóban Raskónak. „Kedves barátom, végtelenül sajnálom, hogy az idén nem örülhetek annyira kedves és jóságos társaságának. Súlyos influenzán mentem keresztül, utókúrára van szükségem, az orvosok nem engednek itthon maradni. Pedig egy álló évig örültem, hogy látni fogom. Most egy álló évig fogom sajnálni, hogy elmulasztottam. De a jövő januárra már előjegyeztem magát. Boldogan és türelmetlenül gondol erre a dátumra igaz barátnője, Vilma."

Mikor hat hét multán hazajött, levél várta: „Szívből sajnáltam. De ha az ember annyit vár, mint én, egy év az életben semmi. Kimondhatatlanul örül a jövő évi viszontlátásnak András".

V.

Februárban meghalt Vilma édesanyja. Az öreg Kőrössy, mint aféle nyugalmazott bírósági ember, nagyon nehezen törődött bele az új életformába. Láthatóan megroskadt a lánya miatt való felelősségtől.

— Harminc éves vagy, — mondta neki szemrehányóan, — mért pocsékolod az életedet ennek a társaságnak? Gondolod, hogy valamelyik gróf elvesz?

— Hagyj békét, apa, az én életem az enyém.

De az öregúr nem hagyta. Előbb csak hetenként, majd naponként rátért a beszédtárgyra. Köszvényes, ingerlékeny ember volt különben is és jajgató természetű. Vilmának a gyász miatt otthon kellett ülnie. Órák hosszat hallgatta az apai prédikációkat.

Nyáron távoli rokonokhoz mentek Dunántúlra. Nem volt ott ötven évesnél fiatalabb senki. De valamennyien, nyilvánvaló felszólításra, reggeltől estig Vilmát gyötörték, hogy menjen férjhez. Ő egyre türelmetlenebb lett és egyre idegesebb. Gyakran sírva pattant fel a vacsoraasztaltól és rohant a szobájába. Máskor elkeseredve csapott az asztalra:

— De hát kihez menjek, az Isten szerelmére?

Ilyenkor homályosan felbukkant benne a Raskó emléke. De mit tehetett volna? Írni nem tudott neki, a címét sem tudta. És ha tudta volna is, ez a Raskó szegény hivatalnok volt, aki minden jel szerint éppen hogy meg tudott élni odakint Mexikóban. Előkelően nevelt vagyontalan leányt nem vehetett el.

Egy novemberi napon, mikor már rég Pesten voltak megint és Vilma megint kitört, hogy kihez menjen hát, apja így felelt:

— Megmondom. Menj feleségül Moraczkyhoz. Ma kérte meg tőlem a kezedet.

Vilma elsápadva meredt apjára. Moraczky ötvennyolc éves özvegyember volt, az öreg Kőrössy rendes tarokk-partnere, építési vállalkozó és dúsgazdag ember. A maga módja szerint kedves, udva-

rias, előzékeny és olyan jó, mint egy falat kenyér. Az apa meg sem várta a választ, hanem hosszan elkezdte Moraczkyt dícsérni. De csakhamar más hangba csapott át: a könyörgés hangjába. Odaült lánya mellé és megfogta a kezét. Rimánkodott, amit eddig soha nem tett. És ha eddig Vilma szokott sírni, most neki csuklott el a hangja:

— Anyád emlékére kérlek, ne dobd el könnyelműen a szerencsédet. Tudom, hogy erre nem lehet azonnal igent mondani. De ígérd meg, hogy elfogadod a társaságát, beszélgetsz vele, nem rettented el magadtól. Ha alaposan megismered, meg fogod szeretni. A legjobb és legderekabb ember, akit ismerek. És halálosan szerelmes beléd.

Vilma sóhajtott. Beleegyezett, hogy nem rettenti vissza az öreg kérőt. Magában azzal vigasztalódott, hogy idő van, sok minden történhetik még.

Moraczky már másnap eljött ebédre. Délután sétát indítványozott. És ahogy elindultak, így szólt:

— Kedves Vilma, maga most még nem szerethet engem. Én csak időt kérek magától, más semmit.

— Én is csak időt kérek magától, — felelt Vilma hálásan.

Mindennap együtt voltak órák hosszat. Az élemedett kérő elragadóan kedves ember volt, okos, mulatságos és gyengéd. Vilma mindennap jobban sajnálta, hogy képtelen a házasság gondolatát elviselni. De képtelen volt. Másrészt apját kicserélt embernek látta. Az öreg még fizikailag is meggyógyult az örömtől. Tíz évet fiatalodott a reménységtől. És

Vilma lassanként számot vetett a helyzettel. Arisztokrata társasága szép lassan lemaradt róla, öröme az életben már nem igen volt semmi és rohamosan öregedni érezte magát az öreg udvarló mellett. Csak egy gondolatba kapaszkodott: Raskóba. És most már csak ezt az egy határidőt várta, január ötödikét.

Raskó pontosan megérkezett. Vilma ötödikén délután felhívta. Egy negyedóra mulva már együtt ültek a Zserbóban. Raskó elragadtatva mesélte, milyen jó itthon és milyen szép kis szobát kapott a Dunára. De Vilma rögtön a tárgyra tért. Elmondta Moraczkyt részletesen és végig. Raskó megjegyzés nélkül hallgatta.

— Nézze, — fejezte be Vilma, — ez nagyon gazdag ember. Ha más utam volna, gondolkoznom lehetne. Maga az egyetlen, akitől megkérdezhetem: van nekem más utam is?

Raskó maga elé nézett. Gondolkozott és hallgatott.

— Feleljen, — sürgette Vilma, — el tud maga egy asszonyt tartani?

Raskó lassan felemelte a fejét és ránézett.

— Erre a kérdésre nem felelek. De azt megmondom, hogy én csak olyan nőt vehetek el, aki minden fentartás nélkül szerelmes belém. Maga kettőt tehet: vagy minden kérdés nélkül hozzámjön és akkor esetleg a legsúlyosabb szegénységbe jön, vagy hozzámegy négymillió pengő vagyonhoz és gondtalanul fog élni. Én négy hétig maradok. Addig csak úgy hívjon fel telefonon, ha azt mondja: igen. Most fizetünk. De jövőre megint itt leszek.

Vilma négy hétig habozott. Ez alatt Moraczky új autót vett és pazar villát vásárolt a Stefánia-úton. A négy hét letelt. Egy februári napon megpróbálta felhívni Raskót. De már elutazott. Ő tehát még aznap közölte Moraczkyval, hogyy hajlandó hozzámenni. Moraczky megcsókolta. S ő tűrte a csókot.

Az esküvőt májusra tűzték ki. Május másodikán Moraczkyt agyszélhűdéssel bevitték a szanatóriumba. Egy héttel az esküvő előtt. Egy hónapig eszméletlen volt. Akkor magához tért és három hónapig feküdt tehetetlenül. Szeptemberben bottal már járni tudott. Vilma lelkiismeretesen, odaadóan ápolta. Októberben Moraczky már haza tudott költözni. Az esküvőt karácsony előttre tűzték ki. De december elsején újabb szélhűdés érte és még aznap meghalt.

Vilma meggyászolta. És senkinek sem szólt arról, hogy most már a legsúlyosabb nyomorba is szívesen elmegy, de a Raskó felesége akar lenni.

VI.

Január ötödikén ott állt a szálló előcsarnokában. Tudta, hogy mikor jön a vonat, amellyel Raskó érkezni szokott. A szíve dobogott. Ott várt gyászban. Hivatalos vőlegényét gyászolta. És leendő vőlegényét várta. A portás, akitől megkérdezte, hogy van-e tudomása Raskó András úr mai érkezéséről, így felelt:

— Igenis, kérem, hatszobás lakosztályt tartottunk fenn.

Vilma lelke ugrálni kezdett. Hiszen ez akkor dúsgazdag ember lett. Tavaly még egyetlen szobában lakott.

Az esedékes időben Raskó percnyi pontossággal belépett a forgóajtón. Vilma odasietett.

— Isten hozta.

— Ó, nagyon örülök, — felelte Raskó különös, idegen hangon, — ismerkedjék meg a feleségemmel.

Egy spanyolos külsejű, feltűnően szép asszony nyujtotta a kezét Raskó angol bemutató szavaira.

— A férjem barátnője? Ó, Vilma? Maga az a Vilma? A férjem rengeteget beszélt magáról. Úgy-e, még ma felhív telefonon? Majd megbeszélünk valamit.

— Okvetlen, — hebegte Vilma, — most megbocsátanak, sok a dolgom.

Kitámolygott és hazament. Otthon leült a tükör elé. Nézte a haját, amely túlkorán és erősen kezdett őszülni.

OSZK

AZ ELŐRENÉZŐK

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás tenger táján volt egy ország. Abban az országban, mezőn innen, réten túl, volt egy falu. Abban a faluban csütörtökről péntekre éjfélkor elfutott a kenderáztató mellett Golyva, a gonosz szellem. Történetesen a kenderáztatóhoz közel villázik a keresztút, ott feszület szokott állani, de ezt most kiásták, mert a bíró megparancsolta az asztalosnak, hogy újra fesse a Mi Urunk bádogból való mását. Az asztalos egész csütörtökön dolgozott a szent ábra mellé kuporodva, de nem készült el vele. Így esett, hogy a feszület ott a földön fekve várta a pénteket, már pedig tudnivaló, hogy Golyva olyan manó, aki a világ minden tárgyán, vasajtón, szénakazalon, tapasztott falon keresztül tud menni testetlenül, csak a feszületet nem állhatja. Most tehát megbotlott és olyat zuhant, hogy rettentő nagy fejét hatalmasan belevágta a nagy kőbe. Meg is sebezte csúnyán, de nem vér folyott belőle, hanem kék lánggal fortyogó kén.

Golyva oly igen megharagudott a falura, hogy miközben feltápászkodott és vércsekörmös kezével tapogatta a fejét, ilyen átokra fakadt:

— Ha nem néztem előre és ezért megsebeztem magam, megátkozlak téged, te falu. A következő két

gyermek, aki ebben a faluban születik, sohase nézzen másfelé, csak előre.

És ezen a jó gondolaton röfögve nevetni kezdett Golyva. De a nevetés a torkán akadt, mert pillantása éppen ráesett a földön heverő bádogalakra s látta, hogy annak orcája szelíden elmosolyodik. Ettől megint nagyon mérges lett, dühétől három búzakalász ott nyomban három mérges kígyóvá változott s elszaladt mind a három. Golyva félkézzel elkapott egy szellőt, ráült és elfújatta magát a szőlőhegyek felé. Eltűnt.

De átka megfogant. Legközelebb Süvegeséknél született gyerek, még pedig fiú. Ezek a Süvegesék voltak a legnyomorultabb szegények a faluban, az ő kéményük már évek óta nem látott friss kormot, mert sem fűtéstől, sem főzéstől nem füstölt soha. A kastélyban született a második legközelebbi gyerek, ez meg kislány lett. És mind a kettőn már csecsemőkorában észrevették a szülők, hogy nem szereti fordítani a fejét. Váltig csodálkoztak rajta, eleinte a lelküket is rágta a dolog, de minekutána mind a két gyerekről kitűnt, hogy különben makkegészségesek, a dologra nem sok ügyet vetett senki.

A két kisgyerek hamarosan összekerült. Nemcsak azért, mert Süvegesék ott laktak a kastély tövében, girhes kis vályogviskóban, hanem azért is, mert a fiú is, meg a kislány is elütött a többi gyerektől. Ezek nem szerettek a többiekkel játszani, mind a kettő olyan természetű volt, hogy inkább elüldögélt magának és tűnődve nézett előre a levegőbe. A kastélybeli kis Anna, meg Süvegesék Jós-

kája így vetődött egymás mellé. A kislány akaratos és engedetlen gyermek volt, minden tilalom ellenére minduntalan elszökdösött nevelőkisasszonyától és odafutott a parkvégi dombtetőre, ahonnan az országútra esett a látás. Itt koncsorgott mindig Süvegesék Jóskája is. Leültek egymás mellé a gyepre és néztek le maguk elé, szinte babonázottan nezték az országút csíkját, amely kanyarogva fehérlett a zöld és barna táblák között, mígnem az ibolyaszínű messzeségben teljesen elveszett a szem számára. De ők előrenéztükben még akkor is látni vélték és képzeletben folytatták távoli útját a nagyváros felé, amelynek ismeretlen csodája úgy megrebbentette őket, mint fűszálat a ráugró cincér. Szólni csak nagyritkán szóltak, akkor sem pillantottak egymásra, hanem tovább néztek mereven előre a messzeségbe.

Süveges Jóska már ötéves korában iskolába került, mert élt-halt a betűért. A rektor kegyelemből oktatta, ábécés könyvet is ingyen szerzett neki, mert a fiúnak olyan volt az esze, mint a tűz. Elérkezett a nap, mikor tízévesek voltak mind a ketten, a fiú is, a leány is és megint ott üldögéltek a dombtetőn. Hosszú hallgatás után így szólt a leány:

— Többet nem jövök ide, Jóska. Elárverezik a kastélyt, más fog itt lakni. Apám hivatalnok lesz, beköltözünk a városba. A szüleim naphosszat sírnak, hogy a kastélyt itt kell hagyni. De én nem sírok, nem törődöm vele. Örülök a városnak. Ha odaköltözünk, másnap már nem is fogok emlékezni erre a kastélyra. A városban színház is van. Én még sohasem voltam színházban.

Így szólt és előre nézett az országútra. A fiú így válaszolt:

— Én sem jövök többet ide a dombtetőre. A rektor ma elhívatta apámat és megmondta neki, hogy készítsenek fel engem, mert ösztöndíjat kaptam, a városban fogok iskolázni. Tanulni fogok. Még nem tudom, hogy mi leszek, csak annyit tudok, hogy nagyon híres ember leszek. Anyám is sír egész nap és én sajnálom is, de nem gondolhatok vele. Én megyek, mert híres ember akarok lenni.

Még soká hallgattak, aztán egyszerre keltek fel. Kezet adtak egymásnak, úgy búcsúztak, de egyik sem nézett a másikra. Nem egymásra gondoltak, hanem az útra. A város felé néztek, előre, a hegyeken túlra.

Süveges Jóska ösztöndíjas bentlakónak került az intézetbe. Társai első naptól kezdve nevették és csúfolták paraszti szokásai miatt, kigúnyolták rongyos csizmáját és foszladozó ingét. De ő nem törődött velük. Csak tanult. A csufolódást eleresztette a füle mellett. Már a harmadik héten az első pad első helyére került. Az ingerkedő fiúk, akiknek útjából kitért, megúnták. Nem volt érdemes bosszantani, mert nem lett haragos érte. Inkább megszokták, hogy a nehezebb dolgozatoknál segítséget kérjenek tőle s ő adott is, de nem ingyen. A krajcárokat félrerakta, tanáraitól támogatást kért, hogy őt ajánlják a gyengébb osztálytársak magánóráira. Mikor színjelesen elvégezte az első osztályt, nagy vakációra nem ment haza a falujába, hanem elment magántanítónak a kettőből bukott grófi gyerek mellé.

Anyjától, aki gyalog jött be hozzá faluról és sírva ölelgette, csak sebtiben búcsúzott.

Így végezte egymásután az éveket. Mikor nagyobbacska diák lett, feltette magában, hogy ő lesz az önképzőkör elnöke. Osztálytársai nem nagyon szerették, igazi barátja egy sem akadt közöttük, de valamennyit le tudta valamivel kenyerezni. Meg is választották elnöknek. Október hatodikán és március tizenötödikén ő szavalt, a jutalomdíjakat mind elvitte. Az egyetemre már úgy került, hogy tele volt előkelő protekciókkal: azok a nagy családok, amelyeknek bukdácsoló fiait átsegítette a vizsgákon, mind készen állottak támogatására. A jogra iratkozott be, mert először a papi pályára gondolt, de református lévén, sohasem vihette volna kultuszminiszterségre, majd az orvostudomány felől tűnődött, de ezt egyoldalúnak ítélte s végül jogász lett, hogy mindennel foglalkozhassék. Már elsőéves korában beférkőzött egy szerkesztőségbe, mert politizálni akart és célul kitűzte az ifjúsági vezérséget. Harmadéves jogász korában már minden újság hozta a nevét. Tüntetéseket szervezett és parlamenti vezérekkel tárgyalt, küldöttségeket vezetett a miniszterhez és lapoknak nyilatkozott a felháborodott ifjúság nevében. Már négy nyelvet beszélt kitünően. Kártyát nem vett a kezébe, divatos mulatóhelyekre nem járt, nem bálozott. Az egyik államtitkár előszobájában megismerkedett a titkárnővel. Ebbe beleszeretett. De észretért, mert a dunaparti séták sok idejét elvették, egyszer egy ülést is elmulasztott, ami súlyos lelkiismereti furdalásokra indította, de

meg vagyontalan is volt a leány és apja már befolyástalan nyugdíjas. El sem búcsúzott a leánytól, egyszerűen nem ment többet a közelébe, telefonon letagadtatta magát. A leány mérget vett be, de nem halt meg; egy év mulva a lapokban megjelent házasságának híre.

Süvegesék Jóskája megnyitotta ügyvédi irodáját. Ennek elindításával már nem sok gondja volt, első pillanattól kezdve tódultak hozzá az emberek. Huszonnyolc éves korában elnyerte egy nagybank egyik ügyészi állását. Gyakran vitték külföldre tárgyalni s ilyenkor gondja volt rá, hogy kapcsolatokat keressen. Harminc éves korában fellépett képviselőnek, már el tudta intézni, hogy nem kapott ellenjelöltet. Ekkor bevonult katonának, igen rendesen viselte magát, ezredében megnyerte a legkötelességtudóbb tiszt hírnevét, elszánt hidegvérrel ment a tűzbe, egész sor kitüntetést szerzett, megsebesült, végleg hazakerült. Akkor elkezdett tőzsdezni. Már vagyonos ember volt, ezt a vagyont megsokszorozta és a sokszoros vagyont átmentette a forradalmakon is. Részt vállalt egy svájci pénzcsoportban, és most már egész Európában voltak érdekeltségei. Gyakran ült repülőgépen, tizenhat órát dolgozott naponta. Dúsgazdag ember volt és méltóságos úr. Apja rég meghalt, anyjának jómódú kertes házat építtetett a régi vályogviskó helyére, de maga nem járt oda; ha szabad időt szakíthatott magának, azt vagy a drezdai szanatóriumban töltötte, vagy Karlsbadban. Ekkor felmerült a gondolat, hogy teljesen Angliába költözik, hogy ott egy hatalmas gyárvállalat élére

álljon. Ezzel együtt járt annak a lehetőségnek megcsillanása, hogy feleségül vegye a volt vállalati elnök özvegyét. Ez nála sokkal fiatalabb hölgy volt és kacérságáról nevezetes. De a házasság mindkét oldalon igen hasznosnak látszott. Egy hétig tépelődött, végül elszánta magát. Reggel elindult várbeli lakásáról gyalog. Kocsiját otthon hagyta. Az volt a terve, hogy elsétál a főpostára, feladja személyesen a döntést jelentő táviratot Londonba, aztán megreggelizik valahol a Belvárosban. Mikor a Lánchíd pesti fejéhez érkezett, egy hölggyel találta magát szemközt. Ez volt a kastély hajdani Annája.

Anna atyja nem sokkal azután öngyilkos lett, hogy a városba költöztek. Nem tudta megszokni a hivatalnoki színvonalat, gyenge jövedelmét kártyával és lóversennyel akarta szaporítani, vesztett, sikkasztott, agyonlőtte magát. Az asszony itt maradt egyetlen lányával özvegyen. Gazdag rokonoktól kunyorált támogatást, francia leckéket adott és zongoraórákat, éppen hogy nem éheztek. Az élet megőrölte az anyát, s mikor a leány kijelentette, hogy ő már tizenhat éves és beiratkozik a színiakadémiára, már nem volt annyi ereje, hogy tiltakozzék. A kastély Annája színinövendék lett. Gázfőzőn készült a vacsorája, harisnyáit maga mosta, de feltűnő és tudatos szépségén nem volt semmi szegényes szeplő. Tanulótársaitól mereven távoltartotta magát. Aki merészebb tréfát mondott előtte, azt rendreutasította. Udvarlókkal gőgös volt és rideg. Tanárai úgy vélekedtek róla, hogy belső ösztöne a színészethez semmi, de gyönyörűen beszél és értelmi színvonalá-

val, amely magasan fölötte áll az átlagnak, sokra viheti. A vizsgákon feltűnt. Harmadéves korában a legnagyobb magánszínház főrendezője beleszeretett. Megkérte a kezét. Ő nem is kérte a szerződést, azt a szerelmes ember magától szállította. Erre kegyesen igent mondott. Első fellépése kudarccal járt, de a banketten az igazgató életre-halálra elkezdett neki udvarolni. Ez a férfi éppen olyan kevéssé érdekelte, mint a másik. Két hét mulva felbontotta eljegyzését a főrendezővel és feleségül ment az igazgatóhoz. Direktorné volt, s mint a színházi világban mondották, kanállal ette a főszerepet. A sajtóban szenvedélyes kavarodást keltett. Voltak bírálók, akik azt állították, hogy feltűnő szépségének, okosságának és műveltségének a művészethez semmi köze, mások irodalmi folyóiratokban értekezéseket írtak róla. Huszonnégy éves korában országos nagyság volt már, vagyona gyarapodott. De ekkor a színház rosszul kezdett menni, férje balkézzel választotta a darabokat. Ő Bécsből, ahová jelmezek miatt utazott fel, levélben értesítette férjét, hogy nem tér vissza többé, német szerződést kötött. A férj eleinte felutazgatott rimánkodni, de aztán úgy megbukott, hogy még utazni sem volt pénze. A válást bosszúból halogatta egy ideig, aztán meghalt a Rókusban, temetésekor már teljesen elfeledték. Anna ezalatt a legnevesebb színésznők közé jutott a németnyelvű világban. Most már bízvást megvehette volna régi kastélyát, de az ügynök, akit megbízott, azt jelentette neki, hogy a kastélyt rég lebontották az új tulajdonosok s az egész területet parcellázták. Vett tehát egy par-

kos nyári villát a bajor tavak mellett. Ebbe az időbe esett ismeretsége a királyi herceggel. Egy külföldi uralkodó második fia volt ez, zsemlyeszőke és igen naív fiatalember, aki utána vetette magát. Ő jó ideig bolondította; úgy intézte, hogy mennél többet jelenjenek meg együtt nyilvánosan, autókirándulást tett vele, hangversenyen egymás mellett ültek. Már az egész amerikai sajtó tele volt vele, hogy a királyi herceg feleségül veszi a híres művésznőt, a riporterek az őrült szerelemnek még részleteit is tudni vélték, csak Anna tudta pontosan az igazat: soha még egy csókot sem váltottak. Igy akarta magát elvétetni a leendő uralkodóval. De a dinasztia megelégelte a dolgot, a fiatalembert világkörüli útra küldték, Anna pedig meghívást kapott Hollywoodba. Érkeztét a királyi herceget hánytorgató nagy sajtóhadjárat előzte meg, de a fellépés nem sikerült. Viszont Anna férjhezment másodszor: feleségül vette egy öreg amerikai fegyvergyáros, aki abban az illusióban ringatta magát, hogy egy királyi vérből való herceget ütött ki a nyeregből. Mérhetetlen sok pénze volt az amerikainak, Anna megismerte a milliárdos életszínvonalat. Többnyire Európában éltek, a nagy vagyon minden káprázatával és családi boldogtalanságával. Az amerikainak három fia volt első házasságából, mind a három házas. Ezek gyűlölték őt és nyiltan harcoltak ellene, az öreg atya pedig csökönyösen össze akarta őket barátkoztatni. Ebből rengeteg huzavona és botrány származott. Megindultak a pörök, a fiúk egymás között külön is összevesztek. Egy napon híre jött, hogy az öreg fegyvergyáros a csa-

torna felett a repülőgépről a tengerbe zuhant. Hogy öngyilkos lett-e, vagy baleset történt, azt sohasem sikerült kideríteni, de az már a haláleset után mindjárt kiderült, hogy a nagy vagyon botrányos körülmények között semmivé omlott össze. Vele veszett Anna vagyonkája is, csak híres ékszereiből maradt meg valami kevés. Ekkor hazajött Magyarországra és fellépett. Azonnal ott volt megint az elsők között, számolatlanul kereste a pénzt. Megismerkedett egy osztrák arisztokratával, aki a diplomáciában szolgált. A férfi hamarosan szerelmessé vált jóismerősből. Megkérte a kezét. Anna ezt az embert sem szerette, mint eddig egyiket sem, de csábította a diplomataélet. A színészet alapjában nem melegítette, anyja rég meghalt, nagyon egyedül volt a világban. Soká latolgatta magában, mit csináljon, végül egy reggel, ideges és álmatlan éjszaka után elhatározta, hogy felkeresi a gróf Budapesten lakó testvérhugát és bejelenti neki, hogy igent mond. Ez a hölgy egy magyar arisztokratához ment feleségül és a Várban lakott. Anna nagyon szeretett gyalogolni. Elindult a Dunapalotából, hogy felmenjen a Várba. Mielőtt befordulhatott volna a Lánchídra, egy férfival találta magát szemközt. Ez volt Süveges József.

Gyermekkoruk óta egyszer sem találkoztak. Mégis egymásra ismertek; mind a ketten épp eleget szerepeltek a képes lapokban. Egyszerre mondták egymás nevét és egyszerre állottak meg. Ahogy ott álltak szemközt, mind a ketten egymás szemébe néztek. A férfin különös érzés szaladt keresztül. Életében most nézett először mélyen egy nő szemébe.

Annyira érdekelték egymást, hogy valahol le kellett ülniök beszélgetni. Egyikük teendője sem volt órához kötve, amiért hazulról elindultak, azt egy félórára még elhalaszthatták. Leültek a Dunaparton a szálló elé. Az asszony a főhelyre, s jobbja felől a férfi. Az asszonynak, ha előre nézett, a Várhegy szépséges tájképét kellett látnia, a férfi, ha előre nézett, a korzót tekinthette végig.

— Inkább üljön ide velem szemközt, — mondta Anna.

— Én is éppen ezt akartam mondani, — felelt a férfi.

Most már szemközt ültek egymással. Le nem vették tekintetöket egymásról. Ahogy életök soráról beszámoltak, nem figyelték az idő múlását. A déli harangszóra eszméltek fel. Kacagva csodálkoztak azon a hihetetlen dolgon, hogy már tizenkét óra.

— Ebédeljünk együtt, — mondta a férfi, — az a távirat ráér.

— Nagyon helyes, — felelte Anna, — én átmehetek Budára holnap is.

Egész nap együtt maradtak. Másnap reggel egymás pillantásának emlékével ébredtek. Még az ágyból felhívták egymást és egész nap ismét együtt voltak. A férfi megint nem táviratozott, az asszony megint nem ment át Budára. És most már minden idejöket egymással töltötték. Annának új szerepet kellett volna játszania, nem vállalta, mert sajnálta a próbákra az időt, este is szabad akart lenni. A férfi egymásután mondta le a bizottsági üléseket. Pedig

fontos lett volna éppen most erősen foglalkoznia dolgaival, mert egy bécsi bankbukás egész helyzetét súlyosan megrendítette. De nem törődött semmivel, nem nézett sem jobbra, sem balra, csak előre, közeledő öregségére és szívét meleg hála futotta el, mikor eljövendő éveiben az egyetlen élettársat s a kései szerelmet látta. Mikor mintegy három hónap mulva beszámoltak egymásnak helyzetükről, kitűnt, hogy a férfinak minden közéleti pozícióját fel kell adni, vagyona annyi maradt, hogy az szerényen és nyugodtan tarthatta élete végéig. Anna megvallotta, hogy halálosan belefáradt a színészetbe, amely sohasem volt számára szükséglet, mindig csak történési eszköz.

— Soha ilyen elégedett nem voltam, — szólt a tönkrement férfi, — amilyen gyorsan lehet, összeesküszünk és lemegyünk falura. Szegény anyám már nem él, az a kis villa, amelyet neki építtettem, kitűnő lesz nekünk.

— Nagyszerű, — ujjongott Anna, — baromfit fogok nevelni, a kertbe szoktatom az énekes madarakat és rengeteget fogunk olvasni.

Így is tettek. Kimondhatatlan boldogok voltak. Egy késő nyári estén, miután a verandán nagyon sokáig beszélgettek, a férfi azt indítványozta, hogy sétáljanak egyet a faluban. Nekiindultak az erős holdfényben, mendegéltek és fogták egymás kezét. Mikor a kenderáztatóhoz értek, már jól elfáradtak, leültek tehát a kereszt tövében a lócára.

— Most mire gondol? — kérdezte hosszú csend után az asszony.

— Arra gondoltam, — felelte a férfi, — hogy mi mind a ketten, mintha valaki elátkozott volna bennünket, egész életünkben csak előre néztünk. Azért nem is láttuk soha egymást annyi esztendőn keresztül. Nagy átok az, ha valaki mindig csak előre néz.

Egyikük sem tudta, hogy pontosan éjfél van, és a gonosz Golyva ismét ott settenkedik a faluban. Sőt éppen ott topog mellettük és csúfondárosan néz a feszületre. Annának sejtelme sem volt arról, hogy rossz szellem áll közvetlen közelében. Vidáman elnevette magát.

— Emlékezzék csak vissza, — mondta férjének, — mikor a Lánchídnál szembe jöttünk egymással. Éppen egymás arcába pillantottunk, mert előre néztünk szokásunk szerint. Ha valaki meg akart átkozni bennünket, akkor elhibázta a dolgát, mert inkább megáldott.

A gonosz Golyvát elfutotta a pulykaméreg. Felnézett a feszületre és ott megint meglátta a hajdani szelíd mosolyt. Olyan dühös lett, hogy amint elkotródott, lába nyomán undok varangyok támadtak. Anna csak a nyüzsgő békákat látta és irtózva megborzongott.

— Menjünk haza, — mondta a férfi.

Elindultak a régi országúton. Arra most erősen ragyogott a hold. S ha maguk elé néztek és végigpillantottak rajta, az országút most nem veszett a messzeségbe, mert a falu végén könyökben elfordult. Annál a könyöknél állott a házuk. Lombok közül nyájasan tündöklött ki fehér fala, mint egyetlen

cél, amelynek értelme van. Golyva már a levegőben úszott a szőlőhegyek felé, de pontosan maga elé nézett, hogy neki ne ütődjék a templomtorony csillagának. Mert azt elfelejtettem mondani, hogy Golyva abban a csillagban is nagyon meg tudja ütni magát.

OSZK

EDIT ÉS A HŰSÉG

I.

Volt egy történet, melyet Edit nagyon szeretett elmondani. Aki megismerkedett Edittel, el lehetett rá készülve, hogy ezt a történetet meg fogja hallani. Arról, hogy hogyan került a házhoz Sürgöny, a kutya.

Sürgöny egy fokszi és egy borzeb frigyéből született. A kitenyésztés minden tételét szemlélni lehetett rajta. Mert ha való az, hogy az egyes fajok egyenes kitenyésztésénél a párválasztás rendkívüli gondosságára van szükség, akkor Sürgöny külseje kiabálva hirdette, hogy az ő szülei ezt a gondosságot elmulasztották. Sürgöny igen csúnya kutya volt bizony, fokszi papájától a színét, dakszli mamájától termetét örökölte. Ebből az jött ki, hogy valami formátlan, tömpe hüllőhöz hasonlított inkább, mint kutyához. De viszont, ha való az, hogy az idegen fajok keverése életrevaló egyedeket formál, abban is Sürgönyre lehetett hivatkozni példa gyanánt, mert roppant tanulékony, mulatságos, eszes kis állat volt, remek egérfogó, nagyon éber és kiválóan humoros. Néha olyan dolgokat csinált, hogy gazdái megdöbbentek ennyi intelligencián és nem mondták

el az esetet senkinek, mert úgysem hitte volna el senki és kényelmetlen dolog a hazugság látszatába keveredni.

Nagyon regényes történet volt a Sürgöny élettörténete. Gyermekkora egy vicilakásban folyt le, kint a Thököly-út egyik bérházában. Nem volt itt éppen rossz dolga, csak a vici két gyereke volt kényelmetlen, akik puszta szeretetből és játékból reggeltől estig rángatták, nyomkodták, gyötörték. Azonban a vici egy szép napon kertes házat örökölt Cegléden és odaköltözött. Ott már odatartozott volt egy kutya a házhoz, szép nagy falusi komondor s a vici úgy döntött, hogy elég lesz az az egy kutya, Sürgönyt odaadta ajándékba a sarki kocsmárosnak, aki ímmel-ámmal elfogadta, de nem sokra becsülte.

Egy csaposlegény, komisz és brutális fickó, első pillanattól gyűlölte a kutyát. Soha úgy el nem ment mellette, hogy bele ne rúgott volna. Ha rossz kedve volt, minden ok nélkül csúnyán elverte. Sokat veszekedett a kocsmárossal s a házi jelenetek magába fojtott vad dühét a kutyán tombolta ki.

Sürgöny gyakran vérzett. Olykor napokig az udvaron hevert a fal tövében, ahová odasütött a nap, némán szenvedett a verőfényben fájó sebeivel s ha hatalmas ellensége, a csaposlegény, arra ment, nem volt jártányi ereje, hogy a biztos rúgás elől meneküljön. Máskor sántítva vánszorgott ide-oda napokig, mert a csaposlegény szándékosan rácsapta a söntés ajtaját és odacsukta egyik hátsó lábát.

De a kocsma egy szép napon megbukott, a kocsmáros a családjával együtt elköltözött, a helyiséget

lezárták s a kutyával nem törődött senki. Sürgöny látta a jövés-menést, látta, mikor a stráfkocsira felrakták azokat a holmikat, amelyeknek szagát egytől-egyig olyan jól ismerte. Sejtette is, hogy itt készül valami, de mikor bátortalan farkcsóválással csatlakozni próbált ehhez, vagy ahhoz, mindenki elkergette. Így maradt végül magára a lakatlan kocsmaudvaron, fagyos őszi időben.

Napokig éhezett, míg végre a kapu alatt akkora lyukat ásott magának, hogy ki tudott férkőzni az utcára. Céltalanul csatangolt élelmet keresni, de nem igen talált és kóborlásai közben hiába igyekezett gyáva alázatossággal csatlakozni egy-egy járókelőhöz, senki sem vett róla tudomást. Visszament az elhagyott udvarba és ott az éhségtől, hidegtől, árvaságtól panaszosan vonítani kezdett.

A szomszéd házban lakó rendőrirnok mindenesleánya lett rá figyelmes a kerítésen keresztül. Megsajnálta, létrát hozott s átvitte a kutyát. De a rendőrirnok nem nagyon örült az új szerzeménynek, mert kisgyerek volt a háznál. És mikor egy napon hazajött a hivatalból, megpillantott valamit a kapualjban didergő kutyán. Lehajolt hozzá és figyelmesebben megnézte az önkéntelenül elhúzódó állatot. Bizony, az már a féltestén tele volt valami ronda bőrbetegség kiütéseivel. Az irnok sokáig gondolkozott, hogy mit csináljon és úgy döntött, hogy leghumánusabb lesz agyonlőni a szegény beteg dögöt, így szenved legkevesebbet. Fogta tehát revolverét és becsengetett a szomszéd lakásban lakó nyugdíjas táblabíróhoz, hogy ne ijedjen meg, ha lövést hall, csak a beteg ku-

tyát kell kivégezni az udvaron. Ezt a beszélgetést hallotta a táblabíróné albérlője, egy orvostanhallgató. Kiment és megnézte Sürgönyt, aki a havas udvaron dideregve mitsem tudott a közelgő halálról. A kutya bőrbaja fölkeltette a medikus érdeklődését, megkérte tehát az irnokot, hogy a kutyát lelövés helyett inkább adja neki, amibe az irnok azonnal beleegyezett és a revolvert visszatette a tokba.

A medikus mindenekelőtt régi ládákat szedett össze és kutyaólat csinált belőlük, aztán elhívta egy állatorvosjelölt barátját. Ketten studiumképpen elkezdték a kutyát gyógyítani. Mindenféle kenőcsökkel kenegették naponta és latin szavakkal vitatkoztak fölötte. Sürgöny négy hét alatt meggyógyult, közben a két fiatalember még élelmezte is. De mire meggyógyult, meg is únták. A medikus fogta egy napon és elvitte a klinika pincéjébe, oda, ahol a kísérleti állatokat tartják. Az altiszt borravalót kapott és elnézte, hogy Sürgöny ott tartózkodik. Itt, a sötét pincében elzárva élt öt hónapig. A medikus már szinte el is felejtette.

De volt ennek a medikusnak egy távoli rokona, Nyirő pénzügyigazgatósági tisztviselő felesége, született Dobner Edit. Ezzel véletlenül találkozott az utcán és mivel valahogyan kutyákra terelődött a szó, a medikus elmondta Sürgöny történetét. Az asszonyt roppantul meghatotta a kutya sorsa.

— Nem hozná el hozzánk a kutyát? Nekünk úgy sincsen állatunk és Géza biztosan nem haragudna.

A fiatalember szívesen vállalkozott rá. Két nap mulva ott volt a kutya Editéknél. És Edit azóta rop-

pant szenzációsan mesélte minden új ismerősnek, milyen regényes és csodálatos módon menekült meg a haláltól a feketefoltos, fehér kis állat, amely most a jólét és gondtalanság hangosan csaholó boldogságával verte fel a háromszobás kispolgári lakást.

II.

Ez a Nyirő Géza áldott jó ember volt, csak igen kómikus figura. A fejétől a lábáig minden kómikus volt rajta. Egészen kopasz volt a koponyája és szeplős. Ilyesféle golyót csak madártojás gyüjteményekben lát az ember. Az orra olyan volt, mint valami dugó, egyáltalában nem rendelkezett normális orrformával. Széles, szeplős képében apró, zöldes szemek hunyorogtak. Aztán furcsa kis pókhasa volt neki és két igen vékony lábaszára. A két lábafeje pedig nem jobbfelé és balfelé nézett, mint rendesen termett embereknél, hanem mind a kettő jobbfelé. És mindehhez negyvenéves volt, a felesége pedig huszonnégy. Négy éve voltak házasok.

Úgy történt a dolog, hogy Nyirő megúnta borárostéri lakását és átköltözött Budára, a Csalogány-utcába. Csendes, takarékos, szolíd ember volt és valahogy Buda jobban vonzotta, mint a lármás pesti oldal, amely tele van mozikkal, kávéházakkal, forgalommal és éjjeli élettel.

Négy házzal odébb volt egy fűszerüzlet. Dobner János fűszerkereskedése. Pár nappal az átköltözés után Nyirő belépett ide egy alkonyatkor, hogy vacso-

rára vásároljon magának valamit. Mielőtt benyitott, még tépelődött magában, hogy egy kis túrót vegyen-e inkább, vagy heringet, de ahogy a boltba belépett, azonnal minden probléma elszállt a fejéből. Mert a pult mögött ott ült ujságot olvasva egy fekete leány. Ahogy felnézett és azt mondta, hogy „jó estét, mivel szolgálhatok", Nyirő úgy érezte, hogy a két térdéből kimegy a vér és jó volna leülni. A leány arca egyszeriben megbabonázta. Nagy fekete szempár sugárzott ebből az arcból és pompás pirosságú száj dicsekedett rajta. Mikor pedig a leány kiszolgálás céljából felállt, mert Nyirő valahogy mégis kihebegte a heringet, kitűnt, hogy feltűnően karcsú a dereka és észvesztően hajlékony.

Kint az utcán Nyirő megállt, kezében a barna papirosba csomagolt heringgel. Meg kellett állnia, rendbe kellett szednie kusza agyát, mert akkora benyomás sujtotta fejbe, a mekkorával még nem volt dolga. Látott már életében szép nőket, de úgy szemlélte őket, mint a múzeumlátogató a mesés pompájú ékszereket: tudta magáról, hogy kómikus külsejű, szegénysorsú ember, akinek nem jár ilyesmi az élettől. De most minden szerénységet, minden meggondolást elsöpört a fejéből az a fekete szempár, az a harsogóan piros ajak. — Igen, igen, — motyogta magában, — semmi kétség, ez az, amit úgy hívnak, hogy szerelem az első pillantásra.

Másnap reggel, hivatalba menet, benyitott a fűszerüzletbe. De most nem a leány állt a pult mögött, hanem egy göthös, náthás öreg ember, akiről az arcvonások folytán azonnal látni lehetett, hogy a leány

atyja. Nyirőnek vásárolnia kellett volna valamit, de annyira vérében volt a takarékosság, hogy így vágta ki magát:

— Kérem, tegnap este itt vásároltam. Valahol elhagytam a kesztyűmet, gondoltam, hátha éppen itt hagytam el.

Az öreg fűszeres a fejét csóválta, itt nem maradt semmiféle kesztyű. Nyirő zavartan eltakarodott. De hazajövet figyelmes nézéssel állt meg a kirakat előtt, hátha megláthatja odabent a leányt. Nem látta. Estefelé kétszer is arra ment, míg végre a leány fejét fedezte fel a bolti lámpa világában. Bement, vett valamit. Mikor kijött, már tudta, hogy kicsit későn ugyan, harminchatéves korában, de megérkezett lelkébe a nagy érzés, az élet egyetlen, igazi nagy szerelme.

Attól fogva sűrűn járt a boltba a nap bizonyos szakaiban, mert kitapasztalta, hogy mely időben van az apa a boltban és mely időben a leány. De odáig sohasem jutott el, hogy a leánnyal beszédbe ereszkedett volna. Nőkhöz sohasem értett életében, nők társaságában azonnal félszeg lett és zavart. Vagy feldöntött valamit, vagy megbotlott, vagy valami olyan butaságot mondott, amin aztán maga csodálkozott leginkább: hogy lehetett ilyen képtelen szamárságot mondani. Most, mióta szerelmes volt, még gyávább lett és még félszegebb. Megcsinálta, hogy nem tudván elaludni a szerelemtől, felöltözött éjjel féltizenkettőkor, kiment a házból, megállt a fűszeresbolt lezárt ajtaja előtt és bámulta a csillagos eget minden értelem nélkül. De ha szemtől-szembe állott a leány-

nyal, megkukult, egy szót sem tudott szólni azon a mondaton felül, hogy „kérek egy skatulya gyujtót". Gondolt arra is, hogy lángoló levélben névtelenül megírja a leánynak határtalan szerelmét, de ez kivihetetlen terv volt, hiszen a leány keresztnevét nem tudta.

Egy félesztendeig tartott ez a némán viharzó szerelem, mikor egy este úgy találta a boltban a leányt, hogy az a pultra borulva zokogott. Megrendülve kezdte faggatni. A leány görcsös sírás közben, de halkított zokogással, hogy a lakásba hátra ne hallassák, elmondta, hogy nem régen ment el az orvos, aki közölte vele, hogy apjának már csak egy-két napja van hátra.

Nyirő kis pohos hasával kiegyenesedett. Eljött az ő órája, az önfeláldozásé, a segítségé, a támogatásé. Azonnal levelet írt a hivatalba, hogy beteg, maga rohant bedobni a postaládába és futott vissza a boltba. Ott maradt, miután a vasajtót bezárták, zárás után is jó sokáig ott maradt és vigasztalta a leányt. A nagybeteg fűszeres lázasan, mélyen aludt odabent. Nyirő pedig itt az üzletben beszélt, mint a hömpölygő áradat, amely elől végre felszakadt a zsilip. Elmondta egész élete történetét. Az apja nyergesmester volt Brassóban, aki nagy küszködéssel igyekezett a fiát taníttatni. A nagyenyedi kollégiumot végezte, érettségi után azonnal beállt katonának, már vitték is kiképzés után a frontra, orosz fogságba került, Szibéria, Vladivosztok, mondhatatlan szenvedések, hajón haza, itthon a szülőknek már csak fejfája, menekülés Erdélyből, vagónlakás,

végre az állás, íme egy élet. A leány hallgatta, közben sírt egyet, aztán megint hallgatta. Mikor éjféltájban Nyirő elbúcsúzott és kezet csókolt a leánynak, egész teste hatalmasan megrázkódott az érintés boldogságától. Ez a kézcsók olyan tündéri valami volt, hogy amíg álmatlanul várta az álmot, százszor is visszaidézte magába minden részletét és nem tudott betelni vele. Másnap reggel hétkor pedig már ott volt a boltban segíteni, vigasztalni.

Harmadnapra meghalt az öreg Dobner. Mindent Nyirő intézett, a temetést, a bolt leltárát, az értékesítést, mindent. Kitűnt, hogy a fűszeres a legjobbkor halt meg, mert ha még egy hónapig él, elárverezik az üzletet. Nyirő futkosott, tárgyalt, lihegett, mint egy megbolondult gőzgép. Pénzt nem tudott a leány számára megmenteni semmit, de minden adósságból kitisztázta. A lakás megmaradt a szerény bútorokkal együtt.

Hogy összeházasodnak, arról nem is beszéltek, egészen magától értetődően kialakult valahogy a dolog. Editnek nem volt udvarlója, egész lányságát apja mellett töltötte, társaságba nem jártak. Senkije sem volt a világon különben sem, mindössze egy távoli rokona, egy medikus, de arról azt sem tudta, hol lakik. Jövőjének semmiféle egyéb útja nem volt, mint elfogadni ennek a rajongóan ragaszkodó furcsa kis embernek a sóvár imádatát. Mihez kezdett volna? A bolt megszünt, semmiféle álláshoz semmiféle képesítése nem volt, kenyérkereset után nem is nézhetett volna, mert már a másnapi ebéd ára sem volt

sehol. Ez a lángoló, pókhasú kis gnóm pedig térden állva, tálcán nyujtotta az otthont és a szerény, de nyugalmas ellátottságot.

A fűszeresbolt ajtaját befalazták, abból lett a harmadik szoba. A gyászévet nem lehetett megvárni, Edit nem lakhatott teljesen egyedül a bolti lakásban. Az apa halála után három hónappal már megesküdtek. Lakodalmat nem tartottak, az apa emléke iránt való kegyeletből mind a ketten gyászban mentek az anyakönyvvezetőhöz is, a templomba is.

Házaséletük első idejét néha tűrhetetlenné tette mindkettőjük zavara és elfogódottsága. Mind a ketten ügyefogyottan és félszegen érezték, hogy egy világnál is messzibb távolság választja el őket egymástól. Valami átok mintha lezárta volna szájukat, — beszélni kellett volna, kiönteni belsejüket, meztelen lélekkel egymás felé fordulni. Ehelyett kerülték egymás tekintetét, kerülték köznapi beszélgetésük közben az olyan témákat, mint szerelem, boldogság, hűség, ezeket a szavakat úgyszólván ki sem merték mondani, mert valami megmagyarázhatatlan és kínos szemérem folytán mindketten egyaránt féltek tőlük. De a férfi odaadó önfeláldozása és imádata lassan meghatotta az asszonyt. Egy napon, mikor tétlenül ültek egymás mellett a szobában, véletlenül egymásra néztek. A férfi is vakmerően állta a véletlen pillantást, az asszony is most először nem kapta el a tekintetét. A két szempár remegő és félénk nézéssel kapcsolódott egymásba, az asszony mélyen elpirult, a férfi pedig, ki tudja, milyen bátor-

ság hirtelen viharától felizgulva, átkapta az asszonyt és ajkon csókolta. Komoly, hosszú, odaadó csók volt s ahogy utána kinyitották a szemüket és egymásra néztek, két év multán először voltak igazán élettársak. Az asszony e pillanatban meglepetten érezte, hogy eddigi élete után, amely valami közömbös és érthetetlen álomhoz hasonlított, egyszerre szerelmes az urába.

Ettől a naptól új élet kezdődött köztük. Szakadatlanul volt beszélni valójuk és szakadatlanul jókedvű volt mind a kettő. Megszokták, hogy este, ha a lámpát leoltották, még sokáig beszélgessenek a sötétben. Minden titkos gondolatukat és érzésüket közölték ilyenkor egymással. Nappal pedig az asszony gyakran kiment a villamos-megállóhoz, hogy a hivatalból érkező urát ott várja meg. Vidámak, nyugodtak és boldogok voltak, csak egy hiányzott a teljes boldogságukhoz: nem volt gyerekük. Pedig nagyon szerették volna mind a ketten.

Sokat beszélgettek erről. Nagy szomjúság ébredt bennük egy kis lény iránt, akit mind a ketten gyönyörködve becézzenek. Gyötrődtek ettől a vágyódástól, édes kín volt számukra, ha hosszasan megvitatták, milyen volna a kisbaba, ha volna, hogyan játszanának vele, hogyan rendeznék át a lakást, mi volna a neve, ha fiú volna és mi, ha leány volna. De a jó Isten nem adott kisbabát.

Ekkor került Sürgöny a házhoz.

III.

Nyirő nagyon örült a kutyának. Mindig szerette az állatot és most magában elcsodálkozott: hogyan is nem jutott eszébe eddig, hogy kutyát vegyen a házhoz.

A kutya rövidesen egész életüket átalakította. Reggeltől estig minden a kutya körül forgott. Az asszony most már a kutyával ment a villamos-megállóhoz, várni az urát. A kutya minden érkező villamosnál türelmetlenül toporzékolt és ficánkolt a pórázon, a leszállókat hangos szuszogással szimatolta végig és a várakozás izgalmában majd hogy ki nem bújt a bőréből. Mikor pedig végre megjött a gazda, nekiesett, mint a bolond, egészen a fejéig ugrándozott fel, hogy megnyalhassa az arcát s a viszontlátás első boldog zivatara után boldogan fúrta oda homlokát az imádott ember lóbáló tenyere alá, ahogy gyalogszerrel igyekeztek hármasban hazafelé.

Mert Sürgöny jelleme gyorsan megváltozott. Mikor a házhoz került, gyáva, bizalmatlan állat volt. A sok szenvedés lapuló természetűvé, meghunyászkodóvá, tartózkodóvá tette. De a házaspár szeretete olyan dédelgetéssel áradt feléje, hogy egy-kettőre hinni kezdett az emberiségben megint. Valósággal érzelgő kutya lett belőle; ha simogatták és dícsérték, láthatóan meghatódott.

Rövid idő alatt úgy megszerették, mintha valóságos gyerekük lett volna. Reggel arra ébredtek, hogy a kutya kaparta a paplant, mert már türelmetlenül várta a minden reggeli játékot. A játék abból

állott, hogy mind a ketten futtatták a kezüket a paplan alatt és kaparták a lepedőt, közben pedig biztatták a kutyát, hogy fogja meg az egeret. Sürgöny olyan vad egérüldözést mívelt ilyenkor, hogy a szemük is könnyes lett a kacagástól. A bejáróné behozta a reggeli kávét és akkor új programszám következett: Sürgöny hátsó lábára felülve sóváran pitizett a kávéba mártott zsemlyedarabokért, amelyeket mód nélkül szeretett. Később a gazda elment a hivatalba, Edit pedig egész délelőtt, míg a háztartás százféle munkáját végezte, állandóan társalgott a kutyával, olykor egy-egy negyedórát kergetődzött is vele. Mikor Nyirő hazajött, vége-hossza nem volt Sürgöny délelőtti viselt dolgainak. Ebéd alatt ott izgult a kutya az asztal körül, leste a falatokat. És délután is mindunta lan a kutyával foglalkoztak. Néha még bújócskát is játszottak vele. Elbújtak a függöny mögé, ajtó mellé, a kutya végigszimatolta a szobát és mikor valamelyikükre ráakadt, harsogó ugatással hirdette diadalát.

Alig mult el nap, hogy a kutyával kapcsolatban ne történt volna valami esemény. Egyik nap Edit leejtett egy fél citromot a földre. Sürgöny azonnal ráugrott és játékos kedvvel megharapta. De a savanyú íz megdöbbentette. Kiejtette szájából a citromot és valami eddig nem hallott, furcsa csaholással elkezdte a citromot éktelenül szidni. Megint nekiesett, hogy megharapja, felkapta, a szájával eldobta, utánafutott, ráugrott, megnyalta, megint összeszidta. Nyirő és az asszony oldalukat fájlalták a kacagástól. Más ízben a bejáróné valahonnan sündisznót hozott.

Órákig tartó cirkusz származott ebből: Sürgöny lefeküdt tisztes távolban a tövises gombolyag mellé, vadul ugatta és mellső lábaival lázasan kaparta a földet. Megint máskor estefelé egy denevér szabadult be a nyitott ablakon át az utcai szobába. Sürgöny majd megőrült, minden áron a mennyezetig akart ugrani, hogy a denevért megharapja.

Gyerekük volt ez a kutya, szórakozásuk, élettársuk, családjuk. Az életet nem is tudták volna elképzelni nélküle. Szépen, csendesen, jól meg voltak így hárman. De egyszer az asszony olvasott egy kutyakiállításról az ujságban. Szabaddá tette magát egy délelőtt és elment. Ebédnél csillogó szemmel mesélte a férjének, mi mindent látott. Még műkotorékversenyt is. És mindenféle gyönyörű fajkutyákat. Csodaszép farkaskutyákat, drótszőrű fokszikat, nagyszerű dobermanokat, bámulatosan eszes farkaskutyákat, tömött bundájú érdekes pulikat, elragadó komondorokat.

Nyirő kissé kedvetlenül hallgatta az eleven előadást. Valahogyan rosszul esett neki minden magasztalás, amely Sürgöny rovására más kutyáknak szólt. Olyasféle határozatlan érzése volt, mintha Edit új pártot alakítana vele és a szegény Sürgönnyel szemben. De ezt csak homályosan érezte, voltaképpen maga sem tudott volna magának számot adni pontos érzéseiről. Mégis egész délután rossz kedve volt. Edit ezt észre is vette, de nem tudta mire vélni. Vacsora után, mialatt Nyirő ujságot olvasott, rátette a kezét az ura kezére. Az ura felnézett, s ő megkérdezte:

— Mondd, szívem, nem bánt téged valami?

Nyirő a meleg hangra azonnal odalett. Megölelte és megcsókolta a feleségét, aztán szeretettel simogatta a haját. Sürgöny odafurakodott a családi jelenethez és két lábát feltette az asszony ölébe. Erre mind a ketten egyszerre nyultak feléje, hogy megcirógassák. Nevettek. Boldogok voltak.

De másnap Edit, mikor ránézett az ugrándozó kutyára, csodálkozva érezte, hogy valami olyan új indulat él benne a kutya iránt, amit eddig nem tapasztalt. Észrevette, hogy a kutya nagyon csúnya. Részvétet érzett iránta.

IV.

Egy nap Nyirő nagy ujsággal jött haza a hivatalból. Vidéki kiküldetést kapott. A főnöke őt választotta ki, mint legszorgalmasabb és legmegbizhatóbb hivatalnokot. Nagy dolog volt ez, mert napidíjat jelentett. Ki lehetett előre számítani, milyen csinos összeget lehet abból betenni a takarékkönyvre, amelynek összege különben is havonta szépen emelkedett.

Nyaralni eddig egyszer sem voltak, a szabadságidőt úgy töltötték, hogy kijártak egész napra egy külvárosi strandfürdőre, ahová a kutyát is be lehetett csempészni. Házasságuk óta még nem voltak külön egy napot sem. Egész szokatlannak és furcsának tetszett, hogy most hetekig egymás nélkül lesznek. Nem is minden meghatottság nélkül búcsúztak. Mikor az asszony hazament és egyedül ebé-

delt, a kutya izgatottan kereste a ház urát. És nem volt hajlandó enni. És mikor eljött az este és a gazda még mindig nem volt sehol, a kutya semmiáron sem volt hajlandó rendes helyére, a sarokba rakott pokrócra lefeküdni, hanem a küszöb elé telepedett és komor némasággal várta haza gazdáját.

Edit nem volt komor. Különös érzés volt a hirtelen, teljes szabadság érzése. Jött-ment, ahogy akart, nem kötötte semmiféle órabeosztás. Maga csodálkozott legjobban, hogy ez milyen jól esik. Néha felébredt a lelkiismerete, hogy nem illenék így örülni a férje távollétének, de a szabadság varázsa erősebb volt a lelkiismereténél.

Az ura elutazása után harmadnap az utcán véletlenül találkozott Szabó Aladárral. Ez egy hivatalban dolgozott az urával. Egy rangban is, bár jóval fiatalabb volt Nyirőnél. Edit futólag ismerte. Kétszer a strandfürdőn találkoztak, egyszer pedig egy kiránduláson. Szabó Aladár köszönt és megállt. Beszélgetni kezdtek. Megindultak. Ebből séta lett. Egy óra hosszat sétáltak együtt. Nagyon tréfás ember volt ez a Szabó, megszámlálhatatlan sok viccet tudott, különösen színészekről és színésznőkről szólót, mert volt egy rokona a Nemzeti Színházban. Edit remekül mulatott, szívből kacagott a vicceken és Szabó Aladárt elragadó embernek találta. Egészen a lakás kapujáig együtt mentek. Ott Szabó kezet csókolt és megkérdezte, mikor láthatják megint egymást. Edit mohón akarta felelni, hogy akármikor, de még idejében elharapta a választ, mert eszébe jutott, hogy randevút mégsem szabad adnia egy idegen fiatal-

embernek. Kitérően és határozatlanul válaszolt. Szabó nem erőszakolta a dolgot. Elbúcsúzott még egyszer, még a kutyát is megsimogatta. És mikor az asszony már nyitotta a kaput, nevetve így szólt:

— Milyen furcsa, hogy ennek a kutyának az arca mennyire hasonlít a Gézáéhoz.

Edit udvariasan nevetett a tréfára és becsukta maga után kaput. De ahogy a kapu becsapódottt, megállott az udvaron, mintha főbe ütötték volna. Ez a megjegyzés ütötte főbe. Rájött, hogy ezt ő már réges-régen észrevette: a kutya arca csakugyan tisztára az a kómikus, torz, formátlan arc volt, mint az uráé. És ugyanabban a pillanatban a Szabó Aladár arca is megjelent előtte: csinos, barna ember volt Szabó Aladár, ápolt bajszú, gondosan borotvált. Ha mosolygott, villogó fehér fogak tűntek elő a bajusza alatt.

Bent a szobában Edit leült és mereven maga elé nézve eltünődött. Mi ez? Miért izgatja fel annyira, hogy egy megjegyzés úgy beledöfött a lelkébe, mintha egy szégyenletes titkát célozta volna ki? Ahogy ott ült a széken és a keze is reszketett az izgatottságtól, egyszer csak megrendülve ébredt rá, hogy azon a kutyakiállításon volt egy férfi, akinek a képe bevallatlanul azóta is üldözi. Magas, elegáns férfi volt, amilyennek az angolokat szokás elképzelni. Izgalmasan érdekes ember volt. Éppen annyival különb férfi volt a pókhasú, nevetséges, szegény Gézánál, mint amennyivel azok a pompás fajállatok különbek voltak ennél a csúnya, korcs Sürgönynél.

A kutya odajött a tünődő asszonyhoz, és ahogy szokta, odarakta állát az asszony térdére. Edit idegesen ellökte a kutyát, maga sem tudta, miért. A kutya ijedten és sértve somfordált az ágy alá. Ez még sohasem történt ennél a háznál, hogy ellökték volna.

Aznap éjjel Edit alig aludt valamit. És délután, miután egész nap álomkóros gyanánt járt-kelt a lakásban, fogta magát és ugyanabban az órában, mint tegnap, elment ugyanarra a helyre, ahol tegnap Szabó Aladárral találkozott. A szíve már a saroknál vadul megdobbant, ahol megfordult. Szabó Aladár ott sétált a tegnapi helyen.

Ezúttal két és félórát sétáltak együtt. Szabó nem volt olyan tréfás, mint tegnap. Most már más hangon beszélt. Sejteni engedte, hogy valami titkos bánata van. Olyasfélét mondott, hogy régóta szerelmes valakibe, de nem szólhat, mert az a valaki egy korrekt úriasszony, aki erről az érzésről nem is tud. Mikor a kapuban elbúcsúztak, Szabó forrón csókolt kezet. Már tudták, hogy holnap megint találkozni fognak.

Találkoztak is. Beszélgettek. Másnap megint. Aztán már mindennap az egész délutánt ebédutántól vacsoráig együtt töltötték. Mindennap. Szabó a negyedik napon szerelmet vallott és ettől kezdve lázasan, sürgetően ostromolta Editet. Az asszony pedig sóvár szomjúsággal hallgatta a bókok özönét. Ez a Szabó folyton a szépségéről beszélt. Aprólékosan és a műértő hangján tudta az Edit szépségét magyarázni. Hosszasan magyarázta, milyen tökéletes

termete, milyen gyönyörű lába van, milyen halálos kár, hogy nem lehet moziszínésznő, milyen csodálatos szeme van és így tovább. Nyirő soha nem beszélt a felesége szépségéről. És esténként, ha a végnélküli sétákról hazaérkezett, az asszony türelmetlenül söpörte el magától az üdvözölve ugrándozó kutyát. Ment a tükörhöz és hosszasan, kíváncsian, komolyan tanulmányozta magát. Aztán leült írni az urának, akitől mindennap több oldalra terjedő, naplószerű levelet kapott. Szenvedve kínlódta bele magát a levélírásba, amelynek minden sorát hazudni kellett. Valahogyan az volt a legnehezebb, hogy a kutyáról részletes tudósítást küldjön. Erről gyűlölt írni, bár nem tudta volna megmondani, miért. De kényszerítette magát mégis és keservesen telekínlódta a négy oldalt. Szabó Aladárról nem írt egy szót sem.

Több, mint két hét telt el így, és a férje már azt írta, hogy a kiküldetés a vége felé jár, de a visszatérés napját nem tudja még pontosan, az a feldolgozandó vizsgálati anyagtól függ. Bármely percben jöhetett a távirat, hogy a férje érkezik. És ekkor megígérte Szabó Aladárnak, hogy elmegy a lakására. Csak azért ígérte meg, hogy a férfi lázas, sürgető követeléseit lerázza magáról, az ígéret pillanatában nem akart komolyan elmenni. De aztán ez a komolytalan ígéret kezdett el dolgozni benne. A képtelen gondolat egyre lehetségesebbnek tünt fel előtte. Egy teljesen álmatlan éjszaka után azzal kelt fel, hogy menthetetlenül el fog menni. A férje levelét, amelyet a postás rendes időben hozott, mint

mindennap, idegesen félretette. Nem bontotta fel. Minden idegessé tette, mert belső izgalmához külső kellemetlenség is járult: a bejáróné azzal az üzenettel küldte el siheder fiát, hogy magas lázzal, betegen fekszik, nem jöhet. Hogyan fog most elmenni Szabóhoz? A kutyát nem lehet egyedül hagyni. Sürgöny nem tűrte az egyedüllétet. Ha magára hagyták, olyan vonítást művelt, hogy minden szomszéd összeszaladt. Gyűlölettel nézte a kutyát és zsebkendőjét szaggatta idegességében.

Ebédre alig tudott valamit enni. És mikor eljött a két óra, felkészült. A kutyát kieresztette az udvarra. A kapuban Sürgöny elkezdett vonítani, hogy itthagyják. Gorombán, rekedten rárivallt, becsapta a kaput, ráfordította a kulcsot és szinte futva sietett el, hogy a gyűlöletes vonítást ne hallja. Így rohant a villamosmegállóig. A Margit-hídon elhűlve vette észre, hogy a táskáját otthon feledte, pedig minden kulcsa és pénze benne volt. Hogy is nem vette észre, hogy a kapukulcsot a kezében szorongatja és nem tette a táskába? Majd szétpattant az idegességtől, leszállt a híd közepén és felült a visszafelé haladó kocsira. Elhatározta, hogy ha otthon magához vette a táskát, takszit fog venni, úgy megy el Szabó lakására, a Katona József-utcába. Most már mindegy.

Ahogy lihegve sietett fel a Csalogány-utcán, két iparosasszony beszélgetett a sarkon.

— Jaj, nagyságos asszony, nagy baj van, — mondta az egyik, — a kiskutyát elgázolta a teherautó.

Edit nekidőlt a falnak. A másik asszony hozzátette:

— Más kutya nem lehetett, mint a nagyságos asszonyé. Mondták, akik látták, hogy olyan feketefoltos, fehéres kis kutya volt. Ott ment rajta keresztül a teherautó a sárga ház előtt. A vérfolt még látszik is. A dögöt elvitte az utcaseprő.

Edit nem felelt. Szaladni kezdett. Még ki sem nyitotta a kaput, már fütyülni akart Sürgönynek, de úgy remegett a szája, hogy nem tudott fütyülni. Belépett az udvarra, a kutya sehol. Kiabált neki, a kutya nem jött. Bement a lakásba, Sürgöny nem mutatkozott.

Kétségbeesve rohant ki az utcára. A két asszony már nem volt ott. Sírva kiabálta Sürgönyt, nekidőlt a falnak és elfogta a zokogás. Akkor összeszedte magát, megint hazarohant, megint kereste a kutyát. Nem lehetett most már kétség: a teherautó csakugyan Sürgönyt ölte meg. Szegény állat valahogy kimászott a kapu alatt. Most ott van valami szemetesládában, összetörve, véresen. Az arca benne a szemétben. Az arca, amely a Géza arca...

Edit fuldokolva zokogott. Ököllel ütötte a fejét. Görcsös zokogással mondogatta a kutya nevét. Így kínlódott és szenvedett és zokogott már másfélórája, mikor egyszerre csak betoppant az ura. Kezében az olcsó bőrönd. Meg akarta lepni a feleségét, de az ő meglepetése nagyobb volt. A bőröndöt egyszerűen a földre ejtette és rohant a díványon vergődő aszszonyhoz rémülten, teljes valójában megrendülve.

— Sürgöny... — zokogta az asszony, — drága, édes Sürgöny...

És térdével a földre csúszva, fejét az ura ölébe fektetve, rázkódó zokogással mondta el, hogy mi történt. Mindent. Egészen őszintén, elejétől végig. Nyirő halálsápadtan hallgatta.

Reggel félnégyig beszélgettek. A férfi egyetlen egy rossz szót sem szólt. Vigasztalta az asszonyt, aki nem tudott a zokogástól magához térni. Félnégykor elnyomta őket az álom.

V.

Reggel Nyirő éles sikoltásra és kacagásra ébredt. Edit ott állt az ágy mellett, ölében az őrülten örvendező és rángatódzó Sürgöny. Mikor az asszony felriadt az ébresztőórára és kiment a konyhára kávét csinálni, kaparást hallott. Kinyitotta a konyhaajtót, hát Sürgöny ugrik be rajta. Nem volt annak kutyabaja sem. Az autó más kutyát gázolt el. Sürgöny elkódorgott valamerre és most hazakerült. Már ott is volt a gazdája ágyán és eszeveszetten igyekezett a rég nem látott gazda arcához férni, hogy megnyaldossa. Edit letérdelt az ágy mellé és egy ölelléssel szorította arcához a két csúnya fejet, az uráét is, a kutyáét is.

A CSODÁLATOS UDVAR

Az éjszaka éppen olyan vigasztalan volt, mint ő maga. Az eső ugyan elállott már, de a csillagtalan sötétségben alig láthatta a sáros országutat és rá kellett bíznia magát a szamárra, amely kimerülten botorkálva baktatott mellette, de már látszott, hogy nem sokáig bírja. Attól kellett tartani, hogy szegény pára itt hull el az úton, mert már kétszer összeroskadt s alig lehetett megint lábra állítani. De a szamár számára most nem volt részvét Hillel zsidóban, akármilyen szelíd és résztvevő lélek volt máskülönben. Egyetlen kétségbeesett és fájdalmas aggodalom szorongatta a szívét: a szamár hátán ülő felesége ölében a kisfia haldoklott. Segítség sehol, s a falu még elég messze.

Egy heti járóföldről jött a boldogtalan Hillel. A maga vidékén nem volt maradása, háza beomlott, munkát nem tudott kapni, családja s a maga számára betevő falatja sem akadt. Ezért felkerekedett, hogy távoli határban lakó rokonait felkeresse, akiket már tíz esztendeje nem látott s nem is hallotta híröket.

Valaha úgy tudta róluk, hogy módos emberek. Az ő révükön remélt most legalább munkát kapni. De a hosszú és fáradalmas úton a kisfiú megbetege-

dett. Két napja erős láz gyötörte, s a gyermekből szemmelláthatóan fogyott az életerő. A szamárháton ülő anya csendesen sírdogált, ölében a haldokló gyermekkel. A szamárral is történt valami, ismeretlen állatbetegség támadhatta meg. Olykor megálltak és fülöket aggodalmasan szorítva a gyermek mellére, hallgatták, hogy dobog-e még a szíve. A kis szív egyre gyengébben dobogott.

Aztán megindultak megint, készen arra, hogy a legközelebbi faluba már halott gyermekkel fognak érkezni. Nem beszéltek egymáshoz semmit, csak baktattak végtelen bánatukkal és tudták egymásról, hogy ugyanarra gondolnak: a jövendő feneketlen sívárságára, a sötét nyomorúságra, amelynek egyetlen vigasztalása most készül itthagyni őket örökre. Vagy a kisgyermek eddigi életének édes emlékei merültek fel gyötört szívökben, gügyögése, mosolya, kezecskéinek kapkodása, első selypítő szavai. Ezek a valaha boldogító emlékek most keserves súllyá váltak rajtuk, ennek terhe húzta a föld felé fejüket, ahogy a bánattól megtiporva, reménytelenül bandukoltak előre a sáros úton.

Hosszú, néma vándorlás után végre feltetszett a távolban egy-két alig látható fény, ez volt a falu, amelyet még ma el akartak érni. A férfi ugyanakkor pillantotta meg ezeket a fényeket, mikor hirtelen feljajdult az asszony.

— Segíts, Hillel, segíts! Nem dobog a szíve!

A férfi megállította a szamarat. Odaszorította ő is fejét a rongyok közt kitapogatott kis gyermektestre. Annak szíve nem dobogott többé.

Egyszerre sírva fakadt az apa is. Ott álltak a sötétben a szülők és siratták a kis halottat. Az asszony a szamár hátáról ráhajlott férje vállára, mint aki nem bírja el maga a ránehezedő csapást. Jó ideig sírtak így. Aztán a férfi mélyet sóhajtott.

— Induljunk.

— Leszállok, — mondta Mirjám, — hiszen az állat is a végét járja.

Elindult gyalog, karjai közt víve a halott gyermeket. A szamár terheletlenül baktatott mellettük. De pár perc mulva az asszony megingott. Ha férje meg nem kapja, elesik. Nem bírta. Mégis csak vissza kellett ülnie a szamárra. Már beértek a falu első házai közé s a férj fürkészve nézett széjjel, hol zörgethetne éjjeli szállásért, mikor a szamár összerogyott. Lezuhant a halott gyermeket tartó asszony is a földre, de gyermekét ott sem eresztette el. A férfi nagy üggyel-bajjal felsegítette. De az állat ott maradt, az sem lélegzett már.

Homályosan látszottak oldalt egy háztáj fehér falai. Hillel karonfogva vezette az asszonyt, hogy éjszakára itt a falak között valahogyan meghúzhassa magát, talán valami ételt is kapjon, ha jó emberek laknak ott, és egy korty vizet. Tapogatódzva fordult be egy falsarok mellett. S ott egyszer csak elámulva állott meg.

Szűk kis udvar tárult eléje, amelyet omladozó kőfal szegélyezett. Ez az udvar valami megmagyarázhatatlan világosságban derengett, pedig körös-körül vaksötét volt az éjszaka. Mint a reves fa, vagy a mocsár lidércei szoktak fényleni, úgy derengett ez

az udvar, de semmiféle mécset, vagy fáklyát nem lehetett látni sehol, fent pedig sűrű fellegek fedezték a csillagokat.

Hillel álmélkodva nézett erre a különös udvarra, aztán Mirjámra pillantott. Ugyanekkor az asszony elsikoltotta magát és izgatottan remegő kézzel bontogatta a halott gyermek rongyait.

A gyermek arca elétünt a titokzatos derengésben. Mosolygott. Két kezét anyja felé emelte.

— Él, — sikoltotta az asszony, — él!

A férfi boldog megdöbbenéssel nézte a gyermeket. Az csakugyan élt. Boldogan és gügyögve kacagni kezdett, anyját és apját szólította azokkal az ügyetlen szavacskákkal, amelyeknél többet még nem igen tudott. Ezek pedig fuldokolva sírni kezdtek mind a ketten, de most már az elhihetetlen boldogságtól.

A ház felől lépéseket hallottak, erre felneszeltek. Egy hajlotthátú anyóka lépett ki a házból a csodálatosan derengő udvarra. Nyilván felébredt a jövevények járkálásának, sikoltásának zajára.

— Kik vagytok, jó emberek? — kérdezte tőlük.

A két szülő összevissza beszélve, hebegő boldogsággal kezdte elmondani, hogy messziről érkező vándorok, gyermekök az úton meghalt, de ahogy beléptek az udvarra, itt csodálatosképpen visszatért belé az élet.

— Milyen hely ez, — kérdezte álmélkodva a férfi, — és mi ez a különös derengés, amely a csillagok fényéhez hasonló?

— Nem tudom, — felelte az anyóka, — éjszaka az udvar mindig ilyen. Én csak egy esztendeje lakom itt. Azelőtt valami istálló volt ezen az udvaron, de olyan rozoga volt, hogy összeroskadt s a gerendákat széthordták a szomszédok. De kerüljetek beljebb, bizonyára éhesek vagytok. Ízleljétek meg a kenyeremet. Úgy nézzetek rám, hogy én sütöm a legjobb kenyeret az egész faluban.

— Hogy hívják a falut?

— Betlehem.

Indultak be a házba. Mikor a küszöbhöz értek, Hillel úgy érezte, hogy valaki megérinti hátulról. Visszafordult. Szamara állt mögötte, az bökte hozzá nagy bolond fejét. Vidám volt az állat, mintha nem történt volna vele semmi.

— A te szamarad ez? Majd bekötjük a szomszédhoz, derék ember az, enni is ad neki, ha szépen megkérjük. De előbb csak helyezkedjetek el.

Hillel visszanézett az udvarra. Tünődve mondotta:

— Betlehem? Soha sem fogom elfelejteni.

A CSALÁDFŐ

Orvostól hallottam ezt a történetet, aki végigszolgálta a világháborút. A történet idején főorvosi rangot viselt. Őt tehát a továbbiakban főorvosnak fogom nevezni, barátját pedig, a történet hősét, a gyárosnak.

Mert gyáros volt az illető, igen tehetséges szervező, kitűnő kereskedelmi érzékkel megáldott ember. Fiatalon alapította a gyárát s ugyanakkor családot is alapított. Szépen virágzott mind a kettő. Már két fióktelepet szült a gyár és két gyermeket szült az asszony. Ekkor a családfőt behívták. Tartalékos tiszt volt.

Nem félt bevonulni, önkéntes éve alatt nagyon megszerette a katonaéletet, aztán meg kitünő sportember is volt, meg veszedelemkereső, bátor ember. Ment volna a frontra akár aznap. De feleségének és két gyerekének jövendő sorsa aggasztotta. Gyárvállalatának jogi vonatkozásai olyan bonyolultak voltak, hogy ha vagyonát itthon hagyja az asszonyra, a konkurrencia könnyen kiforgathatta volna az asszonyt az egész gyárból. Megvolt ugyan a terve arra, hogy a vagyont új szerződésekkel hogyan teszi megtámadhatatlanná, de ahhoz legkevesebb négyheti időre lett volna szüksége.

Hosszú töprengés után felkereste tehát barátját, a főorvost.

— Öregem, én megyek a frontra, de hogy a családom sorsát biztosítva lássam, ahhoz négy heti időre van szükségem. A hadvezetőségnek nem magyarázhatom meg a vagyonom jogi bonyodalmait, ők arra nem kíváncsiak. Ennélfogva vedd ki a vakbelemet, noha olyan egészséges vagyok, mint a makk. Az operáció után egy héttel elkezdem a tárgyalásaimat. Az operáció után hat héttel megyek a frontra.

— Rosszul kezdted, pajtás, — mondta a főorvos — én esküt tett ember vagyok. Ilyen panamákba nem mehetek bele. Eredj máshoz, de ott okosabb légy.

A gyáros értett a szóból. Elment először is egy másik orvoshoz és ezt körülményesen kikérdezte a vakbél-izgalmak tünetei felől. Akkor aztán felkeresett egy híres orvostanárt.

— Mi a panasz? — kérdezte a professzor, aki szintén katonaruhát viselt ebben az időben.

— A vakbelemmel van baj.

A professzor megvizsgálta az álbeteget. Az pompás szimulánssá képezte ki magát közben. Tudta, hogy melyik pont az a hasán, melynek érintésére sziszegnie kell. A professzor hümmögött egy kissé, mert kétségesnek találta az esetet, végül azonban kimondta: megcsinálja a műtétet.

A gyáros befeküdt a helyőrségi kórházba. Másnap már felvitték a műtőbe és arcára borították a kloroformos sisakot. Ő magában ravaszul vigyor-

gott: hogy fog csodálkozni a professzor, mikor majd meglátja a makkegészséges vakbelet. De az ő négy hete meglesz. Azalatt mindent rendbe hoz, aztán megy a tűzvonalba. Asszonya, gyerekei megtámadhatatlanul el lesznek látva, neki pedig nem lesz vakbele. Az is tiszta nyereség. Egy, kettő, három... olvasott nyolcig, aztán elaludt.

Lent ébredt fel a betegszobában. Ágya mellett a felesége.

— Mi van velem, — kérdezte — rendben ment?

— Igen, drágám, hálaistennek, csak most ne izgasd magad, feküdj nyugodtan.

— Nem mondott semmit a professzor?

— Csak kiizent, hogy minden rendben van, de még nem beszéltem vele.

Ebben a pillanatban lépett be a professzor. Kezében kis üveg.

— No, fiam, — mondta a gyárosnak, — neked aztán szerencséd van.

— Miért?

— Ha egy nappal később jössz, véged. Ezt a nagy, hegyes követ találtam benned. Úgyszólván a perforáció pillanatában operáltalak meg. Ha holnapig vártam volna, már itt a hashártyagyulladás. És akkor nem nyomhatnám a kezedbe ilyen nyugodtan ezt a követ.

Odaadta a kis üveget. Abban volt a nagy, hegyes, csúnya kő, amelyet a tanár kiszedett belőle. S amely másnapra megölhette volna.

Ennyi az egész történet. Nincsen is semmi tanulsága. A gyáros tíz nap mulva talpon volt, de teljes felépüléséig megkapta azt a négy heti időt, amely kellett neki. Letárgyalta és végrehajtotta az új szerződéseket, aztán kiment a frontra. Ott maradt a világháború végéig, nem lett semmi baja. Ma is él, fiai már felnőtt emberek.

A követ ma is őrzi a kis üvegben. Két vitézségi érme társaságában.

OSZK

CSALÓDÁS

I.

Mialatt férje ruháit rakosgatta, a tükörbe is odapillantott. Csak úgy megnyugtatásul. Lelki szükségletnek számított nála, hogy legalább félóránként lássa magát a tükörben. Ilyenkor megállapította, hogy haja ugyanolyan aranyszőke, mint egy negyedórája volt, vonásai ugyanazok a vonások, amelyeket egy műkedvelőelőadás beszámolója „tragikus nemességű" vonásoknak nevezett, gyorsan mosolygott egyet önmagára, aztán tovább folytatta foglalatosságát.

Ezúttal szemlét tartott férje ruhatárában, mert elhatározta, hogy ami abból nem állja ki a szigorú bírálatot, azt könyörtelenül el fogja adni. Zoltánnak divatos dolgokkal kell felfrissítenie ruhatárát, mert túlszürkén öltözködik. Semmi egyéni színe nincsen, úgy van, ez a jó szó: Zoltán öltözködésében nincsen egyéniség. Már pedig aki az ő férje, abban legyen egyéniség. Az legyen érdekes és a többitől eltérő. Kár, hogy Zoltánnak ehhez nincs elegendő érzéke. Már a neve is milyen semmitmondó Zoltán, az nem jelent semmi különöset. Ezer Zoltán is szaladgál Budapest utcáin. Ő mégsem hajlandó magát más-

képpen hivatni. Bezzeg, milyen gyönyörű név, amelyet felesége választott: Gianna. Gyerekkorában őt is egyszerűen Jankának hívták itthon, de ő egy szép napon kijelentette, hogy mától fogva Gianna Ebben stílus van, egyéniség és lendület. Hajdani olasz principessákat idéz fel ez a név, titokzatos és érdekes asszonyokat, akikhez tragikus emlékek sejtelmei fűződnek. De Zoltánnak az ilyenekhez sincsen érzéke.

Rakosgatta tovább a kabátokat. Éppen letett egyet és a másikért akart nyúlni, mikor visszatért az előzőhöz. Valami papírt érzett benne. Megtapintotta, csakugyan valami keményebb papír rejlett a kabátban. Benyúlt a kabát külső zsebebe, de azt üresnek találta. Csodálkozott, tapogatta. Végre rájött, hogy a papír a belső zseb szakadásán csúszott be a bélés és a szövet közé. A vadász láza vett erőt rajta. Kihalászta a szakadáson át a mélyből a papirost. Az közönséges postai levelezőlapnak bizonyult. Csak ennyi állt rajta: „Csacsikám! Pénteken a szokott helyen és időben. Igyekezzél pontos lenni. Várlak. Muci."

Gianna elsápadt, kezében megreszketett a papír. Megfordította. A címzés kizárt minden kétséget. „Nagyságos Végh Zoltán úrnak, Pannonia Biztosító R. T., Dorottya-utca 22."

Pár pillanatig nem tudott gondolkozni, megállt az esze. Aztán lassanként megindult gondolatainak gépezete. Ma péntek van. Zoltán azt mondta, hogy a Kaszinóba megy hivatal után, aztán hazajön vacsorázni. A helyzet világos. Nem a Kaszinóba ment, hanem a barátnőjével találkozott, ezzel a Mucival.

Az összeköttetés régóta tarthat, hiszen a levelezőlap szokott helyről és időről beszél.

Szép dolog. Háromévi házasélet után. És hogy tudja palástolni! Ugyanolyan kedves és gyengéd, mint az első hónapokban volt. Este nem jár el hazulról, csak kettesben. Hallatlan, milyen aljas képmutatásra képes egy férfi. Ez nem is férfi, ez maga az ördög, ha így tud hazudni.

Most mit csináljon? Első gondolata az volt, hogy anyjához rohan a borzasztó felfedezéssel. De az elutazott tegnapelőtt Szegedre. Kihez rohanjon, kinek panaszkodjék? Barátnője nem volt. Az órára pillantott. Háromnegyed nyolc. Odasietett a telefonhoz és izgatottan tárcsázta a kaszinót.

— Kérem Végh igazgató urat a telefonhoz. A felesége kéri.

— Megnézzük.

Pár pillanat szünet. Aztán megszólal az alkalmazotti hang:

— Végh igazgató úr már elment.

— Úgy. Már elment. Csak ezt akartam tudni, köszönöm.

Micsoda aljasság, a kaszinóban kitanítja a személyzetet. Máskor azt szokták felelni, hogy „ma nem jött be". Ma azt felelik, hogy „már elment", pedig ma sem volt ott. De ő ravaszul felkészül minden eshetőségre. Hihetetlen, mik derülnek ki egy hétköznapi, csendes emberről, aki úgy néz ki, mintha tízig sem tudna számolni. És közben megcsalja őt és kineveti, hogy túljárt az eszén. A Gianna eszén, aki angolul és franciául tud és ismeri a mo-

dern irodalmat és „au fait“ van a dolgokkal. És aki mindeddig enyhén lenézte ura szellemi képességeit.

Gianna levágta magát a díványra és dühösen sírni kezdett.

II.

A sírást hamar abbahagyta. Tünődni kezdett, hogy mitévő legyen. Férje mindjárt be fog toppanni a bűnös légyottról, ártatlan arccal, mintha a kaszinóból jönne. Hogyan fogadja?

Legjobb volna megbüntetni egy kis öngyilkossággal. Be lehetne venni egy bróm helyett ötöt, az még nem okozhat végleges bajt.

Itt feküdne a díványon, félkezében a görcsösen összegyűrt levelezőlap, fínom csipkezsebkendője lehullva a szőnyegen. Remek alakja végignyúlva a díványon, sápadt arcán a halál tragikus lehellete, szeme behúnyva. Egy kis hörgés is kell ilyenkor.

Gyorsan, gyorsan az íróasztalhoz, búcsúsorok is kellenek. Felugrott és papirost vett elő. Lázas sietséggel írta: „Mindent tudok, Isten veled.“ Nem tetszett neki, a betűk nem voltak eléggé kuszáltak. És vajjon nem lehetne jobb szöveget kitalálni? „Nem állok utatokba, felejtsd el a szerencsétlen Giannát.“ Jobb volna így: „a szerencsétlen kis Giannát“. Megírt négy-öt ilyen búcsúlevelet, de egy sem tetszett neki.

Talán el lehetne vetni az egész öngyilkossági gondolatot. Éppen úgy megfelelne egy sírógörcs is. A boldogtalan asszony rázkódó mellel zokog a kere-

veten. Férje belép, megdöbbenve megáll, meglátja a földre esve az áruló levelezőlapot, elkezd beszélni hozzá, de mindhiába, szegény asszony borzasztóan zokog és szólni sem tud. Nem, ez nem jó. Ha szólni sem tud, az nem jó.

Mi volna a kellő és méltó felháborodással fogadni? Mikor belép, rákiáltani: „ne is köszönj, mindent tudok, légy szíves azonnal távozni ebből a lakásból, mert különben én távozom el. Hát ezt érdemeltem én ezért a három esztendőért? Hát ez a jutalmam azért, hogy miattad lemondtam művészi álmaimról és legszebb éveimet, szépségemet, fiatalságomat feláldoztam a te színtelen, nyárspolgári életednek? Nagyon jó, hogy így történt, legalább megmondhatom, hogy nem értettél meg egy pillanatig sem, az én lelkem olyan szférákban lebeg, ahová te soha nem tudtál követni a te szűk látókörű... Nem, ez nem jó, a kiabálást okvetlen meghallja a szobalány az ebédlőből, mást kell kitalálni.

Olyat kell kitalálni, hogy faggathassa. Okvetlenül meg kell tudnia, ki ez a Muci, mióta tart az összeköttetés, minden, minden részletet akar tudni.

Talán lehetne gyengén, szenvedőn, szelíd vértanu-fájdalommal fogadni. „Nézd, Zoltán, én kimondhatatlanul szenvedek, de ezzel ne törődj. Én annyira szerettelek, hogy most is csak boldognak akarlak látni. Ha a szerelmed elmúlt, a barátságodat talán megtartottad irántam, ülj le szépen és mondj el mindent részletesen, majd meglátjuk, hogy mit kezdhetünk összetört életünkkel, hiszen

akármi történt, a régi bizalom...“ Nem, ezt már mégse. Ilyen szelíd hangon beszélni egy ilyen csirkefogó gazemberrel? Hogyisne.

Megvan. Hűvös előkelőség. Nyugodtan fogadni, mintha nem történt volna semmi. Közömbösen megkérdezni, hol volt délután. Ő azt fogja mondani, hogy a kaszinóban. Akkor oda lehet dobni megvető mosollyal a levelezőlapot és a női méltóság büszke nyugalmával valami ilyet mondani: „Hogy mást szeretsz, azt még meg tudnám bocsátani, de hogy hazudsz, azt nem. A hazudozás alacsony lelkek tulajdonsága, Formalek Gianna nem élhet együtt egy alacsony lélekkel. Légy szíves pontosan elmondani, ki ez a...“ Itt a Muci szónál olyan enyhe mosolyt lehet alkalmazni, olyan előkelő kis elnézést, piciny fájdalommal, piciny bölcseséggel, szóval ahogy egy Gianna kiejtheti egy Mucinak a nevét.

Kint csengettek. Gianna gyorsan a tükörbe nézett, aztán izgalmas örömmel készült a jelenetre. Ahogy a Muci nevét ki fogja ejteni, annak tudata diadallal és kéjjel töltötte el.

III.

A férj belépett. Jókedvűen, nyugodtan. Szokás szerint megcsókolta Gianna kezét és homlokát. Ő mozdulatlan arccal hagyta. Aztán megszólalt. Arra gondolva, hogy hangját a műkedvelői bírálat ezüstös csengésűnek mondotta.

— Hol voltál délután?

— A kaszinóban, lelkem.

„Lelkem." Ezért a rettenetes szóért is hányszor szólt már. Hiába. Magasra vonta szemöldökét. És gőgösen, hideg nyugalommal megszólalt:

— Hogy mást szeretsz, azt még meg tudnám bocsátani, de hogy hazudsz, azt nem.

Odadobta a levelezőlapot a nappali asztalára. Elfordult. Kiegyenesedett. Csak úgy félvállról szólt vissza:

— Formalek Gianna nem élhet együtt egy alacsony lélekkel...

Tovább is akarta folytatni, de férje derűsen és könnyedén közbevágott:

— Honnan az ördögből került elő ez a levelezőlap?

Gianna zavarba jött. Férje nem azt a szerepet játszotta, amelyet ő képzeletben kiosztott neki. Ez megállította őt is. Nem tudta a Muci nevét jól belehozni.

— Nem értelek, — mondta dühtől remegő hangon, — én rájövök erre az aljasságra és te csak ilyen könnyedén kérdezed, honnan került elő a levelezőlap?

A férj hangosan nevetett.

— Szent Isten, csak nem képzelted, hogy...? Ó, te aranyos kis bolond, te. Nézd meg az évszámot ezen a bélyegzőn.

Odatartotta eléje a kártya címoldalát. A bélyegzőn világosan olvasható volt az 1928-as évszám.

— Hol vetted ezt a kártyát?

— Abban a kockás kabátodban volt. A nyáriban.

— No látod. Hat éve nem volt rajtam. De úgy kell neked, mit kutatsz a zsebemben.

Azzal kacagva átkarolta és megcsókolta. Gianna eltolta magától.

— Mégis rosszul esik? — kérdezte melegen a férje. — Látod, nekem ez jól esik. Különben erre a nőre alig emlékszem. A neve sem jut eszembe. No, ne okoskodj, nevess rajta egyet. Tudod, milyen komikus voltál, mikor elkezdted szavalni, hogy . . . várjál csak, hogyan is mondtad: „Formalek Gianna nem élhet együtt egy alacsony lélekkel." Óriási voltál. Na gyere, csókolj meg.

De erre nem kerülhetett sor. A szobalány széttolta az ebédlő ajtót és jelentette, hogy tálalva van.

— Hat éve történt.

IV.

Az asztalnál a férj igyekezett kedélyes, otthoni hangulatot teremteni. Elmondott két tréfás történetet, amelyeket a kaszinóban hallott. Nem használt semmit. Gianna nem volt hajlandó nevetni. A harag könnyes fátyla vonta be a szemét.

— Hallod-e, — szólt végre a férj kissé türelmetlenül, — úgy teszel, mintha jobban szeretnéd, ha csakugyan kisülne, hogy megcsaltalak.

Gianna gyorsan, zavartan felelt:

— Ugyan kérlek, hogy is mondhatsz ilyet. Dehogy szeretném.

De érezte, hogy mélyen elpirul, mialatt ezt mondja, mert hazudik.

BOLDOGSÁG

I.

Társaságban az örök kérdésről volt szó: a házasság intézményéről. És mint mindig, most is oda lyukadt ki a sok zűrzavaros vita, hogy az emberiség még nem találta meg a leghelyesebb életformát. Mert: kétségtelen, hogy két ember egyesülésének ma legkevésbbé rossz formája a házasság, viszont másrészről nagyon kevés az olyan házasság, amely igazán boldognak mondható. Ebből az következik, — vélte valaki, — hogy az emberiség egyelőre még nagyon kezdetleges állomásán van a civilizációnak, mert hiszen még nem találta ki a módját annak, hogyan lehet legkönnyebben boldognak lenni. Viszont, — vélte másvalaki, — a boldogtalan házasságoknak maguk a házasfelek az okai, mert könnyelműen szaladnak bele egy életre szóló kötésbe, holott kötelességük volna házasságkötés előtt roppant gondosan és aprólékosan kiismerve egymás tulajdonságait, igen óvatosan meggondolni, mennyiben illenek egymáshoz akkor is, ha a szerelem rózsaszínű szubjektivitását jövőjük megítéléséből leszámítják.

Így szólt erre egy harmadik:

— Érdekes beszélgetés ez, talán leszűrhetünk belőle valami hasznosat. Azt indítványozom, mondj

el mindenki ismerősei köréből az igazán boldog házasságokat. Az egyes eseteket majd összevetjük és esetleg kisül valami, ami másoknak útmutatásul, mondhatnám utasításul szolgálhat.

Az indítványt elfogadtuk. Hatan voltunk a társaságban. Hatunk közül négyen hímeztek-hámoztak, mikor egy igazán boldog házasságot kellett volna megnevezniök. Ezek négyen megemlítettek több házaspárt is, de valamennyinél ott volt a „de". Csak ketten akadtak, akik váltig erősködtek, hogy az általuk ismert házasság tökéletesen boldog. Az egyik egy Budapesten élő mérnököt nevezett meg, a másik egy Amerikában élő magyar orvost.

Természetesen mind a kettőt köteleztük, hogy mondja el az általa boldognak tudott házasság történetét. Már amennyire ismeri.

II.

Az egyik történet nagyon egyszerűen hangzott. Volt itt Budapesten két család. Körülbelül ugyanabban a társadalmi rétegben élt mind a kettő. Az egyik családban volt három leány, a másikban egyetlen fiú. A gyerekek egészen kicsi koruktól kezdve ismerték egymást.

Üzletileg igen hasznosnak és ajánlatosnak látszott, ha a fiú elveszi a leányok valamelyikét. A szülők mind a két háznál módját ejtették, hogy ezt a gondolatot jókorán beleültessék gyermekeik fejébe. De a fiú sehogysem állott kötélnek. Folyton azt hangoztatta, hogy ő érdekből nem fog házasodni.

A legidősebb leányt elvette egy arisztokrata. Két évig éltek együtt, aztán elváltak. Van egy kis leány, az most az anyánál él. Férj is, feleség is boldogtalanok. Életük el van rontva, egymással sem tudnak élni, egymás nélkül sem.

A második leány feleségül ment egy előkelő állami hivatalnokhoz. A házasság nem boldog, mert a férfi, aki vőlegény korában remek daliának látszott, a házasságban beteges embernek bizonyult. A gyerekek nem sikerültek. Együtt vannak ma is, de tele bajjal és kedvetlenséggel.

A két leány példájától a szülők elvesztették a kedvüket és nem erőszakolták többé a harmadik leány és a fiú házasságát. Ekkor a fiú váratlanul érdeklődni kezdett a leány iránt, akivel most már nem akarták mindenáron összeboronálni. És egy szép napon megkérte a leány kezét azzal, hogy három évi jegyességet akar. Addig az eljegyzést nem szabad nyilvánosságra hozni. Mind a két család belement ebbe a kikötésbe. A fiatalok — nem hivatalosan — jegyben jártak és három évig minden napnak minden szabad óráját együtt töltötték. Három év múlva megtörtént az esküvő.

Ennek harminc éve. A házaspár teljesen és tökéletesen boldog. A társadalmi életben soha senki nem látta még őket egymás nélkül. Nem is nagyon járnak el hazulról, mert egymásnál semmi sem érdekli őket jobban. Hangos vagy érdes szó harminc éve sohasem esett köztük. Mindegyik meg van hatva, ha a másikról beszél. Házasságuk — nincs más szó rá — ideális.

III.

— Ez az, ezt mondom folyton, — heveskedett a társaság egy tagja, — csak így szabad házasodni. Kivül-belül teljesen ismerni egymást, azonkívül az anyagi szempontokat is józanul összeegyeztetni. Az ilyen házasság boldog lehet. Másféle házasság soha!

De valaki felemelte a kezét:

— Várjál csak, hadd mondom el azt a házasságot, amelyet én ismerek.

IV.

Aki felemelte a kezét, egy író barátom volt.

Egyetemi hallgató korában együtt lakott egyik tanulótársával, akit nagyon szeretett és nagyrabecsült. Mikor ledoktoráltak, tovább is a kétszobás közös lakásban maradtak. Az író kritikusi állást kapott egy napilapnál, ahol igen kevés fizetése volt, de bőséges részesedése az önállóan kötött üzletekben. A tisztviselő ügyes volt és szorgalmas. Kevés időn belül valósággal dőlt hozzá a pénz. Nem költekezett, keresetének nagy részét félrerakta.

Egy napon sápadtan és letörve kopogtatott át a másik szobába barátjához, az íróhoz. Egy ilyen önálló üzleti dologból kifolyóan valami elszámolási kellemetlensége támadt.

— Sikkasztottál? — kérdezte megdöbbenve az író.

— Nem. Ismersz, jól tudod, hogy tisztességes ember vagyok. De a látszat ellenem szól. Van a vál-

lalatnál egy ellenségem, annak a vallomásán fordul meg a dolog, az pedig képes ellenem hamisan megesküdni és akkor el vagyok veszve. A legbölcsebb bíró sem láthat a szívekbe, engem elítélhetnek.

— Tehát mit csinálsz?

— Beszéltem ügyvéddel. Az azt tanácsolja, hogy menjek ki Amerikába és ott várjam meg, hogy feljelentenek-e, vagy sem. Ha az ügy felmentéssel végződik, hazajöhetek. Ha nem, megmarad odakint a tiszta lelkiismeretem. Azzal majd új életet fogok kezdeni. Csakhogy nagy baj van: nem kapok vizumot.

Soká beszélgettek, az író nem tudott tanácsot adni. De tudott két nap mulva a furfangos ügyvéd. Kisütötte, hogy a fiatalember, ha feleségül vesz egy amerikai illetőségü hölgyet, mint annak férje, vizumot kaphat. Újabb két napon belül talált is véletlen szerencsével ilyen nőt. Egyik dunaparti szállodában lakott egy fiatal amerikai özvegy, aki hajlandónak nyilatkozott ötszáz dollárért névleges házasságot kötni. Az ügyvéd lóhalálában megszerezte a szükséges írásokat és a dispenzációt. A tisztviselő ötödnap délben az egyik előljáróságon találkozott egy vadidegen, különben elég csinos hölggyel és öt perc alatt házasságot kötött vele. Havreba szóló jegye hálókocsival és hajójegye már a zsebében volt. A feljelentés még nem történt meg. Kétségtelen volt, hogy még aznap nyugodtan elutazhatik.

A házasságkötés után, mikor az anyakönyvvezetőtől kijöttek, az ügyvéd félrevonta az ifjú férjet:

— Kérlek, illő volna meghívnod ezt a hölgyet ebédre. Elég nagy szívességet tett neked.

— Kapott ötszáz dollárt. Nem szívesség.

— Mégis, illenék meghívni. Este utazik, úgysem látod többet soha. A válópernél sem kell találkozni. Hívd meg, nagyon kellemes asszony.

— Hát jó, bánom is én.

A névleges házaspár együtt távozott. Már a kocsiban kitünt, hogy együtt fognak utazni. Az ebédnél az asszony kivallotta, hogy a pénz azért kellett neki, mert be tud vele társulni egy kis divatüzletbe. Ha nem tudott volna így pénzt szerezni, el kellett volna fogadnia egy orfeumi ajánlatot, melyhez nincs kedve. Most megvan a pénze. Boldog és hálás, hogy tisztességes munkához foghat.

Este együtt utaztak Havreba. Az asszony jegye más hajóra szólt, de kicserélték. És ettől kezdve soha egyetlenegy napra sem váltak el egymástól. A fiatal férfi ellen csakugyan megtörtént a feljelentés, de távollétében lefolytatták az eljárást és felmentették. Kitünt, hogy nem követett el tisztességtelen dolgot. Már régen visszaköltöztek Budapestre, kitünően megy nekik, két szép gyermekük van, kimondhatatlanul boldogok.

— Soha ennél tökéletesebb, szebb, meghatóbb, nemesebb házasságot nem láttam, — mondta az író befejezésül, — ezeknek könnyes a szemük a megindultságtól, ha egymásról beszélnek.

V.

A két történetet hosszú csend követte. Aztán zavaros vita. Senki sem tudott eligazodni, vagy tanulságot levonni.

Én sem.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ÉJJEL A HÍDON

I

A baj ott kezdődött, hogy elmultak a mézeshetek. Balog Pál hat évig volt házas; ebből a hat évből egy hónap volt a jó házasság, öt év és tizenegy hónap a rossz. Két idegen élt itt egymás mellett, egymástól szüntelenül távolodva. A férfi olykor feleszmélve serkent maga elé: lehet egymástól még ennél is messzebb kerülni? Lehetett. Két egymáshoz kötözött élőlény távolodásának lehetőségei végtelenek.

Pedig ez a rossz házasság kifelé nem látszott annak. Jónak sem, csak olyan átlagosnak. Még otthonuk falain belül is kevés volt a szóváltás, a vihar meg éppen ritka. Balogh jól tudta, hogy a felesége megcsalja. De bizonyítani nem tudott. Ezt a beszédtárgyat gondosan kerülték mind a ketten, a férfi azért, mert sejtelmeit vádlóan kimondani már eleve céltalannak érezte, az asszony nyilván azért, mert lassanként közömbössé vált számára, hogy élettársa bízik-e benne, vagy sem.

Így éltek hat évig Balogh Pál részvénytársasági tisztviselő és felesége, Schweiger Magda, a behoza-

tali cégtulajdonos leánya. Hogy közös életük laza pókfonala előbb-utóbb elszakad, jól érezték mind a ketten. Kimondani sem kellett, a szakítás elkerülhetetlen volta nyilvánvaló lett sok apróságból: egy másodpercnyi csendből, mikor valamire felelni kellett volna, egy reménytelen legyintésből, amely könnyed hanyagságában többet mondott félórás magyarázatnál. Egy este, vacsora után, a férfi megérezte, hogy mialatt ő ujságot olvas, valami megszólalási szándék úszik a levegőben. Letette a lapot és kérdően ránézett a feleségére. Az asszony nyomban megszólalt:

— Kérlek, én az utóbbi időben sokat gondolkoztam kettőnkről. Szeretném, ha visszaadnád a szabadságomat.

A férfi felnézett a lámpára és vállat vont.

— Ahogy gondolod.

Öt percig nem szólt egyik sem. Akkor megint szólt az asszony:

— Ezzel kapcsolatban kérésem is volna hozzád. Bizonyára nem akarod, hogy ez a válás engem megbélyegezzen. Egyezzél bele, hogy a te hibádból mondassuk ki a válást. Hűtlen elhagyás. Hat hónapig tart az egész, ha innen elköltözöl. A válóper költségeit közösen viseljük. Egy ügyvéd elég, az majd elintézi. Anyagiakról nincs szó, a szüleimmel megbeszéltem mindent, téged nem foglak terhelni. Formaság az egész.

— Kérlek, ahogy gondolod.

Többet nem is beszéltek. A férfi újra az estilap után nyúlt, az asszony könnyedén jóéjszakát kívánt és ment aludni. A maga szobájába, mert kezdettől fogva úgy osztották be az asszony kívánságára, hogy a férj az úrıszobában hált az íróasztal előtti hencseren. Pár perc mulva már hallani lehetett, hogy az asszony telefonál. Szavait nem lehetett érteni, mert halkan beszélt, de azt ki lehetett venni, hogy közben gyakran kacag.

Balogh is visszavonult. Nagy felszabadulást érzett, de noha biztosan tudta, hogy nem szereti az asszonyt, csodálkozva állapította meg, hogy valami névtelen okból nagyon fáj a szíve. Rendszertelenül tünődött, mikor eloltotta a világosságot. Válás. Különösebb rázkódtatás nem fenyeget. Gyerek nincs, mert bár ő sóvárogva vágyott valaha gyerekre, az asszony szenvedélyesen tiltakozott ellene. Vajjon férjhezmegy ismét? Három heves udvarló is csetlikbotlik körülötte, s hogy valamelyikkel viszonya is van, az kétségtelen. Miféle lény ez az asszony, akivel hat évig élt együtt s akit alapjában ma sem ismer? Nem közönséges módon csinos, rendkívül hiú, él-hal a szórakozásért, szereti a kétértelmű tréfákat, felületes és néha meglepően rideg tud lenni. De kedves is a külvilág számára, a társaságban kétségkívül igen népszerű.

— Haszontalan senki, — mondta magában a férfi valami sértődöttséggel és keserűen.

Aztán kezdett elaludni. Odaát az asszony még mindig kacagott a telefonba.

II.

A hivatalban volt egy Márkus nevű öreg tisztviselő. Esett öregember, valaha gazdagnak született, de vére mindig kalandos alapításokba hajszolta. Tönkrement. Valami családi támogatás benyomta ehhez a részvénytársasághoz, itt éldegélt kegyelemkenyéren, munkájának semmi hasznát nem lehetett venni. Felnőtt leánya gyakran felkereste a hivatalban.

Ez a leány, Márkus Anna, már régebben felkeltette a Balogh figyelmét. Vékonytermetű, törékeny kis nő volt, halk és tartózkodó. A férfi természettől túlszemérmes és zavart embernek született, mindig úgy érezte, hogy valahogyan érzelmei is dadognak. De most, hogy különköltözött feleségétől, a házassági tudat nyomása alól való felszabadulás őt magát is azzal lepte meg, hogy fellépése és modora megváltozott. Igyekezett személyes kapcsolatot keresni a leánnyal. Ez nem ment könnyen, Anna magatartásában volt valami nyugodt, elhárító udvariasság, amely a kilincs nélkül való ajtókhoz hasonlított. A leány dolgozott maga is, ügyvédi irodában végzett gépíró munkát. Úgy tetszett, mintha a mindenséget két részre osztotta volna: apjára s a világegyetem többi részére. Idegen egyetlen emberi szót ki nem csiholhatott belőle. Pedig Balogh egyre jobban vágyakozott erre a szóra. Mire a válóper főtárgyalásáig érkezett, már tudta, hogy szerelmes Márkus Annába.

A főtárgyalás símán ment, a válást a férj hibájából mondották ki. Az ítéletben benne foglaltatott az a formaság is, hogy az asszony fenntartja anyagi jogait. De ez inkább humorosan hangzott, Baloghnak közepes polgári fizetése volt, a Schweiger-féle behozatali társaság pedig a szerencse tetején állott. Magda feltűnően szép társasági hölgyként jelent meg a bíróságon, prémes volt, illatos és gazdag. A tárgyalás után fölényes nyájassággal fordult volt férjéhez.

— Hát Isten áldjon meg, Pali. Igyekezzél úgy elfelejteni ezt az értelmetlen hat esztendőt, ahogy én igyekszem. Ha a hivatalodban egy kis nyomás kell, vagy valami fontos ügyedben telefonra van szükség, apám azt üzeni, hogy rendelkezésedre áll.

— Köszönöm, de nincs szükségem semmire.

— Annál jobb. Mindenesetre azt tanácsolom, hogy házasodjál meg. Remek férjanyag vagy. Hallom, kerülgetsz valami Márkus Annát...

A férfinak arcába szaladt a vér. Valami meg nem fogható felháborodást érzett.

— Bocsáss meg, de...

— Na, csak ne szabadkozzál, — nevetett az asszony, — ismétlem, hogy legjobban teszed, ha megházasodol. Csak mondain nőt ne vegyél el. Valami kis derék, otthonülő mamuskát ajánlok, az való neked. Na, szervusz.

És már el is fordult s indult egy ismeretlen, nagyon elegáns fiatalember felé, aki ott várta a folyosón. A férfi izgatottan nézett utána. Olyan indulat született benne, hogy Annát valami igazságtalan

és embertelen támadás ellen kell megvédeni. És szerelmét valami szolidaritási ösztön hirtelen még magasabbra lobbantotta.

III.

Elvált feleségét ettől fogva alig látta, legfeljebb néha az utcán pillantotta meg, de nagyritkán elébe ötlött a régi asszony valamelyik kepes hetilap ábrái közül is. Közömbösen nézett tovább. Lelkét egészen megtöltötte az új szerelem, vagy inkább az első igazi szerelem, mert már rájött, hogy amit most érez, azt először érzi életében.

Annának már megmondta, hogy szereti. A leány csendesen hallgatta az esetlen vallomást és nem mondott nemet. A sürgető kérdésre ezt felelte:

— Hogy szeretem-e magát, azt nem tudom. Meg kell jobban ismernünk egymást. És magunkat. Várjunk mind a ketten és legyünk sokat együtt.

Sokat voltak együtt. A férfi egyre nagyobb csodálattal került közelébe az igen mélyen lakó női léleknek. Lassanként megismerte önfeláldozó, önzetlen természetét, bölcs jóságát, mindent megbocsátó szelídségét. Sokat beszélgettek életről, házasságról, emberi tulajdonságokról. Meglepetve látta, hogy Annának mindenről kész és tiszta ítélete van, műveltsége sokkal erősebb az övénél, gyakorlati ösztöne pedig páratlan. Amellett rájött különös varázsú szépségére is, amely olyan volt, mint egész egyénisége: nehezen felfedezhető és nem mutatós, de annál vonzóbb és mélyebb.

Már egy esztendeje tartott ez a kölcsönös és fehér tanulmányozás. Balogh igyekezett türelmes lenni, de azért hébe-hóba felvetette a kérdést: mi történjék kettőjükkel. A leány még mindig nem szánta el magát. Egyetlen csók sem esett még közöttük. Ekkor az történt, hogy a férfit elütötte az utcán egy szabálytalanul haladó teherautó. Csúnyán vérzett ugyan a feje és jó darabig nem tudott feltápászkodni, de súlyosabb baja nem történt. A mentők vitték haza a lakására. Azonnal telefonáltatott Annának. A leány képéből kikelve rontott be az ajtón. Arca halálsápadt, kifejezése valósággal esztelen a rémülettől. Mikor megtudta, hogy komolyabb baj nincs, felszabadult zokogásba tört ki. Ráborult a sebesültre és úgy zokogott. Mikor végre összefüggően meg tudott szólalni, ezt mondta:

— Én nem tudtam, hogy ennyire szeretem magát, Pali. Esküdjünk meg, amilyen gyorsan lehet.

Ekkor csókolták meg egymást először.

IV.

Mivel a férfi elhatározta, hogy semmiesetre sem hagyja dolgozni leendő feleségét, Anna kilépett az ügyvédi irodából. Főnöke nehezen engedte el és kijelentette, hogy állása akármikor rendelkezésére áll. Számot vetett anyagi jövőjükkel. Balogh hétszáz pengőt keresett, ebből még az öreg apának is kellett valami segítséget adni, mert annak mindössze százhatvan pengő volt a fizetése, a fiatalokkal

pedig, igen bölcsen, nem akart együtt lakni. Ők kétszobás lakást kerestek maguknak, kertes villában, a Rózsadombon. Teljes visszavonultságban szándékoztak élni s kiszámították, hogy így Operára és néha valamelyes kis utazásra is telik, sőt a gyermektől sem kell megijedni, akire mind a ketten lelkendezve vágytak.

Balogh minduntalan szeretett volna imádkozni háládatosságában. Szülei rég elhaltak, közeli rokona sem volt, egész világát, életét, sorsát a megtalált élettársban látta. Minduntalan a jövendőn gondolkozván, elhatározta, hogy életbiztosítást fog kötni. Felkereste egy jó ismerősét, aki valaha volt felesége társaságához tartozott, de a válás óta nem látta. Ez a biztosítási tisztviselő beszélgetés közben elszólta magát.

— Most legalább nem röhögnek rajtad.

Balogh meghökkent és faggatni kezdte a jóismerőst. Az szerette volna a megjegyzést visszaszívni, de már nem lehetett. Most már elszánta magát és mindent elmondott: Magda fűvel-fával csalta a férjét. A háziorvossal is, egy divatos színésszel is, ezzel is, azzal is. Elég szemérmetlenül csinálta és férjét olyan nevetségessé tette, hogy Balogh Pál a maga társadalmi körében közmondásos tökfilkónak számított.

Anna azonnal észrevette vőlegénye lelki háborgását. A férfi kertelés nélkül elmondott mindent.

— De miért jön ki ennyire a sodrából? Hiszen maga ezt az asszonyt nem szerette. S ezek már többéves dolgok.

A férfi gyötört hangon, idegesen válaszolt:

— Az asszony nekem mindegy. De rettentően csalódtam a barátaimban. Ha visszagondolok, egyszerre száz meg száz apró részlet világos lesz előttem. Ez olyan fájdalmas és olyan megalázó, hogy alig tudom elviselni. Összes ismerőseim közül a háziorvost és azt a színészt szerettem legjobban. Ők is őszinte szeretetet és barátságot mutattak irántam. Most visszafelé látom, milyen hülyének kezeltek. Az asszonnyal nem törődöm, de ez fáj.

Hosszasan fejtegette ezt az érvelést, de tudta, hogy hazudik. Megdöbbenve látta, hogy marcangoló féltékenység ébredt fel benne. Éjjel-nappal ezek a gondolatok rágtak rajta. Folyton azon a képtelen dolgon töprengett, hogy ez az asszony, akit nem szeretett s akit már szinte elfelejtett, most ilyen kínokat okoz neki, a vőlegénynek, aki Annába kétségtelenül mélyen szerelmes. Visszagondolt hajdani házasélete részleteire, kaján önkínzással kotorászott emlékei között és gyötrődve csodálkozott azon, hogy annakidején a gyanús bizonytalanságtól nem szenvedett, most pedig vad fájdalmakat szenved attól a bizonyosságtól, amely már rég közömbös lehetne számára. Mindez nem hagyta nyugodni, a leleplező barátot újra felkereste, faggatta és részletekért unszolta. Vad gondolatai támadtak: fel kellene keresnie az asszony kedveseit és felelősségre vonni őket. Csakhogy egész sor férfit kellett volna végiglátogatnia s jól érezte ennek nevetséges voltát. De még

jobban vágyott arra, hogy magával az asszonnyal találkozzék, torkon ragadja, fojtogassa és szeme közé ordítsa megcsúfoltatása fájdalmát.

Annának egy este becsületesen elmondott mindent. S végül holtfáradtan az elmondás izgalmától, rekedten kérdezte:

— Mondja meg nekem, mi ez? Esküszöm, hogy magát szívem mélyéből szeretem. Ha magát elveszteném, belehalnék. Hát akkor miért gyötrődöm amiatt a hitvány asszony miatt? Van a szerelemnek ilyen gyalázatos formája is? Könyörgök, segítsen, mondja meg nekem, mi van velem?

Fogták egymás kezét. Anna nyugodt volt és szelíd.

— Megmondom, drágám. Maga azt az asszonyt nem szereti. Amitől szenved, az nem féltékenység, hanem a megcsúfolt hímállat természetes felhördülése. Próbáljon megnyugodni és gondoljon sokat énrám. Én türelemmel várok.

— De nem haragszik rám?

— Ó, csacsi. Maga most beteg. Szabad egy betegre haragudni?

Keze símogatta a férfi kezét. És mosolygott. A férfinak könnyes lett a hálától a szeme. De másra, mint a volt asszonyra, nem tudott gondolni. Pedig a kitűzött esküvőhöz már csak két hét hiányzott. S ő már tízszer felvette a telefonkagylót, hogy volt feleségét felhívja, de egyelőre volt ereje a kagylót visszarakni.

V.

Nem hívta fel az asszonyt, de az hívta fel őt.

— Beszélni szeretnék veled, — mondotta a rég nem hallott hang, — életbevágó ügyben.

A kagyló remegett a kezében, mialatt a találkát megbeszélték. Magda nem akart nyilvános helyen találkozni. Ragaszkodott hozzá, hogy volt férje látogassa meg őt. Még aznap délután. Anna, akivel együtt ebédelt, nyugodtan fogadta a hírt.

— Jól tette, hogy belement ebbe a beszélgetésbe. Csak hasznos lehet tisztázni a dolgokat.

Tekintete nyilt volt, szilárd és jóságos. Balogh mégis úgy érezte, mikor volt felesége lakásán becsengetett, mintha életében először menne lopni. Magda az új Lipótvárosban lakott, olyan garszonlakásban, mely kicsi volt ugyan, de minden tárgyáról kiabált a méregdrága fényűzés. Ő maga szebb volt, mint valaha. Balogh szeretett volna azonnal a torkának esni, hogy faggassa. De türtőztette magát. Az asszony feltűnő nyájassággal fogadta, kedvenc cigarettáját rakta eléje s odagyujtott a teáskanna alá.

— Nem haragszol, — mondta aztán, — ha ledőlök. Meghűltem és tulajdonképpen feküdnöm kellene.

Végignyult a rekamién és a férfinak közvetlen maga mellett mutatott helyet.

— Nézd, én napok óta gondolkozom rajta, hogyan kezdjem a mondókámat. Nem tudtam semmit kitalálni. A pillanatra bíztam. És most...

Itt abbahagyta és minden átmenet nélkül sírni kezdett. Oldalt fordult, zsebkendőbe temette arcát. A férfi komoran, szívdobogva nézte a kereveten rázkódó pompás termetet. Hallgatott és várt.

— Ne sírj, hanem beszélj, — mondta végül.

Az asszony felemelte könnyben úszó arcát. Alázatosan fordult a férfi felé, mint a rimánkodó kisgyerek. És a keze után nyult.

— Pali, bocsáss meg nekem. Én rájöttem, hogy nem tudok nélküled élni. Vegyél vissza.

Aztán a férfi másik kezét is megragadta, közelebb tolta magát, fejét odatette a férfi térdére, onnan nézett fel és sírva ismételte:

— Vegyél vissza... vegyél vissza... nem tudok nélküled élni...

Balogh eltolta a fejét és a két kezét. Felállt. Mély lélegzetet vett. Elérkezett az ő órája.

— Úgy. Nem tudsz nélkülem élni. És hogyan jöttél rá erre a bámulatos dologra, hogy szeretsz?

— Mindig csak téged szerettelek! — kiáltotta sírva az asszony.

— Úgy. Mindig csak engem. És a háziorvos? És a színész? És a vén valutás, akivel a Tátrába utaztál? És a tennisz-tréner? És a többi?

Lihegett. Az asszony egyszerre felült a kereveten. Felháborodva felelt.

— Megőrültél? Honnan veszed ezeket a képtelenségeket? Lehet, hogy kacérkodtam ezzel is, azzal is, de nem csaltalak meg soha. Akármire megesküszöm.

Balogh dúltan kezdte felsorolni részletes vádjait. Egy perc multán már benne voltak a legapróbb emlékek felhánytorgatásában. Baloghból ömlött a vád, az asszonyból ömlött a tagadás és esküdözés. A csillagot leesküdte az égről. Nyilvánvaló ellentmondasokba gabalyodott, de vakmerően újabb hazugságokkal vágta ki magát. S mialatt így tépték egymást és feleseltek s mialatt az asszony az ölelésre vágyódó szerelmes nőt játszotta, a férfi azon vette magát észre, hogy semmi oka érvelnie és kiabálnia, hiszen már teljesen nyugodt. Önérzetének kínzó férfisebére áldott balzsam került: ez a sírva rimánkodó és vergődő asszony, ahogy itt megalázkodott és kínálta magát, megadta teljes elégtételét.

— Drágám, — mondta egyszerre olyan hangon, mintha egész más ember állott volna az ő helyére, — ennek a sok beszédnek semmi értelme. Nekem sok a dolgom. Azonkívül vedd tudomásul, hogy szeretek valakit és két hét mulva elveszem.

Az asszony nem adta fel a harcot. Letérdelt a férfi elé, úgy sírt, majd végigvetette magát a szőnyegen. De ennek szeméről már lehullott a hályog. Látta mindenben a szándékosságot. Az asszony úgy terült el a földön, hogy nagyon szép lába térden fölülig fedetlen maradjon. És Balogh úgy tekintett le rá, tárgyilagosan tünődve, mint egy képeslap rejtvényére: vajjon mi ütött ehhez az asszonyhoz, hogy hozzá akar jönni feleségül? Ez is mindjárt kiderült. Az asszony, aki jól tudta, hogy volt férjét hiú

lovagiasságán keresztül legkönnyebb megfogni, sírva tért át helyzetének súlyos voltára:

— Most taszítasz el, éppen most, mikor legnagyobb szükségem volna rád. A szüleimmel összevesztem, nincsen senkim a világon. Csak te.

— Miért kellett összeveszned, mikor tőlük függesz? Miért nem költöztél hozzájuk? Különben mit is kérdezem: mert itt kényelmesen fogadhatod a szeretőidet.

— Nem igaz, nem igaz, nem igaz! Nincsen senkim! Csak téged szeretlek, senki mást, a baj az, hogy későn jöttem rá. A szüleimhez nem költözhetem, mert kisebb lakásba mennek ők maguk is.

A férfi felfigyelt. Most már mosolyogni is tudott magában, mint a vizsgálóbíró, aki kiszedte a naiv vádlott titkát. Tovább beszéltette az asszonyt. Kitűnt, hogy a behozatali céget súlyos veszteségek érték. A Schweiger-vagyonnak nagyon össze kell húznia magát. A balsikerű spekulációk nem végződtek ugyan teljes bukással, de az öreg Schweigernek majdnem elülről kell kezdenie mindent. Balogh csendesen bólogatott a keservesen siránkozó, részvétért kolduló panaszokra. Aztán egyszerre felállott és megnézte az óráját.

— Szent Isten, — mondta könnyedén, — félötkor jöttem ide, és most negyedtíz. Nekem mennem kell.

Az asszony felegyenesedett és ott állott előtte.

— Szóval? — kérdezte remegő szájjal.

— Szóval két hét mulva esküszöm, drágám

— Egy cseppet sem szeretsz? Nem félsz, hogy megölöm magam?

— Nem szeretlek, drágám, és nem félek. A szemrehányásaimat felejtsd el. Azzal, hogy itt elkiabáltam a vádjaimat, már túl is vagyok valamennyin. Isten veled.

Az asszony lerogyott egy karosszékbe és szívettépő zokogásra fakadt. Ő sarkon fordult és elment. A tea alatt, amelyet teljesen elfelejtettek, már rég kialudt a borszeszláng.

Az utcán sültgesztenyét vásárolt Annának. Holtfáradtan, de vidáman állított be hozzá.

— Ne mondjon semmit, szívem, — szólt Anna ragyogva, — mindent látok az arcáról.

VI.

Magda még kétszer kereste telefonon. Ő nem ment a készülékhez.

Két hét mulva megesküdtek. Nászútra Párizsba mentek, ott ilyen téli időben alig lézeng valaki. Aztán két hét mulva beköltöztek a rózsadombi kislakásba. Megkezdődött házaséletük. Úgy örültek együttes óráiknak, mint két gyerek. Minden hétfőn és csütörtökön az öreg Márkus náluk vacsorázott. Zabolátlan jókedvüket szabadjára eresztették, néha a torkuk fájt a kacagástól. Ilyen boldog egyhangúságban teltek hónapjaik.

Két nagy esemény ugyanazon a napon érte őket. A férfi is hírt hozott, az asszony is. A férfi hivatalos

írást húzott elő: elvált felesége beperelte havi háromszázötven pengő tartásdíjért. Anna pedig orvosnál járt; az orvos megállapította, hogy gyermeke lesz.

Az egyik hír boldogsága sokszorosan felülmulta a másik hír gondját. De ügyvéddel azért mégis kellett beszélni. Képtelenségnek látszott, hogy Magdának ebben a helyzetben pénzre legyen igénye. Az ügyvéd azonban a fejét csóválta. A per kimenetele kétségtelen, itt fizetni kell. A válást a férj hibájából mondták ki, az asszony fenntartotta anyagi igényeit. A bíróság kétszáz pengő körüli összeget minden valószínűség szerint meg fog ítélni.

Ők tehát leültek számolni. Ebben a két szobában nem maradhattak, a születendő gyerek miatt legalább három kellett. A harmadik szobát még be kellett rendezni. Az életbiztosítást tovább kellett fizetni, az öreg Márkust sem hagyhatták támogatás nélkül. A valószínűleg fizetendő kétszáz pengő tartásdíj levonása után marad ötszáz pengő Ebből minderre nem telik. És jön a gyerek. Balogh kétségbeesve meredt a papirosra, amelyre ezeket a tételeket felírta.

— Nincs semmi baj, — mondta Anna, — egyszerűen visszamegyek az ügyvédi irodába.

A férfi hevesen tiltakozott. De Anna kimutatta, hogy ezt elkerülni lehetetlen. Még így is nehéz lesz, mert az ügyvédi irodában éppen ezt a kétszáz pengőt keresheti meg. Az eddigi háztartási egyensúlyt így is meg fogja terhelni a gyerek. Balogh kénytelen volt engedni. De elhatározta, hogy ő is keres

valami külön munkát. Így is tettek. Annát az ügyvéd kitörő örömmel vette vissza, férje talált egy jótékony egyesületet, amelynek állandó könyvelési tanácsadóra volt szüksége, ez negyven pengőt jelentett havonta, nem túlságosan sok munkával.

A tárgyalás is enyhébben folyt le, mint ahogy az ügyvéd jósolta. Magda nem köszönt vissza volt férjének. Eskü alatt vallotta, hogy szüleitől nem kap több segítséget, noha kétségtelen volt, hogy valamennyit még mindig kap. Az ügyvéd mindenáron fel akarta tenni a kérdést, hogy egy külföldi hatalom itteni követségének egyik tisztviselője vajjon nem járul-e hozzá az elvált asszony háztartásához, de Balogh ezt a kérdést nem engedte feltenni. A bíró, élesnézésű, rosszkedvű, igen eszes ember, átlátta az egész helyzetet. Megítélt havi százötven pengő tartásdíjat, miután Magda szerfelett nyájas mosolyaira szoborszerű merevséggel felelt. A felperes és ügyvédje összesúgtak, majd kijelentették, hogy nem fellebbeznek. Az ítélet jogerős lett, Magda nem nézett volt férjére, szépsége délceg pompájában kivonult. Balogh a telefonhoz sietett.

— Százötven, — újságolta a telefonba, — és még hozzá jogerős. De nem ez a fontos, hanem az, angyalom, hogy jól érzed-e magad.

— Rémesen, — szólt a nevető válasz, — úgy émelygek, mint a lakodalmas kutya.

És mind a ketten belekacagtak a telefonba.

VII.

Két hónappal a gyerek születése előtt Annát a főnöke — pótdíjazás ellenében — ott tartotta különórára, a leendő apa tehát ugyanerre az estére tette a jótékony egyesület könyvvizsgálatát. Mindkettejük munkája igen soká tartott, már volt hajnali két óra, mikor Anna kilépett a Személynök-utcai ház kapuján, hogy csatlakozzék ott álldogáló férjéhez. Egymás karjába kapaszkodva elindultak a nyári éjszakában a Margithíd felé. Kölcsönösen eldicsekedtek külön keresetükkel. Lassan lépkedtek, Anna járása már nagyon elnehezedett. De taxira sajnálták a pénzt.

— Ez furcsa helyzet, — mondta Balogh, — hiszen tulajdonképpen te tartod a volt feleségemet.

— Igen, a dolognak van valami humora. Szinte azt mondhatnám, hogy megéri.

Néhány lépést szótlanul mentek. Aztán a férfi megszólalt:

— Boldog vagy velem?

— Kimondhatatlanul, — felelt az asszony.

Mikor a szigetre vezető hídághoz közeledtek, a férfi hirtelen megszorította az asszony karját és lassított. Anna kíváncsian felfigyelt.

— Ez ő, — súgta Balogh.

Hangos és vidám társaság jött a sziget felől. Két szmokingos úr és egy hölgy. Nagy, nyitott magánautó követte őket. Nyilván szellőzni akartak a mulatozás után, gyalog jöttek végig a szigeten. De

itt megelégelték. Az autó megállt. A hölgy pezsgősen kacagott, olyan hangon, amellyel csiklandós megjegyzésekre szokás válaszolni.

A házaspár folytatta útját. Balogh kivonta karját az Annáéból, hogy mendegélés közben átölelje a vállát.

— Lassan, lassan, — mondta halkan, — még fel kell kutyagolni a Rózsadombra.

— Nem baj, szívem. Annyit ültem, hogy most jól esik a járás. Csak az a baj, hogy alig alszunk valamit.

A hátuk megett most haladt el a magánkocsi. Utasai elég hangosak voltak. A hölgy kéjesen kiáltotta:

— Jaj, fiúk, ez remek volt. Még sohasem mulattunk olyan jól a Grillben, mint ma este.

Aztán a kocsi puha zaja eltűnt az éjszakában. A házaspár egy szót sem szólt hazáig. Otthon a hegyén-hátán állott minden: úgy volt, hogy két nap mulva költöznek. A háromszobás lakásba. Úgyszólván mindent becsomagoltak már.

— Meginnék egy konyakot, — szólt a férfi.

— Remek ötlet, — felelt vidáman az asszony, — esküszöm neked, hogy éppen most kivántam meg.

De a konyakos üveg fenekén már alig lötyögött valami. Az após tegnap este megitta. Mégis, két félpohárkára való telt belőle. Koccintottak, tündökölve egymás szemébe néztek, megitták. Aztán a férj

magához vonta az elformátlanodott termetet. Megcsókolták egymást. A csók után Anna elnevette magát.

— Mit nevetsz, te korhely?

— Még sohasem mulattunk olyan jól a Grillben, mint ma este.

OSZK

A FEKETE BIKA

Tegyétek egymás mellé a feketét és ezüstfehéret. Úgye szép? Hát ilyen volt a nagymama.

Ilyen szép nagymamát egyhamar nem is látott az ember. Nyolcvan esztendejével nem érte utól a kor esettsége. Finom kis termete olyan volt, mint egy tizenhatéves leányé; bokája, amely ötven-hatvan évvel ezelőtt fürgén forgott a füredi Anna-bálokon, fürgeségét ugyan nem, de vonalait most is megtartotta. Mindig fekete ruhát hordott, még pedig úgy hordta, ahogy ápoltságukra és eleganciájukra sokat tartó asszonyok tudnak ruhát hordani. Különös gondot fordított a hajára. Dús haja volt még mindig és teljesen fehér. Úgy ápolta, mint valami műtárgyat. Ez volt egyetlen költekezése, de erre nem sajnálta a pénzt: minden héten kihozatta magának a városból a birtokra a hölgyfodrászt. De olyan is volt a nagymama haja mindig, mint egy képzőművészeti alkotás. Aki vendég jött, egész biztosan megjegyzést tett rá. És hajviseletén kívül kezére is, mert különös, érdekes keze volt a nagymamának: mintha nem is élőlénynek lett volna a keze, hanem valami életnagyságú, elefántcsontból való szobornak.

Ilyen volt a nagymama külseje. A belsejéről azonban nem lehetett ilyen gyorsan véleményt for-

málni. Hogy mindig derült kedélyű, azt tudhatta és láthatta bárki. De amellett, bár nyájas és nyiltnak látszó volt mindenkihez, mindig ott bujkált valami a mosolyában, amivel nem lehetett tisztába jönni. Ha kényes és főbenjáró családi dolgok merültek fel, ő rendesen visszavonult a maga véleményével.

— Nem szólok bele, édes fiam, az ilyen vénaszszonynak nincs is már szava. Csináljatok, ahogy legjobbnak látjátok...

De a szeme sarkában megcsillant valami, amiből látszott, hogy magában nagyon is gondol valamit. Csak hetek mulva sült ki, hogy vagy írt valakinek levelet, vagy beszélt valakivel, vagy a bankot előre értesítette soron kivüli igényekről. Ilyenkor buzgón és hangosan akartak neki hálálkodni, de ő ártatlan arcot vágott és a hálát elhárította. Semmi módon nem akarta elismerni, hogy a helyzet ismeretében intézkedett.

— Tiszta véletlen volt, édes fiam, hogy írtam Gyuriéknak. Örülök, hogy ilyen jó következményekkel járt, de tisztára véletlenül írtam nekik. Az ilyen vénasszony csak tesz-vesz, írdogál. Néha rossz sül ki belőle, néha jó.

Így aztán leszerelte a hálát is, de meg elejét vette annak is, hogy bárki féltékeny legyen a befolyására. Mert a ház ura, Bertók Miska, igen fontos ember volt az egész rokonságban. Csak ő volt gazdag és a szegény rokonok egész serege igyekezett kedvében járni. Mihály-napkor annyi hímzett házisapka és kézzel festett díványpárna érkezett Tabódra, a

kastélyba, hogy a sok kacatot már nem is tudták hová rakni.

Egy ilyen díványpárna körül is volt a nagymamának egy nevezetes esete. Úgy történt a dolog, hogy Menyhárt Sári, a szegény rokon, erősen köhécselt és Miskától kapott egy kis anyagi segítséget, hogy elutazhasson Abbáziába. Elutazása előtt hálája jeléül díványpárnát küldött Tabódra. Aztán elment. Lent Abbáziában megtörtént vele a mesebeli csoda: megismerkedett egy fiatal dúsgazdag olasszal. Az olasz beleszeretett és megkérte a kezét. Menyhárték egyszerre felszökkentek a hetedik mennyországba. Bertók Miska is nagyon örült, mert ez az olasz fiatalember egy milánói húsbehozatali konszern elnökének volt a fia, Bertók Miska pedig már évek óta azon mesterkedett, hogy mint a vidék legnagyobb birtokosa és főállattenyésztő, valami nagy szállítási lehetőséget üssön nyélbe a Zarándmegyei Takarékpénztár részére, ahol ő volt az igazgatóság elnöke s a részvények hetven százalékának tulajdonosa. Egy szép napon Sári bejelentette, hogy ki fog látogatni Tabódra a vőlegényével, aki a Sári szüleinek megismerése céljából Magyarországra érkezett.

— Eddig elég kurtán-furcsán kezeltük ezt a Sárit, — mondta Bertók Miska a feleségének, — de most úgy bánjunk vele, fiacskám, mint a hímes tojással!

— Bízd csak rám, — felelte Elza, — olyan kedves leszek hozzá, hogy el fog olvadni.

Ez kicsit vakmerő fogadkozásnak tetszett, mert ország-világ tudta, hogy Sári a világ legbizalmatla-

nobb, legsértődőbb, legnyafkább lánya. Isten csodája hogy az olasz beleszeretett. De hát ki tudná a férfiak gusztusát megmagyarázni? Van, aki az ilyen nyafkát szereti.

Megérkezett Sári csakugyan a vőlegényével Elég jóképű legény volt az olasz, mindenkinek tetszett. Ott ültek nagy családi karéjban és franciául társalogtak, miközben Jenő bácsi, a háznál hónapok óta vendégeskedő öreg haszontalan, valóságos megdicsőülését élte, mert azt meg kellett hagyni, hogy remekül tudott franciául. Egyszercsak Sári, aki fürkésző pillantásaival folyton csak azt kereste, min lehetne megsértődni, így szólt kesernyésen és gyanakodva:

— Nem látom sehol azt a szerény kis díványpárnát, amit Miskának csináltam. Ha nem tetszett nektek és kidobtátok, azt nem csodálom. Nem akartam nagyon értékes ajándékot adni, inkább csak jelét akartam adni egy kis szeretetnek és gyengédségnek, abban a reményben, hogy szívesen fogadjátok.

Valóságos szónoklat volt ez, fulánkok és csalán-csípések jól felépített sorozata. Az egész család megdermedt tőle. Hiszen nagyon egyszerű lett volna azt válaszolni, hogy itt a díványpárna, a szalon legfeltünőbb helyén, tessék. Csakhogy ezt nem lehett válaszolni. Mert Elza a díványpárnát azonmód, ahogy megérkezett, felküldte a temérdek lim-lom közé a padlásra. A párna nem volt sehol. Kínos csend követte Sári kérdését, az olasz ellenséges indulatú kíváncsisággal várta, mi lesz. Ekkor megszólalt a nagymama.

— Nekem kell bocsánatot kérnem, édes fiam. Úgy tetszett nekem az az édes kis párna, hogy addig könyörögtem Elzáéknak, amíg átengedték az én szobámba. Ott tartom feltűnő helyen, hogy mindig lássam. Mondhatom: Elza alig akart megválni tőle. De most már nem adom vissza. Gyertek, nézzétek meg. Úgyis számot tartok rá, hogy engem is meglátogassatok.

Már fel is kelt a nagymama, már vonult is át az egész társaság a kastély túlsó végébe, ahol a nagymama lakott. Sári szeme vészes villámokat szórt. Látszott rajta a mohó remény, hogy a párna mégsem lesz ott, remekül meg lehet majd sértődni és az olasszal együtt hűvösen elvonulni. De a párna bizony ott volt. A legfeltűnőbb helyen. Elza, akinek egy hegyóriás esett le a szívéről, azonnal feltalálta magát.

— Milyen szép párna, igazán. Ha nem a nagymamáról volna szó, most rögtön visszakérném...

Így történt, hogy a Sári látogatása baj nélkül végződött, sőt mikor Miska és az olasz tea után félrevonultak egy kicsit beszélgetni, másfél óra lett a kis beszélgetésből. Azóta a Zarándmegyei Takarék javában szervez egy hatalmas állatkiviteli akciót. Mikor Sáriék elmentek, a család neki esett a nagymamának.

— Nagymama, maga valóságos istenáldás a háznál. Mikor hozatta le a padlásról azt a ronda párnát?

A nagymama csodálkozó arcot vágott.

— Ma délelőtt, lelkem. Tiszta véletlen, hogy éppen ezt választottam. Úgy történt a dolog, hogy megakadt a szemem azon a kopasz díványomon és

eszembe jutott, hogy van párna a padláson elég. Felmentem az öreg Flóriánnal, hogy segítsen keresni. Majd kitörte a lépcsőn a nyakát. Nem való az már semmire. Minek is él már az ilyen öreg?

Senkisem jegyezte meg erre, hogy a hatvanéves Flórián inas nyugodtan a fia lehetne a nagymamának. Ünnepelték a nagymamát és már nem tudták kitalálni, hogyan hízelegjenek neki.

De mindez csak afféle fecsegés volt eddig, nem maga a történet. A történet a fekete bikáról szól. Arról a fekete bikáról, amellyel a nagymama álmodott. De hogy ez elmondódjék, ahhoz előbb még Kátay Pistát is be kell mutatni.

Kátay Pista nemrég telepedett meg a szomszédban. A diplomáciánál szolgált eddig, de meghalt egy vénkisasszony nagynénje és ráhagyta a birtokát. Kátay Pista hazajött gazdálkodni. Amint illik, meglátogatta a szomszéd úricsaládokat és így a tabódi kastélyba is eljött Bertókékhoz.

Csak a vak nem látta, hogy Elza asszony a legelső pillantásra veszedelmesen megtetszett neki. Rögtön meglátszik az, hiába is titkolná valaki. Pár nap mulva már megint ott volt.

— Erre jártam, — mondta könnyedén, — gondoltam, hogy már csak nem kerüllek el benneteket.

— Nagyon örülünk bármikor, ha jössz, — felelte Miska, de egy kis felhő suhant át a homlokán.

És attól fogva igen gyakori vendég lett Kátay Pista. Elza tisztességéhez nem fért szó, de most nagyon meglátszott rajta, hogy tetszik valakinek. Megváltoztatta a frizuráját. Már pedig az újkori példa-

szó szerint ez rosszat jelent. És egy napon elérkeztek oda, hogy Kátay Pista szerelmet vallott. Elza pedig elkomolyodva így felelt:

— Megkérem magát valamire. Ne jöjjön többet hozzánk. Én boldog házaséletet élek az urammal, maga pedig nyugtalanít engem. Ígérje meg, hogy nem jön.

— Nem ígérem. Nem bírom ki maga nélkül.

Tovább nem folytathatták, mert Miska arra jött. Ügyesen átugrottak egy más témára, mintha azt folytatták volna.

Két nap mulva Miska bejelentette a családnak, hogy hirtelen el kell utaznia Milánóba. Az állatkiviteli üzlet már majdnem kész, az utolsó tárgyalást kell még lefolytatni az olaszokkal. Örömmel ujságolta ezt Miska, elégedetten dörzsölte a kezét hozzá. Aztán izent a sofőrnek, hogy álljon elő, be kell mennie a városba.

Ahogy bement, egy jó negyedóra mulva megszólalt a telefon. Szilfamajor kereste Elza nagyságos asszonyt. Szilfamajor volt a Kátay birtoka. Elza keze megremegett egy kicsit, mikor felvette a kagylót.

— Hallgasson ide, — mondta Kátay, — most találkoztam Miskával, a házam előtt ment el. Mondta, hogy utazik. Én pedig bejelentem magának, hogy szerdán délután átmegyek Tabódra.

— Nem, ne jöjjön, az uram nem lesz itthon, nem fogadhatom.

— Át fogok menni. Ez így van megírva a sors könyvében. Legyen a kiserdő szélén, ha a kastélyban nem akar fogadni.

Elza védekezett, tiltakozott, könyörgött. És végül azzal tette le a kagylót, hogy találkája van Kátayval a kiserdő szélén szerdán délután, férje indulása után másfél órával. Megsimította a homlokát, alig állt a lábán. Tíz évi házasélet után először adott találkát idegen embernek. Még hozzá rettenetes könnyelműen. A tabódi pusztán gyakran kihallgatják a telefont. És most, itt, itthon is hallhatta valaki, amit beszélt.

Rémülten nézett át a másik szobába. Ott volt a nagymama, de mélyen aludt a nagy karosszékben.

Elza megkönnyebbülten lélegzett fel. Lábujjhegyen ment ki.

A két nap gyorsan eltelt. Elérkezett a szerda. És szerda délelőtt a nagymama különösen kezdett viselkedni. Máskor olyan jókedvű volt így délelőtt, hogy szinte csicsergett, mint a madarak. Most roppant leverten mászkált a szobákon keresztül, mint az őszi légy. Eleinte nem vetettek rá ügyet, mert csomagoltak és a családfő külföldi utazásának izgalma töltött el mindenkit. De Miska végre mégis csak észrevette, hogy a nagymama megbújik egy sarokban és csendesen pityereg.

— Nagymama, a jó Isten szerelmére, bántotta valaki?

A nagymama egy negyedóráig hagyta magát faggatni, aztán sírva kibökte:

— Rettentő baj fog történni a családban. Fekete bikával álmodtam. Ez életemben csak háromszor fordult elő eddig. Kétszer vasúti szerencsétlenség következett be még az nap, egyszer pedig a Lenke gyereke

torokgyíkot kapott. És te most elutazol. Rettenetes. Én nem tudom, mit csinálok, én elemésztem magam, olyan izgatott vagyok.

Miska komolyan dühös lett a nagymamára. Próbálta meggyőzni, próbálta vigasztalni, próbálta babonás voltát kigúnyolni. Nem használt semmi. A nagymama egyre jobban sírt. S a háttérben sápadtan, némán, izgatottan várta a fejleményeket Elza.

Az autó már előállott, mikor Miska nagyot káromkodott és földhöz vágta a kalapját mérgében. Mindjárt ment is a telefonhoz, hogy táviratot diktáljon Milánóba. Lemondott az útról. Majd ha nagymama lecsillapodik. Elza görcsös mosolyt erőltetett az arcára. Úgy járt kelt, mint a holdkóros.

Miska tehát nem utazott el. Ebédnél Flórián, az öreg inas, kiszolgálás közben beleakadt ügyetlen lábával a szőnyegben és önkéntelenül belekapaszkodott a legközelebbi tárgyba, hogy végig ne zuhanjon a földön. Ez a legközelebbi tárgy a nagymama feje volt. Flórián inas öt ujjal markolt bele a nagymama gyönyörű frizurájába és egy pillanat alatt szénaboglyává kócolta. Mindenki ijedten ugrott oda. Csak a nagymama maradt nyugodtan. Diadallal kiáltotta:

— Úgye mondtam, hogy szerencsétlenség fog történni! Ezt jelentette a fekete bika.

Miska nagyot nyelt. Dühös volt, de nem szólt semmit. Ha már itthon rekedt, elhatározta, hogy a mai délután pihenni fog. Ki sem megy a gazdaságba. Elza is otthon maradt. Így telt el a nap.

Este a vacsoránál megszólalt Miska:

— Ne telefonáljunk Kátaynak? Lehetne egy bridget csinálni.

— Nem, — felelte gyorsan Elza, — maradjunk ma este magunk között.

Aztán kissé habozva hozzátette:

— Különben sem szeretem, ha sokat jár ide. Megvagyunk mi magunknak is.

Hálásan nézett a nagymamára. De a nagymama látszólag nem figyelt rá. El volt foglalva egy darab birsalmasajttal. Roppant szerette a birsalmasajtot

A FÉRFIAK GAZSÁGA

Elmentem Sándor barátomhoz, a híres zeneszerzőhöz, akivel valami hivatalos dolgom volt. A hivatalos dologgal hamarosan végeztünk. Akkor elkezdtünk magánügyekről beszélni.

— Mária nincs itthon? — kérdeztem.

— Még kérdezed? Ha itthon volna, már rég bedugta volna az orrát. Hiszen ismered. Borzasztó az, barátom, hogy egy asszony így a nyakára üljön az embernek. Más előtt a szemem kisülne erről beszélni, úgy szégyellem, de előtted beszélhetek, te ismered a részleteket. Elszámoltat, barátom, akárcsak a szakácsnét. Folyton kikutatja, hogy mennyi pénzem van, számon tartja, hogy előző nap mennyi volt, és akkor elkezd faggatni, hogy hová tettem hat pengőt, merre jártam, mit csináltam. A leveleimet felbontja, pedig ez ellen évek óta kézzel-lábbal tiltakozom, de az sem használ, ha válással fenyegetődzöm. Elkezd sírni, jelenetet csinál, szalad az anyjához panaszkodni, de másnap reggel megint felbontja a leveleimet. Ha hallja, hogy telefonon beszélek, azonnal bejön ide és hallgatja Még a másik kagylót is felveszi.

— Miért nem állsz a sarkadra?

— Ugyan, ne beszélj, hát lehet? Ha elkezd kiabálni, zeng a ház. Én pedig útálom a lármát. Inkább elhallgatok és hagyok mindent a régiben. Rémes élet, ez öregem És az érdekes benne az, hogy ezzel a tűrhetetlen diktatúrájával éppen az ellenkező hatást éri el. Ha nem csinálná ezeket a dolgokat, nekem eszem ágában sem volna a tilosba járni. De a zsarnokság fellobbantja bennem az érzést, hogy csak azért is.

— Micsoda? Te a tilosban járkálsz?

— Meghiszem azt. Ebben a házban reggeltől estig mennydörög a Mária veszekedése, ha itthon van. Órákon keresztül. Én csak hallgatom. De magamban kajánul azt gondolom: beszélhetsz, kiabálhatsz, csaphatod a könyveket a földhöz, rombolhatsz, én megbosszúlom magam.

— Te, Sándor, vigyázz, rajtavesztesz.

— Ne félts te engem.

Igen nagyon elbámultam Sándoron Mindnyájan úgy ismerjük, mint rabbilincsen nyögő, moccanni sem merő férjet, aki feleségétől való rettegésében a földre süti szemét, ha női lény jön szemközt az utcán. Mert azt is meg kell mondanom, hogy rettenetesebb, házsártosabb, erőszakosabb sárkányt keveset hordott hátán a föld, mint a Sándor felesége.

Ahogy így beszélgettünk, megszólalt a telefon. Sándor közömbösen felvette a kagylót, de az első szavak után titokzatosan felragyogott az arca. Izgatottan intett a szemével, hogy vegyem fel a másik kagylót. Felvettem és hallgattam a beszélgetést. Női hang.

— Szóval nem mondja meg, hogy ki beszél? — fuvolázta Sándor.

— Találja ki.

— Ismerem?

— Látásból.

— Személyesen nem?

— Egyelőre nem. De remélem, hogy meg fogunk ismerkedni. Most csak azért telefonálok, mert meg akarok köszönni valamit. Műkedvelő versenyt rendeztünk és én nyertem az első díjat a maga dalával, a Szeptemberi lombokkal. Imádom ezt a dalt.

Sándor majd hogy el nem olvadt a telefonnál.

— Nem énekelné el nekem is?

— Majd ha egyszer megismerkedünk.

— És az mikor lesz?

— Ki tudja kiszámítani a véletlent? Lehet, hogy holnap, lehet, hogy öt év mulva.

— Maradjunk a holnapnál. Hol lehetne látni magát?

— No nem, ott még nem tartunk. Elvált asszony vagyok, de azért tudok vigyázni magamra. Találkát nem adok. Bízom a véletlenben. Úgyis lesz majd egy kérésem magához.

— A legnagyobb örömmel, mindent, amit megtehetek. Mi az a kérés?

— Természetesen egy kis protekció. Színésznő szeretnék lenni. Mindenki dícséri a hangomat és hogy elég csinos vagyok, azt magamtól is tudom.

Sándor izgatottan fészkelődött a széken, kezében bizonyára forró lett a hallgató.

— Nem lehetne azt a véletlent egy kicsit kormányozni? Mit csinál holnap délután?

Az egész beszélgetést szó szerint nem iktatom ide. Az ismeretlen hölgy jó darabig kérette magát, aztán mégis belement abba, hogy másnap délután félhatkor találkozni fognak a Vörösmarty-téren az autóbuszállomásnál. Az nem feltűnő és mindjárt fel lehet ülni valamelyik kifelé induló kocsira.

Bámultam a Sándor vakmerőségét. De ő csak nevetett.

— A szükség, — mondta, — megélesíti az ember eszét. Mária jól tudta, hogy útálok elmenni a Zene és Művészet szerkesztőségébe, pedig onnan mindig pénz jár. Ma este megbeszélem Kendével, a szerkesztővel, aki régi és hű cinkosom, hogy hívjon oda holnap délutánra értekezletre. Máriát fogja a telefonhoz kérni, hogy beszéljen engem rá. Én majd vonakodom. Mária végül botrányt fog csapni, hogy menjek el. Így aztán elmegyek a Vörösmarty-térre. Este hazahozom Máriának a pénzt a titkos alapból. Van nekem eldugva pénzem. Hja, barátom, nem könnyű az élet.

— És nem félsz, hogy egyszer rajtakap?

— Gondolok én mindenre. Tavaly egyszer volt egy ugyanilyen találkám. Mária valahogy megneszelt valamit és gyanakodott. Mit csináltam én erre? Előző nap írtam Máriának egy névtelen levelet. „Ha tudni akarja, hogy az a jómadár férje mit csinál a háta mögött, menjen el ma délután ötkor a Ferenc-körút huszonötös számú házba és várakozzék a kapu alatt. Csinos dolgokat fog látni." Reme-

kül sikerült. Mária ott várt egy idegen ház kapualjában öttől nyolcig, mialatt én a szigeten voltam. Mikor hazajöttem, még nem volt otthon. Utánam érkezett. Édesdeden kérdeztem tőle, hogy mit csinált délután, erre majd megfúlt a méregtől, de nem szólt semmit.

Még intettem Sándort, hogy ne ugráljon nagyon, mert megjárja, aztán búcsúztam. Az ajtóban hirtelen eszembe jutott valami.

— Te, Sándor, — mondtam hirtelen visszafordulva, — ez csapda.

— Micsoda?

— Gyanakszom, hogy ez az előbbi telefon nem tiszta dolog. Nincs ebben a Mária keze? Szép lesz, ha holnap délután ő fog várni a Vörösmarty-téren és eltöri a fejeden a napernyőt.

Sándor meghökkent. A lehetőség előtte sem látszott kizártnak. Súlyos tépelődések közepette hagytam ott, miután felkértem, hogy Máriának adja át kézcsókomat.

Másnap este tiszta véletlenségből találkoztam Sándorral egy autóbuszon, amely a Hűvösvölgy felől robogott a városba. Sándor ott állt a perronon. Mikor felléptem a kocsira, arca felragyogott.

— Szervusz! Remek volt! Micsoda menyecske! Mostanig sétáltam vele. Elragadó teremtés!

— Te mégis el mertél menni a találkára? Olyan vakmerő voltál?

— Nem vakmerőség kell ahhoz, hanem ész. Idenézz.

A kabátja külső zsebéből kihúzott egy cédulát és ideadta. Ez volt ráírva: „Drága Máriám, ne nézz engem olyan szamárnak. Nagyon jól tudtam az első perctől kezdve, hogy be akarsz ugratni. Igenis, eljöttem a találkára, hogy ezen a cédulán megmondjam neked büntetésből: pukkadj meg".

— Mi ez? — kérdeztem.

— Nem érted? Ha Mária csakugyan csapdába akart volna csalni és ő várt volna az autóbusznál, egyszerűen a kezébe nyomtam volna ezt a cédulát és ott álltam volna diadalmas ártatlanságom fényözönében. Ez most már nem kell.

A cédulát összegyűrte és kidobta az utcára.

Az egész történetet csak azért mondtam el, hogy a hitvesek szemét felnyissam. Mert a férfiak gazsága határtalan. Kivált, ha zsarnoksággal provokálják.

FIRTOS TRAGÉDIÁJA

Mialatt dolgoztam, levelet hoztak be hozzám. Sóhajtva tettem le a tollat és nyultam a levél után. Jól ismerem az ilyen leveleket. Úgy kezdődnek, hogy „igen tisztelt kedves barátom, melegen ajánlom jóindulatodba soraim vivőjét". A sorok hozójának állásra van szüksége, de sürgős anyagi támogatásról is szó van. Az ember mély részvéttel hallgatja végig a sorok hozóját, aztán tudomására hozza, hogy részint állás nincs, részint az anyagi támogatásról sem lehet szó — sajnos — akkora mértékben, amennyire a sorok hozója szeretné. Ekkor következik aztán, hogy az ember megkapja azt a két mondatot, amellyel a világból ki lehet üldözni. Az egyik mondat az igényelt száz pengőre vonatkozik.

— Mi az önnek? — veti oda a sorok hozója és körülnéz a dolgozószobában, amelyben azelőtt néhány perccel az államhatalomnak adóhátralékra hivatkozó képviselője tekintett körül, sőt erről jegyzőkönyvet is vett fel.

A másik mondat az állásra vonatkozik. A sorok hozója könnyedén azt jegyzi meg:

— Önnek az egy szavába kerül.

A sorok hozója meg van győződve róla, hogy a miniszterelnök naponta kétszer érdeklődik telefo-

non hogylétem iránt, s a Gyáriparosok Országos Szövetsége, mielőtt tagjai bármilyen állást betöltenének, előbb tőlem kérdezi meg, nincs-e valami kifogásom a jelölt ellen. Ha tehát nem szúrom le a száz pengőt a sorok hozójának és nem szerzem meg neki az állást öt percen belül, akkor fukar, komisz, szívtelen kutya vagyok.

Érthető sóhajjal intettem, hogy a sorok hozója bejöhet. Belépett egy kis toprongyos öreg, akire csak rápillantottam és máris a felébredő emlék elevenségével kiáltottam fel:

— Firtos úr, maga az?

Vagy huszonöt éve nem láttam Firtos urat, de azonnal ráismertem. Szakállas, ravaszul hunyorgó ábrázata varázslatosan idézte fel bennem az üvegkereskedés pultját, amely mögött valaha álldogált, — az egész üvegkereskedést, az akácfákkal szegett utcát a déli korzó közönségével, s az egész hajdani kisvárost.

— Én vagyok, kérem alássan. Elég szomorú, hogy így kell találkoznunk.

— Üljön le, Firtos úr, gyújtson rá egy cigarettára. Meséljen magáról. Mi van a lányaival?

Mert Firtos úr két lánya volt az oka annak, hogy hajdanában-danában folyton az üvegkereskedés előtt lófráltunk, akkori gyerkőcök. Még be is mentünk, ha pénzünk volt, vásárolni. A leglehetetlenebb tárgyakat vásároltuk, mint például üvegből való fogpiszkálótartót, vagy falra csavarható, porcellánból készült hamucsészét. De válogatás közben ifjú tekintetünk a két Firtos-lány kökényszemének tekintetét kereste

Egy szép napon aztán váratlanul fordulat következett be: Firtos úr eladta az üvegkereskedést és elköltözött a városból. Nem tudtuk, hova. Azóta nem láttam Firtos urat és két lányát.

Firtos úr reszketeg öreg ujjakkal rágyujtott a cigarettára, aztán válaszolt.

— A lányaim? Ne is tessék kérdezni. Sárit elvette egy borbélymester. Elesett a déli harctéren, négy gyerek maradt utána, a borbélyüzlet tönkrement. Gizit nem tudtam férjhez adni. Tanítónő falun. Most már nem is fog férjhez menni.

Magamban gyorsan kiszámítottam, hogy a tündöklő nádszál, Firtos Gizi most negyvenegy éves. Ejnye, ejnye, milyen szép kislány volt, be kár érte.

— De hát magával mi van, Firtos úr?

— Én bizony tönkrementem, kéremalássan.

— Pedig úgy tudtam valaha, hogy jól megy sora. A magáé volt az egyetlen üvegkereskedés a városban.

— Az jól is ment. De meghalt a sógorom Hajdúfüzesen, neki is üvegkereskedése volt, a feleségem örökölte, aki szintén a föld alatt van már azóta, Isten nyugosztalja. Odavaló volt Hajdúfüzesre, mindenáron oda akart költözködni a rokonsága közelébe. Ezért aztán eladtam a boltot és letelepedtem a családommal Füzesen.

— És ott jól ment?

— Túlságosan jól ment, azért mentem tönkre. Tetszett járni Hajdúfüzesen?

— Jártam ott egyszer-kétszer felolvasni.

— Hát akkor biztosan a Magyar Királyban tetszett lakni.

— Nem, magánháznál laktam. De voltam a Magyar Király-kávéházban. Jól emlékszem: nagy társasággal ültünk a tükör alatt.

Ahogy a tükröt kiejtettem, Firtos úr izgatottan ütött íróasztalom szélére.

— A tükör! Igen! Az a tükör! Azon mult minden, kérem! Az a tükör volt az én sorsom, kérem!

— Mesélje csak, Firtos úr, hallgatom.

— Hát kéremalássan, a régi békeidőben huszárság feküdt Hajdúfüzesen. A tisztek gyakran bejöttek a boltomba, mert tetszik tudni, a lányaim álltak a pult mögött. Nem volt nap, hogy a tisztek ne vettek volna valamit. Volt közöttük egy hadnagy, gróf Gattersleben. Német neve volt, kérem, de igen jó magyarérzésű gyereknek ismertem. Az volt valamennyi közt a legmulatósabb. Kivált mikor beleszeretett Gizi lányomba. Akkorákat mulatott, hogy másnap az egész város arról beszélt. Én magam nem láttam mulatni soha, mert mi szolídan éltünk, minden este otthon ültem a családom körében. De hallottam a mulatásairól eleget. Úgy szokta csinálni, kérem, hogy telerakatta az asztalt égő gyertyával. Ha jókedve volt, elrikkantotta magát, hogy boldog-boldogtalan, aki ott van a kávéházban, az mind az ő vendége. A pincérek pezsgőt hordtak minden asztalhoz. Egyszer meg egész Füzesen az összes cigánybandákat összeszedte és mindegyikből csak a nagybőgőst válogatta ki. Volt vagy öt. Az öt nagybőgőssel huzatta magának, mert azt mondta, hogy nagyon el

van keseredve és csak az ilyen muzsika illik az ő bánatához. Azzal adott éjjeli zenét is Gizi lányomnak, igen furcsa volt, mondhatom. Öt bőgő játszotta, hogy csak egy kislány van a világon. Szabad még egy cigarettát?

— Hogyne, Firtos úr, parancsoljon.

— Hát szóval a gróf egy szép napon beállított hozzám az üzletbe és megkérte Gizi lányom kezét. Azt is mindjárt megmondta, hogy a kaucióra ne legyen gondom, van neki pénze bőven. Én, kérem, a lányt neki adtam, mert fülig szerelmes volt a grófba. De pár nap mulva megjött a levél az öreg gróftól, hogy ha le nem mond a szándékáról, rögtön kitagadja. A fiatal gróf ezen nagyon elkeseredett. Másnap reggel hivattak engem a Magyar Királyba. A gróf az éjszaka belevágott egy pezsgősüveget a nagy tükörbe. Igen nagy tükör volt ez, nem is láttam vidéken ekkora tükröt, de hiszen tetszett látni saját szemével. Hétszáz korona volt annak az ára. A kávés ezer koronát számolt érte a grófnak, én hétszázat számoltam érte a kávésnak, nekem a gyár ötszáznegyven koronát számolt. Beletellett egy hét, mire az új tükör megérkezett, pedig táviratilag rendeltem és szinte mindennap távirattal sürgettem. A gróf még aznap éjjel ezt is összetörte. Megint fizetett ezret a kávésnak, a kávés hétszázat nekem, én ötszáznegyvenet a gyárnak. És megint rendeltem táviratilag újat. Ezzel is ugyanaz történt: a gróf még aznap összetörte. Hozzánk már nem járt be az üzletbe, mert az ezredese letiltotta. De titokban leveleket küldözgetett Gizi lányomnak. Hogy ő csak azért is mindig

össze fogja törni a nagy tükröt, amíg az apja meg nem puhul. Mikor már a negyediket törte össze, beállított hozzám a gyár embere. Vasúton odautazott Hajdúfüzesre. Hogy hát a gyár kíváncsi lett, miért rendelek én szinte hetenként újra meg újra ilyen mennykő nagy tükröt. Elmondtam. Erre a gyár embere azt mondta, hogy rendeljek egyszerre többet, ha egy kis eszem van. Adnak nagyobb rendelésnél tizenöt százalék külön engedményt. Ezen gondolkodóba estem és elkezdtem a gyár emberével alkudni. Kialkudtam, hogy rendelek egyszerre húsz darabot s ők adnak nekem húsz százalék külön engedményt. Kiszámítottam, hogy úgyis minden tükrön százhatvan koronát keresek, húsz tükörnél ez már háromezerkétszáz korona, a százalékkal együtt pedig több mint ötezer korona. Szörnyű nagy pénz volt akkoriban ötezer korona. Sokkal, sokkal több, mint ma ötezer pengő. Csak az volt a baj, hogy a gyár a pénz jó részét előre kérte, a többiről váltót. Forgótőkém nem volt, felvettem a pénzt bankban. De biztosra mentem, hiszen a gróf olyan szabályosan fogyasztott hetenként egy tükröt, mint ahogy más ember mindennap megebédel. Meghozattam a húsz tükröt. Egy álló napig tartott, míg az embereim kirakták és elhelyezték. Még aznap éjjel csakugyan összetörte a gróf az első tükröt a húszból.

— Kitűnő.

— Igen, kitűnő volt. De az már nem volt kitűnő, ami harmadnap következett. A grófot táviratilag áthelyezték Larinba. Az apja kijárta a dolgot a közös hadügyminisztériumban. Ahogy a távirat megjött,

már csomagolnia kellett. Az első vonattal ment. Gizi lányomat nem is láthatta, mert az éppen aznap utazott az anyjával Törökszentmiklósra keresztelőre. Én meg ott maradtam tizenkilenc óriás tükörrel és valami nyolcezer korona adóssággal. Még egy darabig vergődtem, de hiába. Megevett a kamat. Egyik váltó jött a másik után. Egy szép napon elárverezték az üzletemet. Hogy azóta mit csináltam és miből éltem, ne is tessék kérdezni. De most jól esett, hogy egy régi ismerősnek elpanaszolhattam a sorsomat. Szegény Gizi lányom ezért nem ment férjhez. Mikor tönkrementünk, megszerezte a tanítónői oklevelet. A grófról sohasem beszél. De vajjon mi lett a gróffal? Nem hallottam róla semmit azóta . . .

— Én megmondhatom magának, Firtos úr, hogy mi lett a gróffal. Tiszta véletlen, hogy éppen tegnapelőtt járt nálam.

Firtos úr elámulva nézett rám.

— Gróf Gattersleben? Azóta biztosan ezredes.

— Nem ezredes. Mással foglalkozik. Rá akart beszélni, hogy biztosítsam az életemet. De nem lehettem hasznára, mert már van egy életbiztosításom.

Firtos úr megértően bólintott és a levegőbe bámult. Magam is csak néztem a semmibe.

A KÁRTYÁS

(Ezt a történetet egy hölgy mondja el. Én nem csinálok többet, minthogy visszaadom írásban az ő élőszavú elbeszélését. Az illető hölgy harmincéves, elvált asszony, feltűnően csinos. Befolyásos rokonai hivatalba segítették, maga keresi a kenyerét. Férjétől, aki haszontalan fickó, nem kap tartásdíjat, pereskedni pedig nem akart.)

Az egész dolog Elzáéknál kezdődött. Meghívtak teára. Először lemondtam, mert a válás óta nem szeretek társaságba járni. Nem győzöm ruhával, aztán meg őszintén szólva nem is esik jól, hogy mindenkinek magyaráznom kell a helyzetemet. Az emberek általában igen tapintatlanok, bennem pedig túlzottan sok a szemérem és szégyenkezés. Ki nem állhatom, ha arra terelődik a szó, hogy miért kell dolgoznom, miért nem perlem tartásdíjért a férjemet, mennyi a fizetésem. Egyszóval Elzának, mikor meghívott, lemondtam. De ő nem nyugodott bele. Régi rögeszméje, hogy engem nagyszerűen férjhez fog adni. Nekem eszem ágában sincs megint férjhez menni, éppen eléggé megégettem a számat. De Elzával hiába vitatkozom, ő ragaszkodik ahhoz, hogy férjhez ad. Előzőleg már négy ízben lemondtam neki, ötödször már kellemetlen lett volna. És a meghívás szombat

délutánra esett, mikor nem kell hivatalba mennem. Nem volt kifogásom. Isten neki, gondoltam magamban, ott maradok egy félórát, aztán megint nem megyek el egy félesztendeig.

A régi időkből még maradt egy-két ruhám, azokat még jó darabig tudom a divat szerint alakítgatni. Nem kell restelkednem, ha néha mégis megjelenek emberek között. Elza tüntető nyájassággal fogadott, mutatni akarta, mennyire megbecsül. Leültetett egy teázó csoportba. Elég érdektelen emberek közé. A társalgás arról a díszvendégről forgott, akit Elza szintén meghívott erre a teára. Keveset tudtam eddig róla, de most annál részletesebben emlegették. Mikor én megérkeztem, még nem volt ott. De minden asztalkánál róla beszéltek.

Megtudtam, hogy a rettenetes gazdag Fantó Olivérről van szó. Beszélték ott fülem hallatára hogy tizennyolc éves korában vándorolt ki Dél-Amerikába és ott tizenhét év alatt hihetetlen vagyont szerzett valami ültetvényekkel. Most harmincöt esztendős és egyike Brazilia számottevő iparmágnásainak. Nőtlen. Érdekes külsejű, elegáns. Nagyon szereti és tudja élvezni az életet. Különösen szereti a kockázatot, a szerencsejáték minden formáját, kártyától lóversenyig. Otthon saját versenyistállója van. Két héttel ezelőtt érkezett Pestre és máris széltében beszélik, milyen remek kártyás. Vakmerően kockáztat és szemrebbenés nélkül, mosolyogva veszít hihetetlen összegeket. De gyakrabban nyer. Kártyaszakértők azt mondják, hogy tökéletesebben nem lehet hazárdjátékot játszani.

Kíváncsi lettem erre az emberre; nem mint férfira, hanem mint furcsaságra. Vártam is jó darabig, de a félórám letelt. Készülődni kezdtem hazafelé. Annál is inkább, mert otthon igen jó könyv várt. Azt úgysem szívesen hagytam abba. Éppen felállottam, mikor nagy izgalom támadt a szalonban: belépett Fantó Olivér.

Csinos férfit láttam magam előtt, sőt túlságosan csinosat. Olajbarna, borotvált arca volt, spanyolos fekete szeme. Pompásan, sőt túlságosan jól szabott ruhát hordott. Minden mozdulata kerek volt és olajozott, mint valami parkett-táncosé. Elza azonnal odahozta hozzám. Kedves, jó lélek ez az Elza, nyilvánvaló volt, hogy ezt az elérhetetlen álmot, mint hűségesen szerető barátnő, nekem szánta.

Az elérhetetlen álom a legelső pillanatban nem jó benyomást tett rám. Én sokat adok a kézfogásra. Vannak emberek, akiknek nyájas, nyilt és erős kézszorításából azonnal kiérzem a nekem való ismerőst. Mások lanyha kézfogása idegenkedésre indít. Ez a délamerikai magyar nábob úgy adott kezet, hogy a hüllő képzetét keltette bennem. Olyan puha, nőies keze volt, mint a kocsonya. Úgy éreztem, hogy az ujjai szétmállanak a tenyeremben. Azonnal heves testi ellenszenvet éreztem iránta.

Persze mindjárt széles embergyűrű ülte körül, úgy bámulták, mint valami különös állatot. A mamák, — volt ott kettő is, — izgatott aggodalommal tolták közelébe leányaikat. Mindenki a pillantását leste. Az urak is édesdeden mosolyogtak rá. Hiszen ilyen szörnyű sok pénz mindenkire hat.

Megmondom őszintén: rám is hatott. Nagyon szeretek utazni, de nincs hozzá módom. Átszaladt a fejemen, hogy milyen szépen be lehetne osztani az életet egy ilyen gazdag ember mellett. De ugyanabban a pillanatban arra kellett gondolnom, hogy milyen érzés lenne ennek az embernek a karjai közt tudnom magamat és behúnyott szemmel várni a számra a csókját. Ez az elképzelés riadt védekezéssel töltött el. Borzadtam az érintésének még a gondolatától is. Hogy miért, azt nem tudtam volna pontosan körülírni. Egyszerűen iszonyodtam tőle, mint férfitől.

De mint ember nem volt érdektelen. Ügyesen és jól tudott előadni, amellett a témája is mindenkit érdekelhetett. Ki ne hallgatna szívesen érdekes braziliai élményeket? A cukornádról beszélt, a rumgyártasról, az őserdőkről, bámulatos növényekről és pillangókról, csupa olyan dologról, amit útleírásokban sem olvastam soha. Mindenki tátott szájjal hallgatta. Ő pedig főként hozzám beszélt, többnyire felém fordult előadás közben, olykor egy-egy kérdéssel igyekezett az egészet nem magánelőadásnak, hanem társalgásnak feltüntetni. Beszélgetett más asszonyokkal is, de látni lehetett, hogy főként én tetszem neki.

A délutánból este lett, a vendégek jórésze elment, néhányunkat Elza ott marasztott rögtönzött vacsorára. Hatan ültünk az asztalnál, én Elza szándékos rendezése folytán Fantó mellé kerültem. Egész vacsora alatt ő vitte a szót. Nagyon érdekesen beszélt. Velem sokat foglalkozott. Vacsora után felhúztuk a gramofont s ő felkért engem táncolni. Tökéletes táncosnak bizonyult, de tánc közben megint éreztem azt

a heves idegenkedést az érintésével szemben. Örültem, mikor letett.

Ezzel az estével kezdődött az a kétheti hadjárat, amelyet ellenem indított. Már másnap óriás bokrétát hozott be a szobalányom, mikor felébredtem. Délelőtt felhívott telefonon és ebédelni hívott. Azt feleltem, hogy kettesben nem ebédelhetek, az én helyzetemben az ilyesmire nagyon kell vigyázni. Már egy negyedóra mulva Elza hívott fel és meghívott hozzájuk ebédre. Elmondta, hogy a délamerikai odavan értem, egy álló félóráig faggatta őt rólam, életem részleteiről, helyzetemről.

Harmadnap megkérte a kezemet. Nagyon nehezen tudtam kinyögni, hogy adjon várakozási időt. Adott huszonnégy órát. Nagy kínban voltam, mondhatom. Hiszen, hogy nem szeretem, azon túlthettem volna magam és rábízhattam volna az időre, hogy majd megszeretem. Ilyen gazdag kérője egyszer akad az életben az embernek. A pénz nagyon nagy dolog, ne tagadjuk. Két fivérem is van, akik megélnek ugyan, de elég nehezen küzködnek az élettel, milyen boldogság volna az életüket gondtalanná varázsolni.

Elza pedig ütötte a vasat. Mikor hazajöttem a hivatalból, már ott ült a lakásomon. Rám támadt, kapacitált, szidott, kérlelt. Azt mondta, hogy őrült vagyok és semmit nem érdemlek meg az élettől, ha ezt az alkalmat elmulasztom. Végre is megpuhított. Megígértem neki, hogy meggondolom magam. De mikor éjszaka egyedül maradtam, átgondoltam az egészet. Irtózattal rázkódtam össze, ha arra gondol-

tam, hogy ezt az embert szeretnem kell. Valami hideget, nyálkásat, kígyószerűt éreztem benne. Világosan éreztem, hogy ha mellette élnék, az irtózattól öngyilkosnak kellene lennem. Hajnalig nem aludtam. És reggel azzal a szilárd elhatározással keltem fel, hogy nem ölöm meg csendes, nyugodt, független kis életemet. Délben együtt ettünk Elzáéknál és én alkalmat találtam rá, hogy a lehető legudvariasabban közöljem vele: nem tudok az övé lenni. És hogy ez végleges. Elza sírva fakadt, mikor megtudta.

De Fantó nem nyugodott bele olyan egyszerűen a dologba. Csak mosolygott a visszautasításon. Azt felelte, hogy amit ő akar, az teljesülni szokott, csak idő kérdése az egész.

Folytatta az ostromot. Látnivaló volt, hogy bőkezűen el akar halmozni. Még aznap elküldött hozzám egy kis csomagot. Kövekkel kirakott arany cigarettatárca volt benne. Fennhéjázóan gazdag, sőt ízléstelen darab. Nem is esett nehezemre visszaküldeni. Levelet is írtam mellé. Megmagyaráztam neki, hogy a figyelemnek ez a módja sértő. Késő este bocsánatkérő választ kaptam rá, akkora orchideabokréta kíséretében, hogy szemem-szám elállott.

Ettől kezdve a legkülönbözőbb módokkal próbálkozott, hogy hogyan tudhatna elkápráztatni a bőkezűségével. De én résen voltam. Általában már szerettem volna végét szakítani az egész céltalan dolognak, az Elza által rendezett megbeszéléseket lemondtam, s ha a délamerikai telefonált, letagadtattam magam. Már kezdtem rá haragudni, hogy mi haborgatja az életem csendes nyugalmát. A sze

génységemet százszorosan éreztem ebben az időben. De képtelen voltam azzal a gondolattal megbarátkozni, hogy ehhez az emberhez valaha is közöm lehessen. Elhatároztam, hogy még egyszer utoljára összejövök vele és végleg tisztázom a dolgot. Megkérem, hogy virágot se küldjön többet. Egyáltalában hagyja abba az egészet, engedjen vissza a munkás, szürke élet nyugalmába.

Elzáéknál találkoztunk ezúttal is. Elseje volt, nagyon jó hangulatban voltam, mert ebben a hónapban felszabadultam a varrógéprészlet alól és több mint negyven pengő költőpénzem maradt. Ez évek óta nem történt velem.

Vacsora után Fantó a szalonban, ahova átmentünk feketézni és ahol már várta a felteritett kártyaasztal a bridgezőket, szórakozottan a kezébe vette az egyik csomag kártyát. Lehúzott négy lapot, kettőt nekem, kettőt magának.

— Mi ez? — kérdeztem.

— Most megtanítom magát bakkozni, — felelte ő, — vegye fel azt a két lapot. Húsz fillér a bank. Elza, üljön oda és magyarázza neki a szabályokat.

Elza azonnal mögém ült és suttogva megmagyarázta, hogy az nyer, akinek a kezében a kártyalapok összege legjobban megközelíti a kilencet. Nehezen értettem meg, mert soha kártya nem volt a kezemben, soha nem römiztem, a bridgeről fogalmam sincs. Most Elza játszott helyettem, folyton magyarázva. Hol nyertem, hol vesztettem. Végül a bank megnőtt húsz fillérről egy pengőre, megtettem

az egészet és megnyertem. Illetve csak a magam pénzét nyertem vissza és húsz fillért.

— Most maga adja a bankot, — mondta Fantó, — tessék a kártya.

Elza segített. A húsz fillért kitettem banknak. Elkezdtem nyerni. Előbb egy pengő lett a bank, majd két pengő, majd nyolc pengő. Fantó végül letett egy ötvenes papírpénzt az asztalra és nevetve közelebb húzta a széket. Tovább játszottunk. Hetvenhat pengő volt a bankomban, Fantó kopogott, felmutatott két kilencest és visszavette az egész pénzt. De ott hagyta és megint ő kezdte adni a bankot.

Most már engem is érdekelt a játék. De csak pengőnként raktam a tételeket. Nyertem. Már tizennyolc pengőt nyertem. Ezt már nem szerettem. Tizennyolc pengőt tettem a következő lapra, mindenáron el akartam veszteni, hogy aztán abbahagyjam az egészet. De megnyertem. Tettem harminchatot. Megnyertem. Tettem hetvenkét pengőt. Megnyertem.

Ekkor véletlenül odapillantottam arra a kártyára, amit Fantó eldobott. Világosan láttam, hogy két négyese volt s arra még vett egy harmadik lapot. Tehát mindenáron és szándékosan arra utazott, hogy nyerjek. A fülem tövéig elpirultam a szégyentől. Ez az ember pénzt akar adni nekem és ezt a módot választotta. Megértettem azt is, ami eddig fel sem tűnt: a játék elején bocsánatkérő hangon kijelentette, hogy a kibicek idegessé teszik, ezért

arra kér mindenkit, hogy ne üljenek mögéje. Nem akarta, hogy praktikáját bárki is szemmel kísérje.

Mit csináljak? Ezt a pénzt mindenáron vissza kell vesztenem. Átszaladt a fejemen, hogy ha folyton felteszem egy lapra az eddig nyert összeget, előbb-utóbb okvetlen el kell vesztenem a tétet. Akkor majd abbahagyom.

A tétet tehát folyton dupláztam. És a kártya meg volt babonázva. Minden tétet megnyertem. A legvadabb dolgot csináltam, mégis nyertem. A hetvenkét pengőből száznegyvennégy lett, abból kétszáznyolcvannyolc pengő. Fantó mosolyogva tette ki a pénztárcáját, amely duzzadt az ezresektől.

— Nyolcezer pengő, — mondtam reszkető hangon.

Megint nyertem. Több mint tizenhétezer pengő feküdt előttem. Az én mai helyzetemben ijesztően sok pénz. Az egész társaság mögöttem ült. Nagy izgalom.

— Nem adom tovább a bankot, — mondta most Fantó nevetve, — elég volt, most beszélgessünk.

— Nem beszélgetünk, — feleltem idegesen kalapáló szívvel, rekedten, — ragaszkodom hozzá, hogy tovább játsszunk. Majd én adom a bankot.

— Ahogy parancsolja.

Osztottam. Most ő kezdett tenni. De csak kétszáz pengőt, ötszáz pengőt, ötven pengőt, szeszélyesen. Hol nyert, hol vesztett. De inkább nyert. Örvendve láttam, hogy igen lassan bár, mégis fogy a bank. Ekkor az ingadozó szerencse megint az én

oldalamra billent. Hatszor egymásután nyertem. Ő mind a hatszor ötszáz pengőt tartott. A bank megint háromezer pengővel több lett.

Osztottam, nyertem.

— Ejnye, — szólt ő türelmetlenül, — hát nem tudom ezt a bankpasszt megállítani? Eddig kilencszer ütött. Most megteszek kétezer pengőt.

Nyertem. Fantó színes arcán ekkor megvonaglott egy vonás. Hirtelen más kifejezést öltött. Egészen más emberré változott. Közelebb húzta a széket, elhelyezkedett. Esküszöm, hogy az arca is más lett. Olyan lett, mint egy ragadozó madár. Kegyetlen, élesen figyelő és elszánt.

— Négyezer pengő, — mondta nyers és ellenséges hangon.

Nyertem. Fizetett. Eszembe se jutott akkor csodálkozni, hogy ilyen teméntelen készpénzt hord magánál. A bankók nagy halomban feküdtek előttem. Ott volt vagy tíz évi fizetésem egy csomóban. De pontosan nem is tudtam mennyi, csak sejtettem, hogy húszezer, vagy harmincezer pengő. Mindenáron veszíteni akartam. Az ő arcára pedig ekkor már rá volt írva, hogy mindenáron nyerni akar. Nem a pénzért, az neki mindegy volt. De felébredt benne a kártyás. Az erőszak ébredt fel benne, a kíméletlen győzelmi szándék, a kockázat ideges gyönyöre a másik tönkretétele érdekében. Elfelejtette, hogy tetszem neki. Csak az élt most már az agyában, hogy valaki ideiglenesen legyőzte, neki mindenáron felül kell kerekednie és bosszút állnia, elégtételt szereznie.

Ebben a pillanatban természetesen el voltam veszve, mint ellenfél. De viszont meg tudtam valósítani titkos tervemet: a pénzt vissza tudtam veszteni. A tudatlan játékos szerencséje keveset ér a kitűnő játékos idege és kombináló tudása ellen Pár perc sem telt belé és Fantó visszanyerte az egész összeget. Sőt az utolsó tétnél gyakorlott ujjakkal belenyult az előttem még megmaradt nyereségbe és így szólt:

— Körülbelül ezerkétszáz pengő. Megütöm. Ezerkétszáz! Tartja? Helyes.

Megnyerte. Maga elé húzta a pénzt, valami leírhatatlan kapzsisággal, a ragadozó állat győztes örömének valami leírhatatlan kifejezésével. Ebben a pillanatban megértettem karrierje titkát. A szörnyű pénzéhséget, a kockázat örömét, az idegek szívós éberségét, az ellenfél iránti kemény gyűlöletet. Tudtam, hogy ez az ember nyugodtan gyilkol, ha kell. Ő közben megolvasta a maga elé húzott pénzt. A foga megvicsorgott, mint a tigrisé. Rám nézett vadállati mosollyal:

— Ez csak ezerszázhatvan. Én ezerkétszázat tettem és maga tartotta. Kapok még negyvenet.

Szó nélkül vettem ki a táskámból a negyven pengőmet és odaadtam neki. Alig maradt egy-két pengőm. A havi zsebpénzemet elkártyáztam. A többiek azonnal folytatták a játékot, a játék dühe és izgalma mindenkit elragadott. Úgyszólván észre sem vették, mikor suttyomban eltávoztam. Fantóval nem is beszéltem többet. Másnap levelet írtam neki, hogy

nem akarom látni többet sem őt, sem figyelmeit. Nem válaszolt, nemsokára elutazott.

Nem tudok eléggé hálát adni az Istennek, hogy erős maradtam. Emellett az ember mellett egész biztosan elpusztultam volna. Megöltem volna magamat. De az is lehet, hogy ő ölt volna meg.

OSZK

A KÖNTÖS

Akkor sem nagyon rebbent meg, mikor a meleg tavaszi nap ragyogó ege hirtelen és meghökkentően elborult, a riasztó mennydörgéstől reszkető levegőben rémülten csapkodtak a madarak, s a kivégzés helyén tartózkodó emberek határozottan érezték, hogy a domb talaja inog. A lökés elég gyenge volt, de riadalmat keltett, egy ott lődörgő kutya, amely a vérszagra jött, eszeveszetten vonítani kezdett, s Marcullus, az annyi csatát látott katona, elordította magát:

— Földrengés!

Mindenki megkeveredett; volt, aki esztelenül megfordult önmaga körül, volt, aki az egyik kivégzett keresztjébe kapaszkodott és esztelenül vigyorgott. Csak ő nem tett egyebet, minthogy felemelte fejét, körülnézett, aztán megint csak maga elé meredt komor töprengésében. Ha földrengés, hát földrengés. Mi történhetik vele, ami rosszabb életénél? Maradt a kövön ülve és tünődése közben átkozta Isist és Herculest. Herculest azért, mert gyerekkora óta ez volt megszokott, kedvenc istene. Isist azért, mert egyszer valami vándor komédiás, aki az országút szélén jósolt és bűvészmutatványokkal kereste az elhaladók rézpénzeit, jövendőjét ezzel az idegen nevű

istenséggel hozta összefüggésbe. Ő jóformán azt sem tudta, hogy Isis férfi-e vagy nő, de olykor babonából áldozott neki és hevesen káromolta.

A földrengés nyom nélkül elmult, a kivégzettek kínlódásaira kíváncsi nép lassan megnyugodott, a katonák is megszabadultak rettegésüktől. Hamar eltisztult a vihar is. Ő csak ült és rágta keserves gondjait, mint a láncravert kutya.

Szörnyű izomerőt mutatott ez a katona, ahogyan roppant testével ott ült a kövön, háttal a véres fakereszteknek. Drusinusnak hívták, s már az ötvenet taposta. Már hosszú ideje ezen az ötven esztendőn rágódott, ahogy nagy bajában maga elé idézte élete folyását. Gallia Cisalpinában született, apját sohasem ismerte. Anyjára is alig emlékezett, mert az egy éjszaka odalopta őt, a négyéveset, a római tábor sátrai közé. Katonák könyörületből etették, eltűrt kóbor állat gyanánt hányódott közöttük, nemigen kapott többet enni, mint a sátrak között lábatlankodó kuvaszok. Nem volt nap, hogy legalább egy pofont ne kapott volna, s egyszer egy részeg decurio úgy megverte, hogy akkor majdnem meghalt. Aztán katonának állott, mikor felcseperedett. Bejárta az imperium egész világát, sok embert ölt, gyakran feleslegesen is. Soha életében senkitől jó szót nem kapott, ő sem kegyelmezett soha senkinek. Rettentő ökle már magától ütött, s ha kurta kardját emberi testbe kellett mártania, természetes megelégedéssel hallgatta az átdöfött hús recsegését. Ha gyermek, vagy öregasszony jutott keze ügyébe, arra egyked-

vűen rácsapott. Katonatársai is gyűlölték és féltek tőle, veszett fenevadnak számított közöttük.

Négy évvel ezelőtt megtetszett neki egy asszony az utcán. Erről kitűnt, hogy egy Thráciából ideszakadt házaló özvegye, aki mosni jár és ebből tartja fenn magát. Az asszony nem akart szóba állni vele, de ő nyomban rátörte a nyomorúságos kunyhó ajtaját, ahová az bezárkózott, s a nőt véresre verte. Ettől kezdve rendszeresen járt az asszonyhoz, aki tehetetlenül tűrte látogatásait. Soha egyetlen jó szó sem esett köztük, az asszonyhoz nyers volt és gonosz. Most már hároméves volt a gyermek, csenevész kisfiú, az életre nemigen alkalmas. Őt a csecsemő eleinte nem érdekelte, terhére volt, únta. Csak mikor a fiúcska már gagyogni kezdett, mord arccal figyelni kezdett rá, de akkor sem derült fel, csak figyelt. Most éppen nagybeteg volt a gyermek, s ő csak most vette észre, hogy retteg a gyermekért. Még így is megverte ugyan a kisfiút, mert az hangosan jajgatott belső bajától, s ez őt bosszantotta, de fújtató és dühös haragra lobbantotta az a gondolat, hogy a fiúcska meghal. Ezért ült most komoran és sötéten tépelődve a kövön.

Marcullus, az a katona, aki előbb úgy megrémült a földrengéstől, most megszólította: jöjjön résztvenni a sorsolásban. A kivégzettek ruháit régi hagyomány szerint a katonák szokták kockavetéssel kisorsolni egymás között. Ő tehát felkelt s odament a katonák közé. Ott voltak halomba rakva a három elítélt szegényes rongyai. Ezekre darabonként vetettek kockát. Neki kedvezett a sors: annak a kivég-

zettnek köntösét nyerte, akit a középső keresztre feszítettek. Ez valami politikai bűnös volt, afféle vándorló zsidó agitátor, köntöse pedig csupa vérfolt, mert ezt az embert a kivégzés előtt megkínozták és véresre verték.

Drusinus hóna alá göngyölte a véres köntöst és mivel most már vége is volt a szolgálatnak, legyalogolt a Koponya-dombról. Elment az özvegy kunyhójába.

A gyermek ott hevert a földön, a végét járta, már nyöszörögni is alig volt ereje. Az anya mellette kuporgott, szinte egykedvűséggel ijesztően mozdulatlan arcán. Már nem tudott sírni. Drusinus bele akart rúgni, csak úgy szokásból, de rossz kedvében már ezt is únta.

— Hogy van ez a poronty? — kérdezte nyersen.

— Mindjárt meghal, — felelte tompán az anya.

Drusinus megcsikorgatta a fogát. Szeretett volna hirtelen összetörni valamit. De ez a hullám is csak átfutott rajta. Gondolkozott. Nézte a haldokló gyermeket. Aztán letérdelt melléje és kibontván a véres köntöst, ráterítette. Az asszony odapillantott, de érzéketlenségében már nem is kérdezett semmit.

Ekkor a gyermek arca váratlanul megélénkült. Kinyitotta félig lehúnyt s már-már kialvó szemét. Kis vézna arca rohamosan telt meg az élet nyugodt kifejezésével. Az anya nézte és majdnem elájult. A katona is megrendülve figyelt. A gyermek pár perc mulva felült. Úgy szólalt meg, mintha teljesen egészséges volna, csak kissé fáradt.

— Ezt a takarót honnan hoztad, apám?

— A vesztőhelyről. Véres egy kicsit, de anyád majd kimossa.

— Ez nagyon jó takaró. Nagyon szeretem. Már nem fáj semmi. Csak nagyon álmos vagyok.

Mosolygott és lefeküdt, fészkelve magát a köntös alatt, ahogy egészséges gyerekek szokták.

— Meggyógyult, — hebegte a katona, mint aki kísértetet lát.

— Meg, — sikoltotta halkan az anya, — így csak egészséges gyermekek alszanak. Mi történt vele, Drusinus?

— Nem tudom... Megfoghatatlan.

S mióta ismerte, most először fogta meg gyengéden az asszony kezét. Annak pedig eleredtek könnyei. Sokáig sírt mélyen, boldogan és csendesen, mialatt egymás kezét fogták.

— Drusinus, — szólt végre az asszony, — én el akartam szökni előled. Ha a gyermek meghalt volna, útnak indultam volna, akárhová, csak ne lássalak többet. De most már maradok.

— És ha a gyermek egyszer mégis meghalna?

— Akkor is maradnék.

A kisfiú nyugodtan, egészségesen lélegzett. Ők tovább fogták egymás kezét, a katona szeme most lett először könnyes gyerekkora óta.

OSZK

A KÖZÉLETI FÉRFIÚ

I.

Nem volt ebben a hivatalban semmi baj. A főtanácsost jó főnöknek tartották, aki a régimódi, pedáns hivatalnokember módján vezette az ügyeket: csak arra volt kényes, hogy a hivatalos órát mindenki megtartsa, senki később ne jöjjön és korábban ne távozzék, egyébként egy kis restanciáért nem haragudott. Nem is volt rossz ember, szívesen kezére járt annak, aki házasodási célzattal berendezkedési előleget akart felvenni és olykor egy-egy nap rendkívüli szabadságot kért. Mert itt mindenki tudott egymásról mindent. Kiki úgy ismerte hivatalnoktársának szívét, máját és zsebét, akárcsak a sajátmagáét. Kázmér-napkor, a főtanácsos nevenapján, szokás volt őt küldöttségileg szónoklattal üdvözölni, s a szónoklatból, valamint a reá adott válaszból sohasem hiányzott az a kifejezés, hogy „bensőleg összetartozó nagy család vagyunk, igen tisztelt uraim, melynek harmóniája felett a hivatalfőnök hivatott őrködni."

Ebbe a családias hangulatú hivatalba cseppent bele kívülről Torday, az idegen ember. Nemigen

lehetett tudni, hogy azelőtt hol volt és mit csinált, csak azt, hogy egyik képviselő, akinek választásánál nagy szolgálatot tett, kellő erőfeszítés árán benyomta ebbe a hivatalba.

Eleinte idegenkedve fogadták, mert nem a kebelbeliek közül való ember volt. De ő hamarosan leszerelt mindenkit. Kissé édeskés, de mindenesetre nagyon nyájas módon bánt kartársaival. Gyorsan kiderült az is, hogy igen eszes ember. A dolgát háromszor olyan gyorsan végezte, mint más, és a munkájában sohasem volt hiba. A főtanácsos hamarosan rábízta a legfontosabb ügyeket, mert biztos volt, hogy hamar lesz meg, amit rábíznak és jól. Egyébként hallgatag ember volt, keveset beszélt, de mindenre figyelt.

Illendően levizitelt mindenütt. Kitűnt, hogy nőtlen ember, vagyis inkább özvegy, házasságából nem maradt gyermeke. Homályosan valami affélét is ki lehetett venni a beszédjéből, hogy valami igen nagy vállalatot alapított a konjunktúra idején vidéken, az egy ideig remekül is ment, de aztán egyszerre csak összecsaptak a hullámok a feje felett. Sok mindent megpróbált aztán, míg a hivatalban révbe ért. Mindenesetre igen jól mehetett neki valaha, mert sokat tudott beszélni a Riviéra csodáiról, ha nagyritkán társalgásba melegedett.

Lassanként megszokták, az ujdonsággal járó érdekessége megszűnt. Igen tehetséges embernek tartották, aki sokra fogja vinni. Csak persze idő kell hozzá. Állami hivatalban lassan megy a haladás. És ő el is késett egy kissé. De különben nem sok ügyet

vetettek rá. A figyelem akkor kezdett ráterelődni, amikor egyszerre csak elkezdődött a névtelen levelek botránya.

II.

Az első névtelen levelet Neszvadba kapta, a tanácsos. A névtelen levélíró arra hívta fel figyelmét, hogy felesége a tilosban jár, és pedig azzal csalja meg, akiben legjobban bízik: kebelbarátjával, Kerekes Tiborral.

Neszvadba meghökkenve bámult a levélre. Aztán izgatottan felkelt és átment a Kerekes szobájába. Szó nélkül elébe rakta a levelet. A gépirókisasszonyt kiküldték. Hogy mit beszéltek, mit nem, annak tanuja nem volt. Mindenesetre súlyos következményekkel járt a dolog: Neszvadba még aznap szállóba költözött hazulról. Nagy huzavona indult meg, végül háromheti kínlódás után mégis kibékült a feleségével és visszaköltözött. Színleg Kerekessel is visszaállította a régi barátságot, de csak színleg. A felszín alatt engesztelhetetlen ellenségei lettek egymásnak.

De mire eddig jutott a Neszvadba dolga, már rég nem erre figyelt az egész hivatal, mert közben Galgó is kapott névtelen levelet. Őt, mint irodaigazgatót, azzal vádolta a névtelen levél, hogy összejátszik a nyomtatványok rendelésénél a papírkereskedőkkel és jó lesz üzelmeit abbahagyni. Galgóról köztudomású volt, hogy a szállítók olykor ajándékokkal kedveskednek, nem éppen neki, hanem a

vejének, aki együtt lakott vele. Galgó tehát egy napi nehéz töprengés után beállított a főtanácsoshoz, elébe tette a levelet és remegő hangon megkérdezte, kell-e fegyelmit kérnie maga ellen. A főtanácsos kedvetlenül hallgatta végig, aztán leszidta, hogy hagyja békében ilyen marhaságokkal. De ettől kezdve nem bízott benne olyan vakon, mint eddig.

A harmadik levelet Torday kapta. Őt azzal fenyegette meg a névtelen levélíró, hogy hajdani vállalatának összeomlásáról és a csőd árán eldugott csalárd pénzekről részletes leleplezéssel fog szolgálni fölötteseinek. Torday is a főtanácsoshoz ment és a levelet felmutatván, felajánlotta, hogy amennyiben multjának tisztessége felől kétségek merültek volna fel, átvizsgálás végett bemutatja vállalata kimúlásának összes aktáit.

A főtanácsos erre nem volt kíváncsi. Rossz kedve volt. Ő is névtelen levelet kapott. A levél azt vetette szemére, hogy vak és hülye, mert nem veszi észre, hogy az öregedéssel járó gyengeségei felett az egész hivatal röhög.

Mindenki sorra került, mindenki kapott névtelen levelet. A hivatal, amely eladdig a békesség és csendes munka tanyája volt, pokollá változott, mindenki gyanakodott mindenkire, a kedélyes társasélet egészen megszűnt, a feleségek nem köszöntek egymásnak az utcán, a munka rossz volt. A restancia ijesztően szaporodott.

Ekkor lépett sorompóba Torday. Ő megőrizte idegeit a zűrzavaros időkben is. A dolgát még szorgalmasabban és jobban végezte, mint máskor, mert

a mások kedvetlensége folytán rá még több és még fontosabb munka jutott. De nem ezzel tűnt fel, hanem azzal, hogy a névtelen levelek dolgában rendcsinálásra vállalkozott.

III.

Bement a főtanácsoshoz és kertelés nélkül előadta, hogy mit akar. Leleplezni a névtelen levélírót, aki nyilvánvalóan nem lehet más, mint kebelbeli ember. A rendőrségre nem lehet menni, mert a dolog a lapokba kerül. Házi vizsgálatot kell indítani. Megbízást kér, hogy ezt ő vezesse, éspedig úgy, hogy az államtitkár is tudjon róla.

— Úgy képzelem, hogy ennek a házi vizsgálatnak lenne egy elnöke és lenne egy igazgatója. Az elnöki szerepre természetesen méltóságod volna hivatva, de ha szabad tanácsot adnom, méltóságod ezt hárítsa el magától, ezzel is jelezvén, hogy teljesen pártatlan és hogy a házi vizsgálatot sajátmagára is ki óhajtja terjesztetni.

Így is történt. Torday már másnap hosszan értekezett az államtitkárral. Elmondta felfogását, bemutatott egy pár levelet, beszámolt arról, hogy a leveleket milyen tollal és milyen tintával írták és melyik postahivatal környékén adták fel. És hogy milyen nyomozó utakon akar ő elindulni. Az államtitkár mindent helyeselt, s mikor a névtelen levelek ügyén aznap túljutottak, még ott tartotta Tordayt. Beszélgetni kezdtek a levelek tartalmáról. Torday

élénken védte megrágalmazott társait, de azt nem tagadta, hogy a hivatal korhadt és rendszertelen.

— Az öreget el kell küldeni, — mondta az államtitkár, — nem felel már meg a mai időknek. Valami igazi közéleti embert szeretnék keresni a helyére. Eszes, keménykezű, szorgalmas embert.

És ránézett Tordayra. Az meghajtotta magát.

— Ez már nem az én ügyem, méltóságos uram. Én most ezt a bandität akarom megtalálni. És ha emberileg lehetséges, meg is találom. Nagyon boldog leszek, ha ezzel szolgálatot tehetek a hivatal munkaképességének.

IV.

Torday szorgalmasan nyomozott, mint egy detektív. A névtelen levelek tintájából vegyvizsgálatot csináltatott, a papírról megállapította, milyen gyárból való. De részleteket nem közölt senkivel. Csak az államtitkárral, akinek most már naponta jelentést kellett tennie. Az államtitkár nem titkolta, hogy Tordayt rendkívül megkedvelte és nagy tervei vannak vele. A hivatalban már nyiltan beszélték, hogy közel van az az idő, mikor Torday ugrásszerűen, nagy vezető helyre fog kerülni.

Egy délben két órakor együtt mentek el a hivatalból az államtitkár és Torday. A budai Lánchídfőnél autóbuszcsatlakozásra vártak. Hogy történt, hogy nem, Torday tiltott jelzéssel lépett az úttestre. Az államtitkár még idejekorán el tudott ugrani egy

magánautó elől, de Torday már nem. A kocsi elütötte.

A következő percben az államtitkár már ott térdelt az eszméletlenül heverő Torday mellett. Kigombolta az elütött ember kabátját, meg akarta nézni, dobog-e a szíve. Már tömeg gyűlt köréjük, rendőr is jött. A rendőr azonnal a szerencsétlenül járt ember belsőzsebébe nyult.

— Az értéktárgyakra ilyenkor vigyázni kell, nagy a tolongás, méltóságos uram.

És ahogy kiszedte a Torday holmiját, az államtitkár egyszer csak nagyot nézett. Kivett egy levelet a rendőr kezéből. A levélboríték az államtitkár nevét hordta a címlapon. Szabályszerűen fel volt bélyegezve, bedobásra készen. Az államtitkár felszakította. A hetek óta kísértő névtelen levelek írásával volt írva ez is. Csak ennyi állott benne: „Figyelmeztetem a nyárádkeresztúri adásvétel ügyére, amelyben az ön főtanácsosa ismét égbekiáltó marhaságot csinált. Kéresse be az aktát."

Már a mentők is megérkeztek, mikor az államtitkár még mindig hüledezve nézte a levelet. Most már megértett mindent. A mentőorvos különben megállapította, hogy a szerencsétlenül járt ember koponyaalapi törést szenvedett és meghalt.

De az államtitkár senkinek sem mondta el, amit megtudott. Tordayt nagy részvéttel temették el. A névtelen levelek azóta megszűntek.

OSZK